

7.

RMKI. 1136.

2. feld.

R. M. I.
1136

F

IGAZ VALLASNAK
VILAGOS
T Ű K Ö R E.

Mellyben

Az Cálvinista Vallásnak rökélletés
tisztá igasága, és igaz fundamentomos ré-
gisége, minden jó lelki-isméretű embereknek
szemek eleiben tétetetik.

*Mellyet mind a Szent Írásból rendesen, s mind
a Páterek értelméből bőfégsen, s mind a Szem-lá-
romásból tapasztalható képpen mutat, és szá-
folbatatlanul bizonyis*

Idős ZILAHY JÁNOS, Sibai Ecclesiának egy-
gyűgű Lelki-Pásztor, és a Szilágyságban
lévő Lelki-Tanítóknak méltatlan

Seniora.

Steph:

COLOSVARAT

Nyomtatott Veres-egy-házi Sz. Mi

ANNO d. 1. c. LXXII.

Vivite ingenui et liberi

ab Anno 1450.

Curv. 3

*Comitatus a d. 1450.
S. 18 = (az a 1450. levél)*

2 Petr. 1. v. 13, 14.

Mert méltó dolognak ítélem lenni, hogy mig ez
én testemnek sátorában vagyok, fel-ebreszfe-
lek titeket intéleknek általa.

Mivel hogy tudom, hogy hamar le-teszem ezt az én
hajlékomat, mint a' mi Urunk Jésus Christus
nékem meg-jelentette.

Psal. 34. v. 12.

Jöjjetek ide Fiaim, halgassatok engemet, az Ur-
nak félelmére meg-tanítalak titeket.

Syr. 23. v. 6.

Halgassatok Fiaim, az igaz-mondo szájnak tanítá-
sát. Mellyet a' ki meg-tart, meg nem fogattatik
az ő belzédevel,

o(*,*)o

MENNYEI DICSŐSEGES
FENTESEGBEN LAKOZO

TELLYES SZENT
HAROMSÁG
EGY ÖRÖK
ISTENHEZ,

Nékem édes Atyámhoz való
alázatos írásom:

Rókké áldando,
Felsőges mennyei
Atyám, minden jo
igyekezetnek ke-
gyelmes vezére. Ki senkinek
adomány nélkül nem szűköl-
ködöl, mert sőt inkább Te tö-
led származnak minden jo a-
dományok és tőkélletes aján-
dó

dékok minden teremtettt állatokra onnat fellyúl, a' mellyekért méltó hála-adásokat is várhatnál mindenektől.

Meg-vallom, Felsőges Atyám, és jo-tévő Istenem, hogy a' te jo-téteményednek gazdagságával meg-tölt emberek között, En voltam eleitől fogva, vagyok mostan-is leg-háládatlannyabb s' haszontalannyabb szolgája te-Szent Felsőgednek.

Mert noha engemet kicsiny-ségemtől fogva, a' te kegyelmességednek szárnyai alatt vicseltél és az igaz hitnek Zászlója alatt köteles szolgáddá fogadtál: de mint amaz táborozó Vitézek néha néha, az ő Uroknak zászlója alól ki-csapnak, és imitt-amott másoknak kárára

lák-

lákmányolnak; Így En-is ottan ottan Felsőgednek kötött hűségem mellől, Lelkemnek kárával, hol-mi haszontalan-ságra vetemedtem. De ő kegyelemmel bővölködő édes Atyám! el-felejtetheretlen lévén te nálad amaz teigéreted, melyet az Esaiás által régen töttél volt: *Mind venségemig csak Te: fejemnek őszüleseig te bordoztál és tartottál.*

Esai. 46.
vers. 4.

Kezedből ki nem vetetted zabolámnak fékemlőjét; hanem el-szintén tizen-egy orakor-is, ki-jöttél életemnek piatzára, és venséges életemnek estvéjén-is, a' te öröklégedben való idvefféges dolgozodásra el-hittál.

Imé azért, édes Atyám, az

men-

mennyire lehetett dolgozod-
tam . csekély és igen lengeteg
munkácskát ugyan : mivel az
én tudatlanságomnak és gyar-
loságomnak keze szennye raj-
ta vagyon ; mindazáltal az
mennyire lehetett, a' te Szent
Lelked által fel-serkenterett szí-
vemnek buzgalágával csele-
kedtem. Es nem másnak ; ha-
nem egyedül te Szent Felféged-
nek ajánlottam.

Elsőben azért, mert meg-
mértetted velem , hogy a' mi
fogyatkozás vagyon az én mű-
kámban, az én gyarloságom-
bol vagyon : Így mindenestől
a' te kegyelmességednek kint ses-
tár-házából költ, valami jó tisz-
ta találtatik benne.

Annak-okaért hála-adatlan-
ság

ság volna; a' te töled vótt jobol
ha másnak kedveskedném.

Másodszor azért, mert el-hi-
szem , hogy reám-is fel-virrad
a' te irgalmaságod, és meg nem
utálok méltatlan alázatos szol-
gádnak csak ilyen kicsiny a-
jándékát-is.

Illyen gondolattal azért, ő
én édes Atyám, a' te minden-
ható kegyelmességednek aján-
lom alázatosan, ez érdemetlen
tekintetű munkácskámat.

Mellyre nem kívánok egye-
bet te Szent Felfégedtől, hanem
a' mit Szent Agoston Doctor
kívánt, midőn Szent Dávidnak
hufzon-heredik Soltárának ki-
lenczedik versét magyarázná :
*Valamit magadon kívől akarsz,
Uram, nekem adni, bátor mind*

el-vedd, csak magadat add nekem.

Azonban, édes Istenem, végeztetre e' csekély munkámat áld-meg ezzel, hogy minden meg-élemedettek, ez én vele közlött jó teteményednek tündöklő példájával serkents-fel, hogy-ha eddig hála-adósa-gokat el találták felejtani, avagy csak immár legyenek hála-adók. Az ifjú rendek-is ne hallatszák vénsegekre te hoz-zád való buzgó meg-téréseket. Mellyen a' te dicsőíléges tekin-teted előtt udvarló Szent An-gyalok-is örülhetnek, és ki-mu-lásunk közben a' mi testünkből boldogul ki-költőzendő lelke-inknek, kedvek szerént szolgálhassanak.

Az

AZ ISTEN-FELŐ

Olvasohoz.

Minek-előtte Kegyes Olvasó, lelked id-velségére, és an-nak kérésélére se-rénnyen buzgol-kodo elmédet, ez érdemetlen tekintető írásocskának olvasá-sára függesztenéd:

Elsőben, tud-meg, hogy én ez csekély munkácskát nem a-zért töttem; hogy ezzel magá-nak valakinek szeme előtt di-csiretet akarnék keresni, (noha talám kelletlen akadékos-is ki-nek-kinek maga meg-ismért tökéletessége előtt sem szer-zek).

5

zek) hanem a' mi-képpen amaz
meg-revesedett gyökerő fának
ágai, néminémű-képpen meg-
száradtanak, és jóvendőbéli
gyümölcsözésre reménlhetetle-
neknek láttzanak: mind-az-óál-
tal még is, mind ollyá el-fogyat
állapattyában-is, láttzik néhol
néhol, valami ujjongnan serkede-
zőzőldellő nyerveffég a' rotha-
dásnak indult fába: Így én ben-
nem-is, noha az erőtelen vén-
ség miatt el-hervadtam, mind-
az-által az én Teremtő Istenem
nem fogyatta, és nem száraz-
totta ki belőlem az ő tisztessé-
gére való jó igyekezetemmel,
és felséges dolgairol való idvef-
séges elmélkedésemet. Hanem
a' miképpen az ő Isteni erejét,
és hatalmát mutatta amaz erős
kő-

kősziklában, abból való bőfé-
ges viznek ki-fakasztásában :
Így én bennem-is az én áldott
Istenem, az ő Szent Nevének
dicsőffégére való szándékomat
csudálatos-képpen meg-moz-
ditá, bennem munkálkodo Sz.
Lelkének ajándéka által.

Másodszor, tud-meg, *Istenes*
Olvaso, hogy én e' munkát, nem
csak most; hanem az előtt va-
lo időkben-is volt igyekezetem
hogy cselekedgyem, kivált-
képpen miúlta *Sambár Mátyás*
Uramnak, három Kérdések fe-
lől való írása ki-bocsátva va-
gyon.

Hogy pedig vénségemnek
mostani szoros idejére hallasz-
tottam, mikor immár jó lel-
kem isméréstinek csendesffégé-

Exo. 17.
Numer.
20.

vel

vel, végső orámhoz, és az én Meg-válto Jésus Christusomhoz való menetelre el-készülve, és induló-félben vagyok, oka ez, hogy a' miképpen amaz szegény özvegy, nem veté addig az ő értéke szerént való kicsiny alamisnáját az Ur ládájában, hanem el-vára, hogy elsőben az ő nálánál értékeesebb emberek vessék bővebb alamisnájokat bé; Ő-is azok után elővővén az ő két fillérkéjét, (nem gondolván senkivel és semmivel) mikor az Ur házának küszöbére lépendő vala, bé-veté az Ur ládájában.

En-is el akarám várni, más ezeremnél tudosabbaknak kegyességeket, és bőségesen tölt illendő tudos feleleteket az három

rom kérdésekre; Nem akarám el-ásni, vagy el-rejteni, az én méltatlanságomra bizattatott kicsiny girácskát, melyet az én Uramtól vóttem; hanem az miképpen a' szegény aszszony, mikor az Ur hajlékából ki-mennő vala: En-is mikor immár testem sátorából ki-költőzendő vagyok, elő-adám. Gondolván magamban, hogyha szintén semmi haszna nem volna-is, mind-az által, miképpen az Isten Sátorának építéskor, a' gazdag adományok között, és a' drága felymek között, az értéktelen emberek, ha csak kecske szőrtadhattanak-is, az Isten jó neven vőtte, és ha csak a' szent hajlék Ernyőjének szűkségére-is kelle-

tié

tit mutatta, és helyét találta. Igly az én egygyűgyű munkácskámnak-is, ha csak az alázatos egygyűűeknek elméjekben-is, az áldott Isten foganattyát mutatya és használatosságát engedti.

Harmadszor jo lelkem ismétretinek bizonyosságával protestálok az Isten előtt és a' szent Angyalok előtt, hogy ez munkám által, senkinek, sem személynének sem vallásának gyalázására, gyarló indulatomnak követésével nem igyekeztem. Mert noha én még gyermekségemben is, tellyes igyekezetemmel kerültem, hogy sem Romai valláson, sem más on, idvótságemet ne keressem. Mindazáltal személyekben ó Kegyelmekek nem

nem utáltam, s' most sem utálom. Hanem, a' mintédes Idvezitónk a' keresztyénektől kívánnya, szerettem és szerettem most-is. Mellyet megbizonyítottam csak ezzel-is, hogy ebben az én írásomban, bár szorgalmatosan felvisgállyák-is, egy haragra ingerlő és gyalázó szocskát nem találhatnak.

E' *modestiát* pedig cselekedtem elsőben ezért, s' ilyen reménfeggel, hogy mindenenk iszonyodgyanak, írálok közben rusnya szitkozodásoktól, és illetlen gyalázásoktól. Mert az ki nyelvél akar igazat venni, nincsen talám annak igyebéli igazságához semmi reménsege. A' ki vitézkedni akar, a' Szent Irással vitézkedgyék, mint Idvezitónk

zitónk a' Sátán ellen, Ha pedig
a' Szent Irással nem bírhattya,
hajollyon tehát ahoz az ő ma-
ga jó lelki-isméretivel, és en-
gedgyen annak a' ki őtet a' Sz.
Írásból a' Szent Lélek által böl-
csen és idveffégesen igazgattya.

Másodszor, cselekedtem ilyé
reménsséggel, hogy-ha az Ur I-
sten, csak az oktalán szamar ál-
tal-is, az ő akkori akarattyának
elkövetésére tudta Bálámot ta-
nitani, talám az *Adversarius* A-
tyánk fiaiban-is valamellyet e'
gyengemunkácska által, avagy
megvilágosit: avagy csak a' mi
Sz. vallásunknak és méltatlá sze-
mélyünknek gyalázásáról meg-
csendesit. Mivel-hogy ugyan-
is, a' jó lelki-ismérető ember,
nem

nem a' mérges poknak; hanem
az édes íz ízerző kis erőtlén mé-
hecskének szokta természetit
követni. A' mérges poknak
természeti az, hogy akar melly
jó-illatu virágról-is nem tud é-
des mézet vinni. De a' gyenge
méhecskének olyan természeti
vagy, hogy akar melly il-
lat nélkül való virágra-is ha reá-
szál, édes mézet, avagy méz kö-
pűjének való elzókót tud rola-
szívni. Avagy ha edgyiket sem;
mind-az-által méreggel sem-
terheli magát. Így ő Kegyel-
mek-is, ha ugyan nem érezhe-
tik-is valami izit írásunknak, ne
mérgefsenek nyelvekkel.

En az én Terető Istenemtől
azt kívánom, hogy egyenlő-
képpen, egy szájjal dicsírnók az
Ur

Abor. 4
vers. 32.

Ur Isten, és mindnyájan egy
szívünk lelkünk volna. Mert
fel-töltött czélom, együgyűségem
szerént való hivatalos tisztem-
ben, eleitől fogva ez volt, hogy
tanítanám az Híveket,

Isteni szeretetre,

Tökéletes ióságokra,

Bűnök távoztatására, és

Mcnnyei bölcseségeknéktitkaira:
hogy sem mint vagy irásom ál-
tal, vagy nyelveim izetlőkéd-
ném valamely felebarátom-
mal. Láttya a' szívek titkát tu-
do Isten.

Mostan-is azért a' Teremtő
Istenemtől, Szent Fia érdemé-
ért kívánom, hogy ő Kegyel-
mek el-jóven Nap-keletről és
Nap-nyugottrol, telepedgye-
nek-le az Abrahámmal, Isákkal
és

és Jákobbal, a' mennyeknek or-
szágában. Az holott az Urnak
dicsőfféges Szent szinét, kire
a' Szent Angyalok, nagy győ-
nyörűséggel néznek, ő Kegyel-
mekkel edgyütt, és minden Hí-
vekkal, mi-is az ő véghetetlen
jokedvéből, örökkön ö-
rökké láthassunk,

Amen!

Christus hú Szolgájának

TISZTEL:

Idős ZILAH I JANOS

URAMNAK;

A' Sibai Keresztyén Gyüleke-
zérnek hűséges Lelki-Pásztorának,
és a' Szilágyi Diocesisnek érdemes Senior-
jának, a' Reform. (Cálvinisták) Vallásának
tökéletes tiszta igazságáru és fundamen-
tamos regiségi-iról írott szép munkájának
fel-tiszteletére írott Magyar

R T T H M U S O K.

Szent Atyák ösvenyén Kalauzul,
Ha ki jövendő igazság Urátul,
Mint ez könyv író küldetért Istentül.
Sion városára sokaknak vezérül.
Mint-hú szolga forgolódik azon,
Hogy szolgáljon Urának hasznoson;
Fáradot, törődöt számos esztendőkből
Nyerherne sok lelket Istennel élteben.
Sok lelkeket bűnből ki-feslissen,
Tévelygésből Christushoz vezessen;
Serény munkájával építet Christuson,
Szép élő köveket mint erős kő-falón.

Vége

Vége viteffék e földről menyben

A' Szentekkel Christus eleiben:

Meny-el te-is Istent szinről szinre nézni,
S' dicsőült testedben mint csillag féleni.

Portsalmi András, Colosv.

Orthodox. Egy-házi

Szolga.

Szép dolog régiek *Azait* meg-írni
Hűséggel azokat rendel egyben fűzni,
De szebb a' jövendőt úgy meg-jövendőlni,
Hogy változást abban ne talállyon senki.

*1 Cor. 14
v. 1. seq.*

Teremtéstől fogva erős Monarcháknak
Viselet dolgairól sokan sokat írtak,
De jellemből dolog az a' mit írva hadtak
A' Prophéták, kiknek hájok nem hibáztak.

Ezek között János Pathmos szigetében,
(Domitjánustól lévén üldözésben)
Nagy dolgokat látta lelki jelenésben,
Mellyeket le-íra *Apocalypsis*-ben.

*Apoc. 1.
v. 1.*

Probát soha senki nagyobbat nem hallott
Annála' mit János lelkében ott látott,
Harcz or Chronikákban olyat nem olvasott
Mert Christus Sárkánnyal előtte meg-vivott.

*Apoc. 12.
v. 7.*

Ha *circumstantiák* tének csatát nagya,
Ki volna a' ki ezt méltán ne csudálná?
Ez harcznak mezejét az égben találná,
Angyalokat viyni egy-mással ha látna?

*ibidem;
ibid.*

** 3

A' két

Gause
belli in-
der Mi-
chaëlem
& Dra-
conem.
Inter an-
gelos Mi-
chaëli &
Dracon.
h. e. ser-
vos Dei,
& diab.

Ap. 12.
v. 7. 8.

39

A' két fél harcának oka de mi lehet?
Nem csatáznak ezek világi jók selett,
Földi Királyokat olyan dolog illet,
De viadal vagy on itt más dolgok végett.

Nem nagyobbé (kérdik) Jupiter Istennél?
Nem alább valóé Christus az ördögnél?
A' pogányság talám a' Keresztységénél
Job'?'s a' bálványozás régibb a' Sz. hitnél?

UGy csatáznak immár e' két fél An-
gyalok
Hogy a' jók a' jobb részt oltalmazták ma-
gok:

De az hamiságért fegyvert fognak azok,
Kiknek vége lesz en veszedelem, s' átok.

Szent Angyalok tárfa vagy Zilahi János,
Mert a' jobb rész mellett nyilad oíly Si-
gonyos,

Hogy a' kikre lóvód sebek mind halálos,
Rendel meg-felelni ellened mert bajos.

Vlaskodtál eddig tudos beszédiddel,
Példát jot mutattál szent kegyessé-
geddel,

Ez volt hátra hogy vij végre e' könyveddel.
Mennyei koronád (Christus kinál) vedd-
el.

A' Sárkány Angyali nem lesznek barátid,
Hidd-el mérgelesebben lesznek mar-
dosoid:

De a' Szent Angyalok mind jo akaróid,
Légy hiv, s' nem árthatnak fens ellenféld.

Szitok,

Szitok, átok, mocsek leszfz tólók jutal-
mad,
Mellyen hogy meg-indully csak meg se
gondollyad.

Bojtorjántól figét nem szednek jot tudtad,
Szenvedni Christusért nyerelességnek tar-
tsad.

A' tövis ha szőlőt termene csudálnád,
Rosz nyelvtől-is a' jot csudálva hal-
lanád,

Teremheti csak azt természeti mit ád,
Vad fának gyümülése vad, nem árt hamis
vád.

Rettenetes kinnyok lesz en de azoknak,
Kik ellenfélgévé lóttek a' Christuśnak,
Vesztét majd meg-látod a' Veres Sárkány-
nak,

Helyeket sem leled égb en Angyalinak.

Hidd-el nem gyalázat Christus mellett
vivni,

Ha sebecsedünk-is nem kell szégyenleni,
Mert ha dicsiretes hazánkért meg-halni
Sokkal dicsiretesb Christusért szenvedni.

Eleteket azok nem szokták kimélni,
Kik Bárány vérében szeretik mosodni,
Bizonyosság tételit kedvellik őrz eni,

Mellyel ellenséget könnyen tudnak győzni.

LEgyen bár kétséges e' világi harcznak
Vége, de bizonyos nyerelesség azok-
nak,

Mat. 5.
11. 12.

Mat. 7.
v. 16. &
5. 10.

Mat. 7.
v. 16.

Jac. 1.
v. 6. 7. 8.

Mat. 7.
17. & 6

Apo. 12.
v. 8.

ibí. v. 8.

Mat. 12.

v. 30.

Mat. 10.

32. 39.

1 Pet. 4.

v. 14.

Apo. 12.

v. 11.

Mat. 10

v. 39.

Ps. 119.

v. 175.

Apo. 11.

v. 5.

Apo. 12.
10. 11.

***

(Kik

1 Pet. 5.
3.

Obid. v. 4

Apos. 2.

v. 10.

Ps. 101.

v. 3.

Apos. 6.

12. 17.

Psa. 91.

11. 12.

Apo. 11.

4. 5.

Pro. 16.

v. 31.

Prov. 31.

v. 31.

1 Pet. 5.

v. 39

(Kik Zászlója alatt a' *Bárany Christusnak*
Híven vívőzkednek) adatik mint joknak.

I Gen szép Corona szentül meg-őszülni,
De szebb *post funera virtusokban élni*,

Ezt nyered munkáddal, mihelyt kezdéd
írni,

Elly ! Elly ! ki fokaknak *Tükör* szoktál
lenni.

*Kézdi-Vásárhelyi Márko
István, Zilahi Eccles.
Lelki-Pásztor.*

A Karta az Isten, meg-is cselekedte,
Volt hatalma reá s' meg-cseleked-
hette,

Szent Emberi által dolgát véghez vitte,
Kik közül némelyik vénségét el-érte.

Erővel s' elmével hogy *Republicában*,
Szolgályaok híven az *Ecclesiákban*,
Meg-áldotta; részt tört ő ajándékában,
Mellyt le-tört ott fen gazdag tárházában.

Száz hufz esztendő s volt Mozes mikor
meg-holt,

Izraél népe közt hűséges vezér volt,
Sok csudái között Istennek jelen volt,
Minden embereknél leg-ízleléddebb ez
volt. *Deut. 34. v. 7.*

Nyolczvan-öt esztendő s meg-vénült Ca-
lebnek,

Teste

Teste erejében olly igen erősnek,
Canaán földének hűséges kémjének,
Hebron örökségül meg-adatek ennek. *Josf*

14. v. 10. 11. 13.

Sok esztendők telvén, mostani időben,
Támasztotta Isten bölcs rendelkezében,
Több hívei között ékes vénségében,
Idejének nyolczvan két esztendejében.

Vén *Zilahi János*, Szilágyi Seniort,
Elettel s' elmével tiszteletes jámbort,
Hogy az igazságról renne bizonyosságot,
Ki-mulála előtt tört Testámentomot.

Az igaz Vallásnak, s' Keresztyéni hírnek,
Mint a' Cálvinisták olly erőssen hísznek,
Régi s' igaz volta itt le-tétetnek,
Szent Íráshol tisztán mert meg-ismértetnek,
Volt többekkel edgyütt hasznos mun-
kálkodo,

Ezen dolog felől Tiszteletes *Márko*,
Sámbar építését csak könnyen le-rontá,
Isten hívei közt jó Lelki-tanító.

Meg-is néked szollok idő, Lelki-Pász-
tor,

(102.)

Majd el-jó te hozzád leg-jobbik fő Pász-
talmát munkádnak meg-adgya ő akkor,
Lelked hogy hozzá jut tested romlásakor.

Mert nem ástád volt el az *UrTálcsumát*,
Nem követted a' rest tunya szolga nyomát,
Várjad és reményled az utolsó orát,
Meg-adgya tenéked az ígért Coronát.

***

advent

Adversariusok intésem vegyetek,
E' kis munkácskáért legyetek csendesek,
Itt nem illet szitok mocsk benneteket,
Nem sérzik ez által meg becsülletek.

A' joért gonoszul hát ne fizessetek,
A' jo s' gonosz között választást tegyetek,
A' Szent Irás uta nyomát kövessetek,
Mennyei jutalmat hogy elvehessetek.

*Felső-Bányai István, Szi-
lág Bágosi Ecclesiának
Lelki-Pásztor.*

Meg-probáld magadat, a' ki Coroná-
dat,
El-akarod venni fő boldogságodat,
Hogy vak után menvén, ne veszed magá-
dat,
S' el se vegye senki tölled amaz jodat.
Mert példaul venni valakit előd-
ben,
Igen veszedelmes sokszor ez életben,
De osztán gonosz/zabb, mert pokolra mé-
gyen,
Ha akarki után proba nélkül mégyen.
Nem szégyen embernek a' rozszrol el-
térni,
Ő tévelygésének utait el-hadni,
Desőt idvességes rozslizat jól végezni:
Szont Pált, s' egyebeket ebben-is követni.
Meg-

Meg-lássad, Zoile, hogy te retzésédet,
Sem a' Synatoknak ő végezéseket.
Hit, s' Vallás dolgában ne kövöld ezeket,
Hanem a' Szent Irást, Lelki fegyveredet.

A' Szent Irást tudod, hogy az Istennél
volt,

Mikor néki tetszet, nekünk ki adta volt,
Mi idvességünkre Prophéták által szolt,
Ostán *Theantropos* tanúványival szolt.

Ezt követre minden ki itt ez életben,
Akart szentül élni, s' ki-mulni jo hitben,
Mert e' világosság fénlík ferétségben,
Ki ezt vézi s' hiszi léfzen az egekben.

A' Calvinistáknak ez ő regulájok,
Nem homályos nekik Evangeliomok,
Mert nincsen nekik más *Traditio*jok,
Nem-is kell nekik, mert azt banná Urok:

Az első meg-verés hidgyed hogy Chri-
stusé,

Mi az után esett, viszont a' Sátáné,
Amaz meg-haragutt gonosz ellenségé,
Régi az első mag, mert Isten Fiác.

Te-is idős jámbor e' magot vetetted.
E' Szent munkádban-is ugyan ezt hintet-
ted,

Az ellenkezőket melyben arra inted,
Hogy az Isten ellen ne káromlyák hired.
Terjenek hát hozzánk, de mi hozzájok
nem,

Mert a' mocsk rollok hamar reánk fer-
tesen.

Tévelygés kovátsza igen hamar bé-ken,
Ha futározoknak tanácsokon mégyen.

Marni hát ne készűly minket tene
Pápa,

Hogy a' drága gyöngyöt Isten nálunk had-
ta,

Inkább hamar te-is idveffeg utára,
Térj az Apostoli tiszta tudományra.

Vitézkedtel hát te vén Zilahi János,
Mellyért az egekben nem létezz heányos,
Mert a' Christus vére-hidgyed téged meg-
mos,

Mivel-hogy egyedül csak ő igaz orvos.

*Sámsendi Márton, Bánfi-
Hunyadi Ecclesiának
Lelki-Pasztor.*

Boldog szolga a' ki Urának dolgában
El-jár szerénységgel ő hivatallyában,
Ura *Talentomat* a' földnek gyomrában.
Nem áss; de velle kereskedik valóban.
Boldog vagy, s' léfz Te-is a' kie' mun-
kádát.

Világra bocsáttad, és *Talentomodat*,
El nem ástad; hanem igaz vallásodat,
Ezzel támogatód, s' tiszteledd Uradat.

Boldog léfz ezért-is hogy Idvezitődnek
Követted intését, s' ellenkező félnek,
Nem mondottál gonosz sem szidalmat-
caneck Nem

Nem intál, de túrrél mérges beszédeknek. *Matth. 5°
v. 44°*
Noha vallásunkat nem igaznak mon-
dgya,

Sőt csak mi-napinak, nem régeinek írja,
Mellyet meg-bizonyít fok káromló szava, *Apo. 14°
9. 10. 11°*
Kiért ő nekik meg-léfzen jutalma.

De ki bé-tekinetsz az aczél *Tükörben*,
Nyilván meg-láthatod te ebben a' könyv-
ben,

Mellyik Vallás régibb, s' igazbb czikel-
lyében

Légyen, fel-találod levelek rendiben.

Mert Szent Irás szerént igaz vallásunk-
nak,

Eredetit vélzi a' Szent jámboroknak
Hitekből, Adámnak és Pátriáráknak,
Propheták, Evangelisták és Apostoloknak.

Kiknek Calviniisták szent irások szerént,
Elmek idvezülnek azon út mod szerént,
Meg-igazittatnak hitből mind fejenként.
Ha azoknak nyomát követik edgyenként.

El-hid azért Te-is tiszta igaz hitből,
Ki e' könyvet irtad vénkori erődből,
Követted nyomdokát te tehetőségdből,
A' szent jámboroknak, kik ki-múltak szent-
től.

Az mellyért tenéked élet Coronája,
Készen vagyon, Urad majd fejedben nyom-
ja.

Ki-

Kinek életedben voltál hű szolgálja,
Igáz vallásodnak jó oltalmazója.

*Orozi Péter, Szilágyban
Nagy Falvi Ecclesiának
Lelki-Pásztor.*

Ebben munkálkodott eleitől fogván.
A' hiv' s' igaz szolgálja hogy Ura jószágán;
Jó sáfár lehessen; abból sáfarkodván,
Ura híré, s' nevét előtte hordozván.

Ugy itélem te-is ki e' szép munkádat,
Világ eleiben mostan ki bocsátod,
Nem a' magad hanem méltóságos Urad,
Híré, s' nevét ezzel nevelni akarod.

El-híszem szándékom ez volt hogy min-
denben
Istennek szent neve terjedgven ez földön,
Hogy az igaz vallás világossab legyen,
Fel-tölt szándékomban az Isten tegélyen.

Ne gondoly senkivel légy erős fértő,
Alhatatos abban valami jó s' légy hű,
Minden csipős s' mérges fő legyen jó izü
Néked; s' a' méz helyet essék édesizü.

Valaki penglen e' munkát olvasod
Vallásodnak ebben igazságát látod,
Az ellenkezőknek vallások meg-tudod;
Melly heányos: kiért meg-vetted s' utálad.

He

Ha régiségről vallásodnak tudni
Akarl, s' igazságát akarod próbálni,
Az ellenkezőket peng meg-czáfolni,
E' könyvel élly, néked kész meg-mutogat-
ni.

Elsőben-is ebben Szent Írás szavait,
Azután a' régi Páterek mondáit,
Tőlünk szemmel látott, s' tapasztalt dol-
gait,

Mutogatya: s' rontya azoknak vallásit.

Te nálad-is azért Istennek Szolgálja,
Ki Urad javának voltál hű Sáfara,
Hogy volts' gyümölcsözött talentumocskája
Nem hágy hazugságban téged e' szép mun-
ka.

El-is híszem erre hogy Isten tégedet,
Meg-áld jóvendőben a' fenyés egekben;
Hűséges voltodért meg-koronáz szépen,
Méltó azért erre minden mondgya Amen.

*Miskolczy Márton, Zilah
Ecclesiának második
Pásztor.*

Világ, pokol a' test bizonynyal sokakat
Hű sáfárság mellett, gonoszszal ir-
toztat;

De

De Istennek Lelke bátorit és biztat,
 Elégseges erőt munkádra-is nyujthat.
 Kinek kegyelméből utadnak eredvén,
 Szent Atyák nyomdokán elebb elebb men-
 vén,
 Íráfodat Isten boldogítsa földön,
 Hogy talállyon lelked vig örömet meny-
 ben.

Tolnai György, Zilahi Scho-
 la Mester.

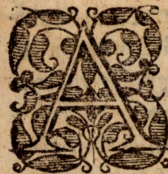
Hogy

Hogy jobb modgyával, idve ségesen kez-
 dődgyék, s' ugy is végeződgyék igyekezem
 szeréni szent munkám:

E L S Ó B E N,
 Az Calvinista igaz tókélle-
 tes vallás mi légyen:

Le-határozott magyarázattját le-té-
 szem ilyenképpen:

A Calvinista vallás az
 menybéli egy örökké valo
 Istentől, a' régi Szent A-
 tyáknak, és minden idő-
 béli idvezülendő embe-
 reknek adatott igaz Isteni szolgálat és ke-
 gyesség.

Melyben a' tellyes Szent Háromság egy
 állatú örök Isten, ugymint; az Atya, Fiú,
 és Szent Lélek, igazán és világosan esmér-
 tetik, szentül imádratik, és igaz Isteni fele-
 lemnel tiszteltetik. Es a' melyben a' bü-
 nös ember, igaz poenitentiája után, bűn-
 bocsánattját, Isten előtt valo meg-igazulá-
 sát, és idvezülését, csak az edgyetlen egy

Köz-

Közben-jaro Jesus Christus érdemes áldozattya által az örökké való Istennek ingyen való irgalmasságából erős hittel várja. Ugy hogy, mielt leke testéből ki-mégyen, mindgyárt az Angyalok szolgálatya által a' mennyei boldogságba mégyen. Teste pedig a' boldog halhatatlanságnak, és az örökké való dicsőséges fel-támadásnak reménysége alatt, a' földben tetettetik, és az életet napjaig ott nyugoszik.

Ez a' Calvinista igaz Szent vallás.

Ennek három ágazati vádnak. Első, a' tellyes Szent Haromság egy állatu Istennek igaz esmérői. Mely esmérer nélkül senki-nek örök élete nem lehet. Bizonyittya Idvezítőnk: *Ez az örök élet, hogy meg-esmérjenek tégedet, &c. Joh. 17. v. 30.*

Itt ki-rekeszterik az idvezülés dolgából minden idegen Isteni tisztetlet és bálványozás. Mellyet az Isten is meg-tiltott, *Exod. 20. v. 2. 3. 4.*

En vagyok a' Jehovah, &c.

Ne legyenek tenéked, &c.

Ne csinály magadnak, &c.

A' második, a' mi Isten előtt való meg-igazulásunk, mellyet igaz hitünkkel várunk, nem a' mi magunk igazságából, hanem az egy Idvezítő Ur Jesus Christusnak egyszeri áldozatryának érdeméből. A' mely Jesus Chri-

Christust egy személyben Istennek és embernek esmérünk. Ezért, hogy tisztí szerént olly Közben-járonk ö-minékünk, ki a' mi váltságunkat tökéletesen helyére állatta, és a' menyország kapuját, mellyet a' mi bűneink bé-zárlottanak vala, meg-nyitottán.

Az harmadik ágazatryában Szent vallásunknak vagyon, ez élet után következendő alapasunk felől való jó reménységünk. Tudni-illik, hogy a' ki-múlt lélek, vagy az boldogságba mégyen, ha jól élt: vagy az kárhozatra, ha gonoszul élt itt e' világon. Ezt bizonyittya Christus Urunk, Szent Jánosnál, *cap. 5. v. 24.*

A' ki hiszen annak, a' ki engemet el bocsátot, örökélete vagyon, és a' kárhozatra nem mégyen, hanem által mégyen az halálból az életre.

Ezzel óltya a' Purgatorium tüzét.

Hasonlatanná téltia a' sacrificiosoknak satisfactiojokat. Amaz mondások-ként:

1 Joh. 1. 7. *A' Jesus Christus vére tisztít meg, &c.*

Esa. 43. v. 25. *En vagyok egyedül ki el-törölöm a' te álnokiágodat, &c.*

Idé való Epiphaniusnak is ama' mondása: *Postquam hinc excessum fuerit, nullus penitentiae locus, nullus satisfactionis effectus. Hic vita aut invenitur, aut amittitur.*

Az első ágazattát a' mi nézi vallásunknak; Nem szólnék semmit fölöle, mert ő Kegyelemek is a' *Pontificius* Atyáinkfiái, az Szent Háromság egy Isteni állatot vallyak, a' mint csak *Litaniá*okból *precatio*ok is megmutattya: *Sancta Trinitas unus Deus: Miserere nobis.*

De mivel *Confessio*ok felől írott *Articul*usokat láttam. Nevezet szerint amaz Burdogal városbeli Barát atyafiaknak. Kik vádolnak bennünket és átkoznak, mint ha nem jó értelemben volnánk a' Szent Háromságnak egy Isteni állattyról. Így végeztén *Articul*usokat:

Abjuro & anathematizo communem fidem prætendentium reformationem, qui affirmans personas Divinas subsistere in Essentia, & personam propriè esse proprietatem residentem ordinem in divina essentia. Qui asserunt Filium non habere essentiam à Patre, ac proinde esse Deum à se: non Deum de Deo. ut disertè scribit Calvinus, cum Sabellianis & Arrianis consentiens.

Citállyák is könyvök karéján Calvinust, *Libro quinto Instit. cap. 13. Sect. 13.* Melyre minnek-előtte Calvinus gyaláztatyaért valamit mondanék, elsőben azt mondom, hogy avagy a' *Typographus* vétkezett, hogy őtódik könyvét citállyá Calvinusnak, holott nincs több negy könyvével Calvinusnak az *Institutio*

*entio*ban: Avagy hogy szánt-izándékkal, izokások szerént, akarják a' mi elménket nyargalóban bocsátani, avagy inkább erős zabolában szorítani, hogy ne nyomozhafuk utánaok a' Calvinus könyveiben, hol volna olyan értelme az idézett *De*ctor-nak, a' mellyért átkot érdemelhetne tőlök.

En azért más tudós embernek segítségé-
vel felkerestem ez *Instituti*okban, *libro primo, cap. 13. Sect. 23.* Az hol nem is ő Kegyelemek ellen beszél Calvinus; hanem az új *Arrianus*ok ellen, kik csak egyedül az Atyának tulajdonították a' *Divina Essentia*t. Mit írjon pedig a' *specificált* könyvben Calvinus e' dologról, *formaliter* leírom szavait hogy minden jó lelki ilmeztető ember itelje meg ha nem jól értette-e Calvinus. Mind a' Szent Háromságot, s' mind a' *Christus*nak Isteni állattját, és ha érdemli-e az átkot ő Kegyelemektől.

Igy vadnak szavai Calvinusnak:

Quicumque essentiam à Patre Filium esse dicit, à seipso negat esse. Redamat autem Spiritus S, illum Jehovah nominans, id est, cum qui propriâ virtute & à seipso est. Jam si deus totam essentiam esse in solo Patre, vel fiet partialis, vel eripitur Filio: atq, ita spoliatus suâ essentia, titularis erit solam Deo.

*In Re-
sponsione
Arrianis
Sedeelis
contra
Monachos
Burdo-
galenses.*

Ismét egy kevesse alább:

Notam aliquam discretionis oportet esse. ne Pater sit Filius. Qui in essentia eam ponunt manifeste in nihilum redigunt veram Christi Deitatem quae sine essentia esse non potest, & quidem tota. Non differt certe Pater à Filio, nisi proprium aliquid habeat in se, quod Filio commune non sit. Quid jam reperient in quo eum distinguant? Si in essentia est discretio, respondeant, an non cum Filio eam communicaverit.

Ezek a' Calvinus szavai betű szerént. Mellyeket ha jó meg-néznének a' Barátatyafiak, meg-szégyslenek inkább magokat tudatlanságokkal, hogy sem mint Calvinust átkoznák.

Vádolják idvezült Doctorunkat azzal is, hogy Ordó emléget, így recitállyak szavalt:

Persona propria est proprietas residens Ordine in divina essentia.

De erre semmit nem szollok, mert alig hiszem, hogy az egész Pápistáság ma ezt vitatnája.

Más.

*****

Második ágazattya valásunknak
vagyon:

Az Isten előtt valo meg igazulá-
sunkrol.

Ebben vagyon leg-nagyobb egyenletlen-
ség ó Kegyelmek között, s mi közöttünk.

KERDES.

Micsoda az Isten előtt valo meg-igazulás?

F E L E L E T.

A' Christus érdemének és igazságának minékünk hit által valo tulajdonitása, hogy mi az által a' bűnnek terhétől és az kárhozattal szintén úgy meg-szabadultunk, mint ha tulajdon mind mi magunk cselekedtünk volna mind azokat, valamellyeket a' Christus cselekedett mi értünk.

Ezt pedig nem tessi kezeinkel vehet-tyük el, sem egyéb módon készített esz-közzel nem nyerhettyük, hanem igaz hit-tyünkkel csak. Mert mind ezek Isten kegyel-méből vagynak, nem a' mi érdemünk-ből, vagy jó cselekedetünk-ből.

Illyen vallásban vadnak a' Calvinista ke-
refstyének.

Ezt meg-bizonyítom I. Az Szent Írás-
bol rendesen.

A 4

K. Mi-

Libra 1.
cap. 13.
sect. 6.

3. AZ IGAZ VALLASNAK

K. Micsoda a' Szent Irás?

F. Az örökké valo Teremtő Istennek Szájából származott *Szent Igé*. Mellyet az Propheták, Evangelisták, és Apostolok által, a' mi tanúságunkra és vizsgálatásunkra meg-íratott, oly közzétesen, hogy azt semmi emberi találmányokkal szaporítani nem enged.

K. Miért bizonyítok a' Szent Irásból?

F. Először azért, mert Isten parancsolja. Efa. 3. A' törvényre és annak tanítására halgassatok, valaki nem állandóan be-széde szerént, nem lesz en annak világos-sága.

Ezt a' 19. versben világosítja, az hol azt mondgya az Isten: *Hogy ha azt mon-dgyák tinétek: Tudakozzatok a' nézőktől. Öt.* Az az: Hogy-ha valami család, hitetők, és orozva szóló emberek rámadnak, a' Szent Irásból tehetünk ítéletet; ne adgyunk sem-mi hitelt nékik.

A' Szent David-is azt mondgya: *Psal. 119. v. 4.* hogy Isten parancsolta, hogy az ő parancsolait igen meg-örizzük.

Másodszor, bizonyítok a' Szent Irásból, mert abból lehetünk bölcsökké az idvesség dalgában.

Harmadszor, mert a' Szent Irásból lát, az mi zivünk elemén az idvességre. Azért mon-

VILAGOS TŰKÖRE.

9

mondgya David az ó lábainak égő szövét-nekének. Valamint az éjjeli sötétségben minden botlás nélkül bátorsággal mehet az ember: Így az Isten igéjének világa el-tűszítja az mielménknek sötétségét, hogy minden borrángoztatás nélkül tudgyunk az idvesség utában járni. Ezét mondgya azon versben, ő ösvényének világának.

Ezt erőssíti azon Soltárnak 9. versében: *Vallyon mi módon jobbharrta meg az ifjú az ő útát, hanem a' te beszédednek meg-tartásával.*

Ezt erőssíti a' 8. versben is.

Negyedszer, mert hiteles Tanú a' Szent Irás.

Örödször, bizonyítok azért, mert a' Szent Irás elégletes a' bizonyításra, ugy-annyira, hogy-ha annyit irtanak volna is az Apostolok és Evangelisták, hogy (az mint Szent János mondgya) e' világ b' nem fog-hatná is a' könyveket, nem lenne többet ezeknél, az mellyeket meg-irtanak. Ezért mondgya pedig *cap. 20. v. ult.* Ezek pedig meg-íratattak, hogy *hidgyétek* hogy a' *Jesus Christus* Istennek Fia.

Hatodszor, azért bizonyítok, mert nin-csen az Igaságnak egyéb fegyvere ennél, a' mellyel az hamiság ellen harczollyon. A' mint meg-tetszik abból, hogy Idvezi-tónk is, noha az ő Isteni hatalmával el-űz-

A 5

hette

Ps. 119.
v. 109.

2 Tim.
3. 16.

cap. ult.
v. ult.

2 Tim. 3.

hőtte volna a' késértő Sátánt előle, de csak a' Szent Irást hánia eleiben a' Sátánnak ezt mondván: *Scriptum est, &c.*

Ezekből meg-teszlik Szent Irásnak tel-lyes és igaz volta, az mi idveffégünkre valo elégfége, úgy hogy nem kell semmi emberi találmánnyal egyeliteni és szaporítani. Sem senkinek nem kell vallását egyébbel bizonyítani, hanem csak a' Szent Irással.

Ide valo Chrysostomusnak amaz mondá-fa: *Quod sit juxta Dei voluntatem, quamvis videatur improbum esse, omnino tamen Deo gratum est & acceptum. Contra: Quod sit præter Dei voluntatem, ac ferius quam ille vult fieri: quanquam existimatur acceptum Deo, est tamen omnino pessimum & iniquissimum.*

Illyen ítélettel volt a' Szent Irás felől Justinus Martyr: *Tempus jam est viri Græci, vos divinerum Prophetarum vacare libris, & ex eis veram addiscere Religionem.*

Iterum in fine cohortationis illius: Nullo pacto aliter aut aliunde de Deo, vel de recta Religione disci ququam posse, quam à Prophetis solis, qui divinâ inspiratione afflati, vos docent & instituunt.

Idem in Dialogo cum Triphone Judæo: Nos humanis traditionibus & doctrinâ jussi sumus à Christo ipso credere, sed eis, quas beati Prophetæ promulgârunt, & ipse Christus tradidit.

Atha-

Athanasius Oratione contra Gentes: *Pie quidem Religioni & veritatis ratio cognitiōis, non tam indiget humanâ institutione, quam ipsa se suis votis indiciiq; prædit.*

Ezekre az okokra nézve, akarom bizonyítani a' Calvinista vallásnak tökéletes igazságát, régifégét, és az embernek Isten előtt valo meg-igazulását, hit által, a' Szent Irásból Rendsen.

K. *Miscod. a' Rendes bizonyítás?*

F. Ez, hogy az igaz vallás nem magában bizonyította magát igaznak lenni; hanem néz az Apostolokra és Evangelistákra: Azokrol a' Prophétákra és a' Szent Patriarchákra: és végezze a' Patriarchákról szin-tén az élő Isten előtt áll-meg: És a' terem-tő Istenről vézi eredetét, és onnat kezdi folyamattját. Illyen rendsen;

Az első esetkor igen meg-haragutt vala az Isten, és meg-büntette az el-esett embereket, úgy hogy a' földet-is meg-átkozá miattok. Azonban az ő véghetetlen irgalmas-ságáról el nem felekezvén a' kegyelmes Isten, meg-ízáná az halálban esett embereket, és illyen szókkal vigasztalá-meg: Az alszszonyi-állat magva meg-tőri a' kigyónak fejét. Így szolván az igalmas Ur Isten ezen kezdeték az igaz vallás.

Mint ha azt mondogta volna az Isten: Halál.

In cohortatione
II. ad
Græcos.

Adamo.

Gen. 3.
v. 15.

Halálban ejtettétek magatokat, hogy szomat meg nem fogadátok, és a' Sátán kígyónak szavát az én parancsolatomnál inkább el-hivétek: Mindazáltal meg könyörülök rajtatok, és adok szabadítót, olly áldot magot, a' ki meg-töri azt a' ti család ellenféteket, és ti fel-menekedtek az halálból.

Ez lön eredete az igaz vallásnak. Az melyhez annyira igazkodának az Adám és az Eva, hogy mielőtt az Eva szüle az ő első fiát a' Cain, alitván mint ha az volna az ígért áldot Mag, mindgyárt mind olyan keferves fájdalom közöt is azt monda az Adámnak: *Nyersem férfiat az Úrsol.* A' mellyel meg-jelenték és meg-mutának Adám, és Eva, hogy semmi úton módon az halálból fel nem menekedhetnek, hanem csak a' meg-ígért mag által, tudni-illik ha abban hisznek.

Ezt hitték azért egy átallyában, hogy nem az magok érdemek által, hanem a' születendő áldot mag Messiás által romol-meg az ördög hatalma, úgy épül-fel az örökké való idveffég.

Ebben az vallásban vadnak minden idevezetendő keresztyének. Ebben vadnak a' Calvinisták.

Ez az igaz vallás jöve Adámtól Abelre.

Az

Az Abeltől emlékezik Móses az első Könyvben, de semmi emlékezeit nem té-
szén az Abelnek hitiről, hanem csak azt mondgya, hogy az Abel, az ő juhainak első fajaából, és azoknak a' kövérehől adna ajándékot: Hogy az Isten tekéntene az ő ajándékára.

Kérdésben vötték volt régen a' Sidó Doktorok: Miért nézett az Isten az Abel áldozatjára inkább hogy sem a' Cainéra? Azt mondoták, hogy kövérebb volt az Abel ajándéka hogy sem az Cainé. Melyhez képest némellyik amaz Josephus az Cainnak fősvénységét is emlegeti. De ez nem áthat-meg; mert az Isten nem nézi az áldozatok mi-voltát: mellyik kövérebb, vagy őstővérebb, hogy az Isten azért, vagy annak illatjéért engesztelődnek. A' mint meg-terfzik *Psal 50. v. 11. 13.*

Igaz okát ennek világosan meg-mondgya Szent Pál Apostol, midőn Sidó hitekhöz írott levelének tizen-edgyedik részében, a' régi Szent Atyáknak hiteket commendálna, és az ő hitek által az Isten előtti való meg-igazulásokat világosan mutatni akarná. Azt mondgya:

Az Abel hit által áldozott Istennek, böcsősebb áldozatot hogy sem mint Cain, melynek általa bizonyítást vőtt, hogy igaz volt, mikor az Isten

*Parado in Genes
actione
2da. folb
628.*

Isten bizonyítást tette az ő ajándékáról, és ennek általa meg-halván még-is szól.

Ez versben az Apostol három effectumit mutatja az Abel hűségnek:

I. Hogy drágább áldozatot tett Istennek az ő hűri által.

II. Hogy bizonyítást vett Istentől, hogy az ő hűből tett ajándék kedves.

III. Hogy halálában-is szól az Abel.

K. Miképpen szól holtá után az Abel?

F. Elsőben, mert a' Szent Írás az Abel áldozatját még ma-is prédikálja.

Másodszor: Mert Isten a' Caint ő érette igen kemény büntetés alá vétette *Quod totum fidei Abelis debetur. Absq; fide enim Deus mortui Abelis tantam curam non egisset.*

Az Abel ajándék azért, nem magában volt böcsősebb, hanem az ő hűre nézve: *Hű által áldozot böcsősebb áldozat. &c.*

Isten maga bizonyítja: *Hű által tört bizonyítást Isten.*

Az Abelnek azért nem az áldozatbéli cselekedete szerzette Isten előtt az kedves séget; sem az áldozat nem magában volt böcsősebb az Cain áldozatjánál; hanem az hűre, mely hűből, mint egy kút föből jött.

Egyéb-aránt a' Cain áldozatja-is szintén olyan kedves lehetet volna, mint az Abelé;

belé, ha hűből lett volna, a' mint Isten maga bizonyítja mondván: *Avagy ha te-is jól cselekedel, nem léz-e kedves?*

Gen. 4.
v. 6. 7.

Mivel azért az Abel hűből: Cain pedig hű nélkül szin-mutatásból áldozott; Annak-okaért az Abel az ő áldozatjával kedves lett; Cain-is az övével kedvetlen lett Isten előtt.

K. Hogy hogy áldozott Abel Hűből?

F. Az Isten ígértiben való bizodalommal. El-hívén bizonynyal, hogy nem a' munkának meg-cselekedésével, (úgy-mint áldozatjának végben-vitelével érdemelhet valamit Istentől) hanem az jövődöben születendő áldott mag Messias áldozatjáért, (az melly Messias áldozatját jelentette ő ezzel az ő áldozatjával) fogadtatik-bé ő az Istennek kegyelmében, az által-is nyer Istentől igazságot és örök életet.

Hac enim sola est fides, qui Patres placuerunt Deo & servati sunt, ut testatur Petrus, Actor. 15. v. 11.

Az Úr Jesus Christus által hiszszük hogy megtartattunk mint szintén azok-is.

Sine hac fide nec persona nec opus Deo placere potest, ut dicitur ad Hebr. 6. v. 11. Ratio, quia sine Mediatore Christo Jesu, nemo ad Deum accedere potest, ut qui est ignis consumens, ad Hebr. 12. v. 29.

E' nél-

E' nélkül az hit nélkül akar mit cselekedgyek az ember, csak haszontalanság és bűn.

Ezzel az hittel az Abel nem csak áldozatot vitt fel Istennek, hanem tiszta szívet is.

Ebben a' valóságban vadnak. Ebben a' valóságban volt Abel.

Enoch. Az Abel után, említi a' Szent Pál Enochot, az ötödik versben.

Az Enochnak is Genealogiajában nem említették sem hiti sem cselekedeti, hanem hogy Istennél járt és meg-holt, mert elragadta az Isten.

A' Szent Pál pedig az hol a' több Szent Atyáknak neveket említi, az Enoch felől így szól:

Hit által ragadtatott el az Enoch, hogy ne látna halált, és meg nem találtsatott, mivel hogy által vitte vala őtet Isten, mert minek-előtte által-vitetnék, bizonyosságot vőtt vala, hogy kedves volt volna Isten előtt.

K. Hogy hogy vőtt bizonyosságot Enoch?

F. Hittel. Mert lehetetlen hogy hit nélkül Isten előtt kedves lehessen senki. *Hebr. 11. v. 6.*

K. Micsoda Isten előtt kedves lenni?

F. Nem csak úgy mondattatik az idvezülendő ember Isten kedvében lenni, mint közönségesen minden teremtet állatok, és minden-

minden természet szerént való jók megkülömböztetés nélkül mondatnak Isten akarattyával nem ellenkezni; Hanem úgy kedveltetni az Istentől, hogy a' kik ő nála kedvesek, azoknak az örök élet javait is akarja adni.

Igy mondgya azért lehetetlennek hit nélkül Isten előtt kedvesnek lenni.

Oka ennek ez, mert a' Christus Jesus nélkül senki ő magát Isten kedvében nem ejtheti. Ezt bizonyítja Christusnak amaz szava: *Nemo venit ad Patrem nisi per me.* Az *Joh. 14.* Atyához való menetel pedig, csak a' közben-járó Jesus Christus által lehet. A' Christus Jesus pedig nem közben-járója senkinek, különben, hanem a' ki ő benne hiszen.

Csak az igaz hit által lehetünk tehát Isten előtt kedvesek. És így, csak az egy Jesus Christus áldozattában helyheztetett bűnünk által igazittatunk-még.

Ugy vagyón, hogy ezen hatodik versnek utoljában, láttatik, mint ha más okát adná a' Pál Apostol, miért lehetetlen Isten előtt hit nélkül kedvesnek lenni, midőn szavát így formálja: *Mert, úgy mond az ki Istenhez járul, annak binni kell, hogy vagyón Isten, és juralmat ad azoknak a' kik őtet ker-sik.*

Ebből a *Pontificum Uraim* a cselekedeteknek érdemét akarják ki-hozni, midőn az Apostol az Isten jutalom fizetőnek említi. De itt a szent Pál úgy szöli az hitről, mint emberi érdemmel egyenesen ellenkezőről. *Depravall*yák azért az Irást, és el-fordították az hitet így magyarázván:

Oportet credere nos mereri à Deo mercedem.

De sőt-inkább ellemben azt kell minékünk hianunk, hogy semmit Istentől nem érdemlünk, hanem hogy az Isten az őtet keresőknek, az hitnek jutalmát, úgy-mint az örök életet nem tartozás-képpen adgya, hanem kegyelemből a' Christulért ajándékozza. Mert az örök élet Isten ajándéka. *Rom. 6. v. 23.*

Nem különböz azért az első oktul: hogy tudni-illik hittel volt Enoch Isten előtt kedves. Mert Istenhez járulni nem, egyéb, hanem az Istennek kegyelmében, barátságában és boldogságában részesülni, azzal élni mind örökké.

Az mellyet valaki kíván, szűkség annak el-hinni, mind azt, hogy vagyon Isten; s' mind azt, hogy meg-jutalmazza azoknak hitet, a' kik őtet keresik.

Mert valakik e' kettőt el nem hiszik, azok

azok nyilván való *Epicureusok*, Isten ellen-ségei, és az Istennek gyűlöllégében vadnak.

LOCUS I.

Meg-tanulhattuk azért innét mindennek előtte, hogy az Istenhez vitettecsünk, járunk az Istennel míg élünk. Ne fussunk csak ez világgal. Hogy pedig Istennel járjunk, nem lehet különben, hanem hittel, az mely hit, minden igaz kegyességnek gyökere.

Rom. 12. v. 2.

Noha jól lehet pedig hittel-is, nem minyájan vitattatunk úgy csudálatosan Istenhez, mint Enoch, mindazáltal a' szívünkbe bizony-ságot veszünk, hogy Istennek kedvében vagyunk. Az mint Enoch felől mondgya: *Minck-előtte által-vitetett, bizony-ságot vőtt vala, hogy kedves volt volna Isten előtt.*

Es így végezetre mi-is ez életből kimulván, az jövődő mennyei életre által-vitetetünk mint Enoch, a' Christusnak amaz igéreti szerént:

Az ki hiszen annak a' ki engemet el-bocsátott örök-élete vagyon, és a' kárhozátra nem megyen, hanem által-ment az halálból az életre.

Joh. 9. v. 25.

LOCUS II.

*Holott lehetetlen hit nélkül Isten előtt
kedves lenni, tehát lehetetlen az is,
hogy a' Christus érdemében való hit
nélkül valaki meg-tartassék.*

(Mert itt a' Christus érdemében való hit-
ről vagyon szó.)

Valakik azért ez nélkül a' Christus hiti
nélkül vadnak, Sidos, Törökök, és egyéb
hitetlenek, Istennek kedvében nem lehet-
nek, és örök életet nem nyerhetnek. An-
nakokáért a' Christus hiten kívül minden
kétség nélkül el-vesznek.

LOCUS III.

*Midőn az Apostol tanítása szerint, sen-
ki hit nélkül Isten előtt kedves nem-
lehet, annakokáért az újjonnan nem
születtek embernek semmi cselekedet-
ek nem kedves az Isten előtt, mivel
hit nélkül vadnak.*

Excipit Bellarminus.

Libr. 3. Capit. de Grat. iniquiens.

*Non placere ut merita, placere tamen ut mo-
raliter bona.*

*Resp. Nihil hoc: Quia Apostolus absolute
negat placere. Neq; ut merita, neq; ut bona.*

Non

*Non improbantur quidem Deo, quoad materi-
am. sed materia operis non facit bonum opus.*

*Improbantur igitur ut mala, forma & fine,
quia non sunt pralucante fide, nec ad gloriam
Dei.*

Holott hit nélkül senki Isten előtt ked-
ves nem lehet, az Isten előtt kedves lenni
penig, nem egyéb, hanem meg-igazittat-
ni, és idvességgel ajándékoztatni. Annak-
okáért igazán tanitattya a' Szent Pál, Rom.
3. v. 24. & v. 28. hogy csak hit által igazu-
lunk és tartatunk meg.

De ez ellen így okoskodnaka'

Romai Atyafiak:

*Lehetetlen az embernek kenyér nélkül élni;
mindazáltal nem következik, hogy csak ke-
nyérrel élne az ember: Így lehetetlen, hogy
hit nélkül Isten előtt valaki kedves legyen:
De azért abból nem következik, hogy csak
hit által igazittassék-meg az ember Isten
előtt.*

Resp. Sőt inkább következik. Mert
ez a' szó lehetetlen, minden egyéb eszkö-
zöket ki-rekeszt, az melyeket ember gon-
dolhatna igazulására.

Igy magyarázza az Apostol ezt a' ki-re-
kelztő szót, *Sola*, Galat. 2. v. 16. *Non ju-
stifi-*

frustra hominem ex operibus legu, sed per fidem Jesu Christi, &c.

Excluduntur verò non Cause superiores, gratia Dei scilicet, & meritum Christi; Sed causa media, quæ ab hypocritis finguntur, scilicet liberi arbitrii vires, opera, merita.

Más az, hogy nem-is olyan proportioja vagyon az hitnek a' meg-igazulással, a' minémő vagyon a' kenyérnek az élet tartással. Mert a' kenyér nélkül néha el-lehet az ember, ugyan számos napokig, hogy meg nem hal, mint Moyses, hogy negyven nap és negyven éjjel nem őlt kenyeret az hegyen, mégsem hőlt meg. Hálonlo-képpen ilyéi, 1 Reg. 19. v. 8.

De az hit nélkül lehetetlen hogy az ember meg-maradhasson. Ugy vagyon tehát az hitnek dolga a' meg-igazulással, a' minémő a' Napnak e' világnak meg-világosításával. Vadnak e' világon sok világosító eszközök; Hold, lámpások, szóvértnek, &c. A' melyek az ő természetekben látnak világoskodói, de azért e' világi életét éfszákát mind azok sem világosíthatják meg. A' Nap pedig egyedül az egész világon a' életiséget mind el-tisztítja. Így ezért a' több világoskodo eszközök között, igazán mondhatjuk, hogy csak a' Nap világosítja meg e' világot.

Vala-

Valamint azért, ha azt mondjuk:

Lehetetlen a' természetnek mi-volta szerént, a' Nap nélkül e' világnak meg-világosítani, így csak a' Nap világosítja meg e' világot egyedül: Így következik az-ú, hogy; Lehetetlen hit nélkül Istennek kedvében lenni és meg-igazulni: Annak okáért csak hit által vagyunk Isten előtt kedvesek, és csak hit által igazululunk meg.

Ebben az vallásban vadnak azért a' Calvinisták, a' melyben volt Enoch.

Ebben volt az első világ a' ki volt.

Ezen vallást követte az özön-víz után a' Noë Patriárcha.

A' Noét az Isten önmőn maga ilyen szép nevezetekkel ékesít: *Quoniam te vidi justum coram me in generatione ista, &c.*

Ismét:

Noë vir justus, integer in generationibus suis, cum Deo ipso ambulavit.

Igaz volt nem cselekedetnek érdemével penig, hanem hittel. Az mint meg-bizonysítja Szent Pál, *Sidok. 11. v. 7.* mondván: Hitnek általa lőtt az hitből való igazságnak örököse.

Az melyben meg-mutatya, hogy hitnek általa igazítottott és tartatott meg a' Noe, nem csak e' világi életre, melyben az

24 AZ IGAZ VALLÁSNAK
istentelen Cham-is részeseült, hanem az ő-
rökké való életre-is.

Lásuk szónként.

Igazságnak örököse. Az az, tárfa és részef-
se az igaságnak. Mert ugyan-is hitből él
az igaz, mint a' Propheta mondgya, *Habac.*
2. v. 4.

Továbbá a' Noë mondattatik igaz és tö-
kéletes térsünak az ő nemzetségében.

Ez-is hogy nem a' cselekedeteknek igaz-
ságaról értessek, világosan mondgya hogy
hit által lőtt az igazságnak örököse.

De itt így szólnak az Atyafiak:

*Hittel kezdetett, de cselekedettel végződőre
a' Noë igazsága.*

Resp. Az Apostol világosan mondgya:
Hit által. Azért nem cselekedet által.

Nem csak igaznak hanem tökéletesnek-
is mondatik az ő nemzetségében.

Integer, & sine macula, sine fūco. Kegye-
ségben és jámboriságban példa volt mind az
egész vilagnak. Es mint igazlagnak Præ-
dikátora e' vilagnak istentelenséget feddette
dorgálta, hirdetvén az Istennek rettenetes
ítéletit.

Nem érdemből volt azért a' Noënak i-
gaszága.

Nem az ő jó cselekedetivel, tötte magát
igaszág örökösségére; hanem hittel igazult-
meg.

Ihon

VILAGOS TŰKÖRÉ. 25
Ihon azért itt-is a' Calvinista vallásnak
igaz fundamentomos régi volta.

Mondgyák:

*Igaz volt Noë jószágos cselekedettel és érdemmel:
Tökéletes volt jószágos cselekedeteknek tel-
lyességével.*

Igy okoskodnak azért:

I. Tökéletesek lehetnek ez életben-is a' Szentek
az jószágos cselekedetek által.

II. Az jószágos cselekedetekben való tökéletes-
ség az Isten kegyelmének érdeme. Es így az
jószágos cselekedetekkel lehet Isten előtt igaz
az ember.

Resp. Igen meg-kell tekinteni a' szent
Írás ízavait. Mert néhol a' szent Írás tel-
lyességgel meg foszrya akar-melly szentet-is
a' tökéletességtől. Néhol pedig igen reá-
jok ruhazza, és nékik tulajdonítja.

Meg-f. sz. 171. a: Psal. 143.

*Ne perely a' te szolgáddal, mert egy igaz-
nem találattik te előtted az élők közül.*

Ísmét, Jacob. 3. v. 2.

In multis labimur omnes.

Ísmét, 1 Joh. 1. 8.

*Ha mondágyuk hogy vétek nincsen mi ben-
nünk, magunkat meg csaljuk, &c.*

Igy Psal. 19. v. 13. Rom. 7. v. 15.

Ezek és ezekhez hasonlók a' szent Írás-
ban le-vonászik az ő jó cselekedetekben-
való

B s

valo tökéletességét akar-melly szenttől-is ez elerben.

Ergo detestanda hypocrisis est, hanc somniare aut sibi vendicare in hac vita.

Ratio: *Quia regenerationis & sanctificationis donum in carne est imperfectum.* us 1 Cor. 13. v. 9. 10. *Nunc ex parte, &c.*

Ellenben penig a' szent Irás sok helyen arra int, hogy tökéletesek legyünk, arra igyekezzünk. Es azt a' szenteknek tulajdonítja. Gen. 17. *Ambula coram me, & esto perfectus.*

David-is azt mondgya 1 Sam. 23. v. 24. *Ő előtte ártatlan vagyok, és meg-oltalmazom magamat, hogy semmi bűnt ne cselekedjem.*

Edes Idvezítőnk-is azt mondgya, Matt. 5. v. 46. *Legyetek azért tökéletesek mint a' ti mennyei Atyátok is tökéletes.*

Ezekben és hasonló mondásokban nem vétetterik az igazulás a' jó cselekedetekben valo tökéletességért, mint-ha bűn nélkül valók volnánk, avagy lehetnénk: Hanem a' szentek mondattnak tökéleteseknek két-képpen:

Néha másokhoz képest. Mert többet épültenek a' mennyei tudományban, és a' szent kegyességben-is inkább gyakorlottak magokat, azokra nézve tudni-illik, a' kik még csak most kezdték a' kegyességet.

Avagy

Avagy a' kik még csak belé nem léptek a' kegyességnek utáiban.

Néha a' tökéletesség jegyez szívnek tisztaságát. Ollyankor ellenébe tétetik a' *hypocrisis* ágnak.

Igy sok helyen a' régi Szentek az ő tökéletességeket állattják, nem úgy mint érde-meket, hanem úgy mint jó lelki-isméreteknek bizonyosságát.

Példának okáért:

1 Reg. 6. 65. *Legyen a' ti szívetek tökéletes az Ur előtt.*

2 Reg. 20. 3. *Kérlek Uram, emlékezzél-meg róla, hogy én te előtt jártam valóság gal, és tökéletességgel.*

1 Paral. 28. v. 9. Dávid inti Salamont: *Te azért edes fiam Salamon ismérd-meg a' te Atyádnak Istenét, s' szolgálj ő néki tökéletes szível és jó kedvel, &c.*

2 Paral. 19. v. 9. Josaphat-is így inti a' köffezet: *Cselekedjete nagy Isteni félelemmel és hűséggel és tökéletes szível.*

Ezekből azért és több ilyen locusból világosan meg-terfzik, hogy a' tökéletesség nem mindenkor azért az hiba nélkül valo szentségért, és nem a' szívnek minden foglalkozás nélkül valo tisztaságáért vétetterik, melyet most az Isten mi tőlünk kíván.

1 Timoth. 1. v. 5.

A' pa

A' parancsolatnak vége pedig a' tisztas-
szivból, jó lelki-isméretből és az igaz hitből
való szereter.

Mind a' két-képpen mondattatik Noë i-
gaznak, és tökéletesnek. 1. *Comparatè*, az
hitetlenekre nézve, a' kikben nem vala sem-
mi igazság: avagy pedig a' kik ő hozzá ké-
pest kisebbek valának a' tökéletességben,
és sokkal alább valók. A' minéműek valá-
nak a' maga fia-i is Noënak, a' feleségekkel
edgyütt. Kik mindazáltal meg-tartattanak
Noëval edgyütt. 2. Másodszor, tökéletes
és igaz volt Noë, az ő hitinek és kegyességé-
nek tisztaságára nézve-is. Mert nem volt
szin-mutató, hanem igaz és szent. Nem
csak az emberek szemek előtt, hanem az
Isten szemé előtt-is.

Nem kell azért ezt a' Noënak jószágos
cselekedetiről érteni, mint-ha soha semmi
cselekedetiben neki nem volt volna fogyat-
kozás, mert az emberi erőtlenség ő benne-
is benne volt, mint csak a' kilentzedik Ca-
putból-is meg-tetszik, az hol a' Noënak ré-
szegségéről vagy on emlekezet.

Az mit pedig mondanak hogy a' tökéle-
tesseg az Isten kegyelmének érdeme, és így
a' jószágos cselekedetekkel lehet Isten előtt
igaz az ember.

Azt egy-átallában tagadgyuk.

Esti

*Esti enim iustitia & pietas Noachi quoad nos
ratio est unde Noach Deo placuisse dicatur: mi-
vel-hogy tiszta hittel és kegyességgel tisz-
telte az Istent minden szin-mutató nélkül:
Az Isten-is pedig olyan tisztelgetet kíván-
és az olyanokkal közli az ő kegyelmét:
Mindazáltal egy-átallában tagadgyuk a'
szent Írással, hogy valaki, sem Noë, sem
más jó cselekedetivel érdemlene kegyelmet
Istentől.*

*Ratio: Quia omnes pariter sumus corrupti
naturā, donec nos gratia Dei discernat ab aliis,
ut disertè dicit apostolus. 1 Cor. 4. v. 7.*

Quid habes? &c. Quis te discrevit? &c.

*Non igitur gratiam ideò Noë invenit, quia ius-
tus & perfectus fuit; sed ideò iustus & perfectus
fuit, quia gratiam in oculis Dei invenit, h. e.
Quia Deus electione gratuita eum segregavit ab
aliis, & gratiā fidei, justificationis & sanctifica-
tionis dignatus est. Idcirco prius dicitur invenisse
gratiam apud Deum, posterius fuisse iustus &
perfectus. Ut non ex sua iustitia gratiam inve-
nisse; sed contra: ex gratia Dei iustitiam con-
secutum esse intelligatur.*

Lásuk

*Resp. ad
2dā. Me-
ritum
gratia ne
gamus.*

Lásuk immára a Szent Pál Laistromaszerént, az Abrahám-is micsoda vallásban volt? Mint edgyezett a Calvinista vallással?

Hebr. 11. v. 8 *Hirnek általa, mikor hívattatott volna Abrahám, &c.* Az Abrahám hívattatásának historiája megirattatott, Genes. 11. & 12. A' honnét meg-tétszik micsodáshiri volt az Abrahámnak, és ahoz az Abrahám hirihez képest, micsodás hitben, vadnak idveffégek felől a' Calvinisták? Lásuk-meg.

Az Abrahám ki-hivattatásában mindeneknek előtte az Istennek ki-mondhatatlan irgalmasága, és az örök életre való elválasztásban az ő végheretlen kegyelmétündöklik. Holott mindeneket, fok ezernyi ezer népeket a' bálványozásban, és egyébb rusnya vétkekben hagyván, csak csupán az Abrahamot, az ő hozzá valókkal választá és méltoztatá hogy kegyelméből ki-hija a' bálványozók tártaságából. Semmi elől-járo cselekedeteket, mellyekre való tekintetből, azt a' kegyelmes hívattatást cselekedni kellett volna, nem tekintet, hanem csak az ő irgalmaságából és szerelméből ingyen cselekedte. Sicut dicitur: Deut. 7.

Non quia plures eratis, &c.

Sicut igitur misericors est Deus vocans Abrahamum; Non iniustus autem deserens reliquos. Ita etiam dici non potest Deum propter pravisam Abrahami fidem, aut opera pravisam, cum vocavisse: Ita non dici potest Deum propter pravisam fidem aut opera elegisse. Alioquin sicut vocatio, sic electio non fuisset meré gratuita, & habuisset Abraham quod gloriaretur.

Valaminemő vallásban és hitben volt, azért Abrahám, abban, és olyanban vadtak a' Calvinisták. Az Abrahám hiri nem volt bizony csak pusztá edgyezés az Isten parancsolattyához, hogy csak engedet volna jo kedvel az Isten parancsolattyának az ő hazájának el hagyása felől; hanem olly tellyes erős bizodalma volt, mellyel az Istennek az örökség bírása felől való ígértben tellyességgel meg-nyugodott, mint-ha immár el-is yötte volna.

Mert az igaz hit külömben viseli magát az Isten parancsolatihoz: Külömben az ő ígértihez.

Az Isten parancsolatihoz engedelmesseget mutat.

Az ígértetekhez penig erős bizodalommal ragaszkodik, mint Abrahám felől az Apostol világosan mondgya és mutatgya.

Elsőben, az Abrahámnak parancsolatát Isten, hogy ki-menayen. Menten engedet.

és ő cselekedetivel-is meg-bizonyítja. Mert ki-méne.

De az Isten ígéretihez különbben viseli magát az Ábrahám hiti. Mert noha az Isten meg nem mondá mindgyárt néki hova mennyen-ki; hanem csak függőben tartá elméjét az Ábrahámnak egy ideig. Mindazáltal annyira való erős bizodalma vala az Isten ígéretihez; hogy noha ingyen sem ő néki adá-meg Isten a' Canahán földét; mindazáltal békéséges türéssel, csendes elmével peregrinálván, várá az erős fundamentomos várost.

Volt volna ugyan akadály, mert ilyen gondolatja lehetett volna: *Hogy-hogy hagy-bassam-el szerelmes hazámat, a' ki engemet szült, tartott, nevelt? Azt sem tudom, mióra földre kell menné &c.* Mert az Isten mindgyárt nem jelentette-meg néki elsőben az helyet, az hová parancsola hogy jöjjön: Mindazáltal az Ábrahám hiti az akadályokkal nem gondolá; hanem el-hagyván kedves hazáját, minden eselédivel edgyütt meg-indula: nem tudván, sem azt hová kell menni, sem hol leszzen telepedese.

Ez az mit Idvezi önk mond Ábrahám-felől, Joh. 8. v. 56,

Ez az a' mit mond Szent Jacob-is, Cap. 2. vers. 23.

Ellen-

Ellenverés:

Én Szent Jakab világos beszéddel mondgya, hogy Ábrahám a' cselekedetek által igazult-meg, v. 21.

F. Meg kell különböztetni az igazulást.

Kétféle a' meg-igazulás:

Edgyik néz a' személyre. Másik néz az hitre.

Avagy: Edgyik forog az Isten szemé előtt. A' másik forog az emberek szemé előtt.

Az személyre néző igazulás, a' melly az Isten előtt forog, hit által leszzen.

A' másik, a' mely az hitre néz, és az emberek előtt forog, a' jó cselekedetek által leszzen.

Példának okáért:

Az Ábrahám bűnös ember volt, ha annyi bűnt nem tört-is mint némellyikünk. Hogy-hogy igazult-meg? Hittel azt mondgya az Apostol.

K. Ez az hit a' mellyel meg-igazult igaz hit volt-e?

F. Igaz hit volt, mert meg nem igazulhatott volna általa, ha igaz nem volt volna.

K. Honnat tesszik meg hogy igaz volt?

F. A' cselekedetből. Hogy Istenhez engedelmes volt. Maga bizonyítja Isten.

C

Gen.

Gen. 22. v. 12. *Nunc cognovi, &c.* Ithon azért mind a' két monda a' Szent Jakab Apostolnak az Abraham felől: Mind hogy hit; s' mind hogy cselekedet által igazult meg: Személyében hit által. Hitiben cselekedeti által.

Más példa, avagy hasonlatosság:

Mondgyon egy ember olyant, az melyet soha senki el nem hihet. Valamig az az ember azt az ő fát meg nem bizonyította igaznak lenni, mindaddig hazug neve lehet annak, és csak gyalázodot szava miatt.

Ha pedig meg-bizonyította mondását, nem személyét bizonyította, hanem a' mondott szavát: de őszán, mondott szavának meg-bizonyítása után, magáról is el kél a' gyalázato hazug név, és így őszán, a' meg-bizonyított szóból, igaz-mondo ember lesz az ő neve.

Ezen-képpen a' cselekedetek által megmutatóik az hitnek igazsága, és az által az ember maga személyében is igaznak mondattathatik.

De immár térek a' Szent Pálnak amaz mondására, Sid. 11. v. 32.

Az hol a' Szent Pál, minék-utánna Abraham után Isakot, Jacobot, és többeket mind

mind elő számlálta volna, és azokban is a' meg-igazulást és az idvezülést, ugyan csak az igaz hit által lenni mutatta volna, végre így szól: Es mit szóllok többet, az idő nem volna elég, ha szólnék Gedeonról, Barachról, Samsonról, Jephthéről és Dávidról &c. A'holot az Apostol azt jelelti hogy ha nem tudom menyi példákat mind elé hozna is a' szent írásból, ugyan nem mutathatna egyebet, hanem hogy az meg-igazulás és idveség, csak ezután az Istennek ingyen való irgalmaságából, az Jézus Christusnak érdemében helyhezteret igaz hit által vagyon.

Ilyen argumentummal Erősíti.

Hogy ha azok az meg-említett személyek, úgy mint Gedeon, Barach, Samson &c. csak külső testi állapot szerént való dolgokat is, magok külső testi erejek által nem cselekedhettek, hanem hittel kellett lenni; sokkal inkább az lelki idveséges dolgokat, úgy mint az Isten előtt való meg-igazulást magok külső cselekedetek által nem vihették végben; hanem az Jézus Christus érdemében helyhezteret hitek által kellett az Isten irgalmaságához ragzkodni. Az mint azok közzül leg előzter is említett Gedeonnak példájától terzik:

*Valljon miért kevesítette Gedeon két által-
a meg az ő hadát?*

Jud. 7.
2.

Am meg-mondgya Isten önnön magá: Hogy nedicsekedgyék az Izraél én elle-nem mondván: Az én kezem Izerzet szaba-dirátténnékem.

Az hol az látzik hogy az Isten minden erejét el-rékesztette mellőlők, hogy ugyan meg-tessék, hogy csak az hatalmas Isten veri-meg az fok népet.

Igy az Isten minden mi érdemünk nélkül adgya Igazulásunkat, és idvezülésünket.

Instans.

Héjában valo volt volna ott azért az Ge-deon hirti ha ő maga-is valamit nem cselekedett volna az három-ízáz néppel, azért hathittel velszűk-is az Isten előtt valo igazulást, de azért a' cselekedetnek-is lenni kell.

Respons.

Ugy vagyon, mert az Isten nem ad hitet akarkinek-is azért hogy csak magában hervetesse héjában az hitet; hanem azért adgya az Isten az hitet akarkinek-is, hogy az jó-cselekedetek által gyümölsőzteffe. Mint szent Pál tanította, *Rom. 7. v. 4.*

Meg-holtatok az törvénynek a' Christus testében hogy máfé lennétek, tudni illik azé az ki halálból fel-támasztatott, hogy gyümölsőt teremtsünk Istennek.

Hasznos
tossag.

Ha az szóló tö soha nem terem, csak héjában valo. Igy az hit-is az emberben, ha a' jó cselekedetek által nem fénlik, holt-üszögnek mondgya az Sz. Jakab. Valamint azért

Jacob. 2.
v. 20.

azért a' szép szóló gerezd, ekefűti a' szóló velszűt; Igy a' jó cselekedet ekefűti az hitet.

Noha penig a' szóló gazda gyönyörködik a' szép szóló gerezdben, mindazáltal, nem hogy fellyebb becsülné a' szép szóló gerezdet a' szóló tónél, avagy a' szép szóló velszűdnél, de inkább a' szóló velszűt tiszto-gattya, a' tövit kapállya, ganéjozza, hogy ő néki ez után-is minden elztendőként teremjen: Igy az Istennek-is, nem a' mi cselekedetinkre, mely a' mi hitünknek gyümölcse, hanem annak termő-fájára, tudni illik az hitre vagyon tekinteti.

Ismét: Valamint a' gerezd, nem segéti a' szóló tövet a' termésre, hanem a' szóló tö neveli magából, és származtattya az ő velszűjéből a' gerezdet, mely ötet termi az Istenől belé oltattatott erő által: Igy a' jó cselekedet, nem segiti az hitet, az idveffleg dolgában, hanem csak származik az hitből, a' Szent Lélektől belé oltattatott erő által.

Láttatok-é, azt mondgya Jakab Apostol, hogy az hit volt a' jó cselekedeteknek szolgáltatója, és hogy a' cselekedetekből ismértetett meg az hit igaznak lenni. Mert szintén a' szóló tönek jósága a' szóló gerezdből ismértetik meg.

S U M M A.

Az ujjonnan nem született ember is cselekedhetik jót, olyan véggel pedig, az melly véggel a Pontificius Uramék kívánnyák, hogy tudni illik idvezüllyenek ez által: Adhat alalmisnát, járhat a Templomban, halgathattya az Istennek igéjét. &c. De az mi értelmünk szerént az ujjonnan nem született ember, még csak egy pohár hideg vizet is nem adhat hitből és szeretetből, és nem idvezülhet általa.

Az mi értelmünk szerént pedig, a mi végre tudni illik mi az jót cselekedtesszük, hogy hihefűnk, és az mi bennünk lakozó Christust szerethessük, ha csak legkisebb puntyát cselekedhettyük is az Isten parantsolattjának, mind az által kedves az Isten előtt. De olyan módon és olyan véggel, mint ő kegyelmek az Pontificius Uramék mondgyák, ha nem tudom minémű felséges munka volna is, nem kedves Istennél. Bizonyította ezt Szent Pál. 1 Cor 13. v. 1. 2.

Mivel az Izent Pál második Seriesében a hol az hit által igazult régi szenteket előszámlátja az Dávidat is említi;

Lá-

Láffuk Dávidot is mitsoda vallásban tapasztalhattyuk hogy szolgálta az ő teremtető Istenet. Mert az ő idejében sem Pápistáság, sem Luteranusság, sem Calvinistáság nem volt semmi emlékezetben; hanem az Új Testamentomban majd hat száz esztendőkel vagy még többel Christus születése után rámadá az Pápa nemzet amaz gyilkos Phocas idejében, és osztan az Papista vallás. Az mely Papista vallást legrégiebbnek és legigazabnak mondanak lenni az Catholicus Atyáknak minden egyéb vallásoknál. Immar mostan mivel minden vallást igaznak mondnak az kik követik. Láffuk ez mostani vallások közül mellyikhez lehet hasonlob az Dávid.

Nem késtem hogy ő kegyelmek az Pápista Atyafiak magok melle nem vonnák Davidat, avagy csak amaz egy szavára képest is, ahol azt mongya: *Introibo ad altare Dei.*

Psal. 43.
v. 4.

De ezzel az Dávid szavával magok melle nem vohatták Dávidot, hogy az ő oltári papista vallással egyezne. Mert Dávid valósággal nem ment az Iste oltáráraug mint az ordinarius Papok, mert ő nem Pap volt. Mivel pedig nem Pap volt meg sem cselekette volna, hogy az oltárra ment volna menni. Az kik azt méreztették tentálni ke-

C 4

mény

Példa Uzias, 2 Paral. 26. v. 17. 20. 23.

Példa Saul-is, kit Samuel ugyan bolond-
nak mondott vala érette, 1 Sam. 13. 13.

Ezzel azért nem vonhatták Dávidot a'
magok vallására, hogy Dávid Pápista val-
lást követet volna akkor.

Másodszor, nem vonhatták, mert az
csak *allegoria*. A' Szent Írásban sok *Allego-
riák* vadnak, melyekből ugytehetünk nyil-
ván való bizonyításokat, hogy-ha maga
meg-magyarázza a' szent Írás. Mert egyéb-
aránt sok külömb-külobb értelmek és
magyarázatok férnek hozzája.

Példának okáért:

Amaz négy-féle mag, ha meg nem ma-
gyarázza vala Ildvezitőnk, a' tanítványok
Ezt sem tudnak vala ebből semmit tanulni.
Ez sem tudhatja az ember mit tévesen ha a' Szent Írás meg nem magya-
rázza. De meg-magyarázza Apoc. 19. v. 8. A' bibor a' szent-
eknek meg igazulások.

Ebből-is azért, hogy Dávid azt mondgya
Introibo ad altare Dei, nem bizonyíthatták
az Uraim, hogy David Pápista vallást köve-
tet volna, mivel semmi magyarázat nem
világosítja.

Ezért mondták a' tudós emberek:
*Allegorica Theologia non est argumen-
tativa.*

Mire

Mire nézet azért Szent Dávid e' monda-
sában, meg-mutattya a' *Contextus*, ugy-
mint, az első, második, és harmadik ver-
sek. Az holott a' Dávid az ő bűnei miatt
oly szorongatásban völt, hogy magában
semmi érdemet nem esmérven, az Isten ir-
galmatságához folyamodott, és onnat re-
ményt s' várt örömet az ő lelkének.

Eztimmár ha meg-nézzük jolelki ismé-
rettel, azt állathattuk, hogy a' mi mostani
szent vallásunkban tartotta Dávid magát.

Ezt ilyen árnyékozo példával-is erősí-
tem:

Mikora gyenge íffiu Dávid, ama' nagy
Goliáttal bajt-viva s' meg-is győzé: mint
vala akkor az Isten népének állapattya?

A' Saul egész tuborában nem találtaék,
ki a' Goliáttal szemben ment volna, akas-
mely erős fegyverben öltözött-is. Maga
voltanak olly erős vitézek az Izraelben,
ugy-mint ama' Samgar, Jud. 3. 32. a' ki csak
egy eke ösztökével hat-százat a' Philistau-
fokban egy hattzon meg-ölt; de ezzel az
nagy Goliáttal a' ki szemben mert volna
mennia nem volt egy-is, hanem az íffiu Da-
vid csak.

Igy az egész világon lévő emberi nem-
zetek között csak egy sem válek soha, az
a' ki a' lelki Goliáttal a' Sátánnal viharot

C s

volna

volna és annak azért hatalmát meg-ront-
hatta, bátorakar mely semélllyel fel-ékesítet-
te volna-is magát, hanem csak az egy Ur
Jésus Christus, az kinek érdeme által kel-
lősten előtt meg-igazulunk, nem az magunk
jó cselekedetünk béli igazságunk által.

Ezt erőssíti az másik hasonlatosság-is,
tudni-illik: Az Saul fel-öltöztetése az Davi-
dat az maga erős királyi fegyverében: de ez
Dávid le-hányá magáról, és csak az maga
köntösében, egy bottal és parittyával, többi-
re mint egy puszta kézzel mene szemben az
Goliáttal. Ugy hogy még az Saul-is nehezen
hiheti vala hogy szerencsésen járjon Dávid.
Igy az Istennek Fia az Ur János Christus, nem
álta ragadománnak lenni a Phil. 2. v. 5.
7. le-tővé az ő dicsekségét és az testben jöve
ez világra, és abban mene szemben az lelki
Goliáttal,

*K. Miért hánta volt le Dávid az Saulnak e-
rős fegyverét?*

F. Ezért hogy ezzel az hasonlatosság-
gal meg-mutassa az Istennek lelke, hogy nin-
csen az embereknek annyi fegyverek, az az
szentségek igazságok és érdemek, hogy az-
zal az lelki Goliáttal, és annak kárhóztato
hatalmát magoktól el-teríthetnék és Isten
előtt igazulást nyerhetnének, hanem csak az
János Christushoz érdeme által.

Ellen-

*Ellenverés: Lám Dávid ha az Saul fegyverét le-
hánta-a, de az maga erejében bizot a mint meg-
terezik abból: hogy midőn Saul mondgra vala né-
ki: Nem mehetz szembe &c. az felelé Dávid
hogy oroszlánt-ü medvet-ü ölt ő &c.*

F. Nem az jó ebből ki mint ha az ma-
ga erejével biztatta volna magát: hanem azt
akarja inkább mondani, hogy az mint a-
zok ellen az vadak ellen az Isten ő néki an-
nyira való erő adot: ugyan az Isten az Go-
liat ellen-is erő ad és meg-segíti őtet az Go-
liat ellen.

Hogy ez forgot legyen elméjében akkor
Davidnak és nem az maga erejében való bi-
zodalomával ment az Goliáttal szemben,
meg-mutattya Dávid ő maga midőn így szól
az Goliátnak v. 45. 46.

*Te jósz én ream fegyverrel. dárdaival és paf-
sal de én mégyek te reád az seregeknek Urának és
az Izrael népének Istenének nevével &c. E mai-
napon az Ur régedet én kezemben ad &c.*

Nem az maga erejében való bizodalma
volt azért Davidnak midőn az vadakat em-
lített Saul előtt, hanem az Istenben való bi-
zodalmanak jele volt inkább.

Ebben az historiában több szép hasonla-
tosságokkal is ábrázolta Dávid az Ur János
Christust, az mellyek noha nem szin-én ez
mi Czélunkhoz tartoznának mind-azáltal
nem

nem

nem hagyom-el hanem rövideden meg-jegyzem.

I. Az miképpen noha még otthon voltanak Isáinak egynehány fiai, az kik közül egyet el-küldhetet volna az táborban éléssel, de az Dávidot akará inkább; Igy az Teremtő Atyának voltak az Egekben hatalmas Archangyali, kik közül edgyet le-küldhetet volna mint szintén az Senacherib-táborára edgyet hogy le-küldé, és le-vágatá az úrú hadakat *Esa. 37. v. 56.* Igy az Machabéusok harmadik könyvének hatodik részében-is, küldé két Angyalokat &c.

De az ő szerelmesfiát küldé &c.

II. Az miképpen David nem mene üressen az ő bátyjaihoz az táborba, hanem élést vün oda: Igy az Jéhus Christus lelki kenyeret hozza &c.

III. Az miképpen az Dávid, mihek érkezék az táborba, nem mulata, hanem mingyárt az Goliás káromkodo szavait halván, arról indítá befédet az táborbéli Sidókkal: Igy az Ur Jéhus Christus születése után nem mulata sokat, hanem menten hozzá foga az ő mennyei szent Atyától reá bízattatot Tisztihez *Luc. 2. v. 49.*

IV. Az miképpen ebben az állapotában Dávidnak nem egyéb idegenek, hanem az maga bátyjai haraguszna vala Dávidra:

Igy

Igy az Jéhus Christusra nem az idegen pogányok, hanem az maga nemzetségi az Sidók haraguszna vala.

V. Az miképpen az Dávid nem gondola a bátyjainak neheztelkedésekkel, hogy ötöttorkollyák vala hanem el-fordulván, másokkal kezdé az dologtól beszélgetni: Igy az Ur Jéhus Christus az Sidók haragjával nem gondolván, másokra fordítá magát, és azokkal sokkal edesdebben beszélgete. Es azoknak hitet nagyobra-is bőcsüllé az Pharizautok hitinél. Mint *Matth. 8. az Centurionak. Matth. 15. az Cananéa Ászízonnak. Job. 4. az Samaritanának &c.*

De ezek mivel nem helyeséggel ez mi Célunkhoz valók: El-hagyván látsuk.

Az szent Prophéták-is, misoda vallásban voltak.
Papisták voltak-e vagy Calvinisták?

Esaías.

Az Achaz király idejében mikor az Juda országára nagy hatalmas ellenség jött volna, melly miatt az Sidók igen meg-remültenek vala. Az Isten az Esaías által vigasztallya vala: de még-is igen félelmeskednek vala. Azonban az Isten ő maga kínálta vala hogy kérjen jelt az Acház Istentől az mely jeltől hi-

hihesse el, hogy az Isten meg-szabadította őt.
ket az Siriai király ellen, és több ellenségektől is.

Isa. 7. 14. Az Isten önnön maga ada jelt nékik ezt mondván: Imé egy szeplőtelen szűz fogad az ő méhében és szűl fia, és nevezed azt Emmanuelnek.

Ezzel az jeggyel erősíté-meg az Isten, hogy őket az jelen való veszedelemből meg-szabadította. Tudni illik hogy a' szűz fogad az ő méhében.

S' mondhatnád.

Mi módon illet ez az jegy az jelen való állapot-hoz, miképpen vehetjenek vigasztalást ebből, holott az jegynek eléd kellene lenni az leendő dolognál úgy vehetne vigasztalást jövődéből meg szabadulása felől ha az jegyet láthatná. Az a' jegy pedig sok száz esztendővel lőtt az után, mikor Acház idejében az ország veszedelemben forgott?

F E L E L E T.

Isa. 9. 6. Semmit az Sídóknak nem kellett olyan valósággal el-hinniek, s' nem is hittének, mint hogy az szűztől születendő Messias Jé-sus Christus által szabadulnak-meg az örök kárhozáttul. Ezt úgy el-hittek mint ha im-már régen meg-lőtt volna az mint meg-ret-szik az Esaiás szavából, ki így vigasztallja vala a' Sidoakat, *Lux splendor: Parvulus na-*
tus est

tus est Filius datus est. Itt az Esaiás Prophéta meg-lőtt képpen szól. Amot pedig a' hetedik caputban leendő képpen mondgya hogy fogad az szűz. Azért azt bizonyította hogy olyan bizonyosok benne, hogy az Jé-sus Christus által üdvezülnek, mint ha im-már régen meg-lőtt volna.

Ezzel az valóságos erős hittel erősíteti azért az jelen való veszedelemből is hogy meg-szabadulnak az mely bizonyosok abban, hogy az születendő Messias Jé-sus Christus által, nem a' magok érdemek által szabadulnak-meg a' kárhozáttul.

Hogy ha az Sídók, még csak testi veszedelmekből való szabadulásokra is, az jövődében születendő Messias által, nem az magok érdemek és erejek által hitték, sokkal inkább lelki szabadulásokat, nem az magok érdemből vagy igazságokból reméllették és hittek, hanem az jövődében születendő Jé-sus Christus áldozatjának érdeme által hitték, mint szintén mi Calvinisták.

Ide való az is a' mi vagy on az ötvenötödik részében ezen Esaiának az első versben: A'hol az Ur Isten az pogány népeket hívja az ő benne való bizodalomra. Hogy pedig az poenitentiára és az Evangéliomnak be-vételére inkább fel-indithassa így szól nékik: Minnyájan a' kik szomjuhozottok jöjtek ez
vize

vizekre: ti-is kiknek nincsen pénzetek jö-
jetei-ek, vegyetek minden pénznélkül én-
tőlem és minden jutalmánálkül bort és tejet.

Hová lehet ennél világosabb Calvinista
vallás? Minden pénznélkül: minden juta-
lomnálkül vegyetek, az az, Minden ti-ma-
gátok érdemeitlenségek meg ne ijesszén,
meg ne tántorítson titeket. Mert nem az
ti érdemeitekért igazságotokért veszitek az
üdveséget, hanem csak ingyen az én irgal-
máltságomból.

Ismét Cap. 43. v. 25.

En vagyok, En vagyok ki-el-törölöm az te ál-
nokságodat en magamért, és az te bűneidről
meg nem emlekezem.

Ide való az-is a' mit ír ugyan Esaiás

a' Jésus Christus felől cap. 61. v. 7.

Az Ur küldött engemet hogy az szegé-
nyeknek Evangeliumot hirdessek, hogy bé-
kőltözzem az töredelmes szívöveket, hogy
az foglyoknak szabadulást hirdessek.

El-híszem hogy ő kegyelmek-is a' Ponti-
ficius Atyáknál ezeket nem teszi, hanem
lelki módon értik.

K. Kicsodák az lelki szegények, lelki betegek és
lelki foglyok?

F. Azok az kiknek semmi érdemek sem-
mi igazságok semmi tehetségek nincsen üd-
vezülések felől hanem arra az Jésus Christus-
ra

ra támaszkodnak, a' ki őket így vizsgálta-
lja.

Ez a' Calvinista igaz vallás.

Jeremiás.

Jeremiás, nem hogy maga érdemére néz-
ve üdveséget tudot volna reménleni, de
még csak az Istenhez való meg-térést sem
tudra, hanem Istentől kérte, hogy meg-té-
ritse, a' mint cap. 31. v. 18.

Térits meg engemet és meg-térek, mert te
vagy az én Uram Istenem.

Igy izoll siralmas könyvében-is cap 5.
v. 21.

Térits meg Uram minket te hozzád, és meg-
térünk.

Ha meg-térni nem tudot, avagy ha tu-
dott-is, de ereje nem volt hozzá, bizony te-
hát az igazulást nem maga érdeméből vár-
ta. Mint szintén mi Calvinisták, hogy
csak az Isten irgalmatlanságából a' Jésus Chri-
stus által hiszszük.

Ezechiél.

A' Calvinista szent vallást mutattya Eze-
chiél-is. Az hól ő maga az Ur Isten így
izoll:

Az igaz bizván az ő igazságához, álnoksá-
got cselekezik, semmi ő igazsága emlékezetben
nem jó, hanem az ő álnokságáért mellét csele-
kedet, meg-hal.

Cap. 33.
vers. 120

Ezt az Isten szavát ha jól meg-tekintjük nem egyebet hozhatunk-ki belőle; hanem azt hogy akar mely szentlégyen valaki, de ha az ő szentségében igazságában bizik, meg-csallja magát, és el-élik idveffége mel-lől. Ezért mondgya ilyen világos beszéd-dél az Isten álnoknak: Mert mind álnok az, valaki csal akar magát, akar mást.

Ezért nem biznak a' Calvinisták a' ma-gok igazságokban, hogy Isten előtt álno-kok ne legyenek.

Daniel.

Az *Daniel* Prophéta mikor a' Babyloniai rabságból való meg-szabadulásért könyö-rögne az Istennek, számlálhatatlan bűnök-ről vallást tévén, nem mert semmi érdemet forgatni Isten előtt, hanem a' szűlerendő Jesus Christus nevében reménkedett az I-stennek. A' mint *cap. 9. v. 17.*

Világosíts meg a' te orszádat a' te Sanctuáriu-modon AZ URERT.

Mit szollok többet? mert nem volna az idő elég hozzája, ha szólne a' több Pro-phétákról.

Hoseás Propheta

A' Jesus Christust nevezi Gyogyitonak, Elevenítőnek,

*Cap. 6.
v. 2.*

Joël

Joël

Nevezi nagy buzgo szerezettel Fogadó-nak, meg-kegyelmezőnek, *cap. 2. v. 18.*

Jonás

Nevezi Kegyelmesnek, irgalmasnak.

*Jon. 4.
v. 2.*

Micheás.

A' Micheás Prophéta idejében az egész nép így szoll vala egy-másnak, *Capit. 4. vers. 2.*

Mennyünk-fel a' Jácob Istenének házához, és meg-tanít minket az ő utaira.

A' melyben a' mi bent vallásunk vagyón, mert magok felől az Isten népe még csak azt sem meri mondani, hogy-hogy kell az idveffég uttyát elmérni és tudni, hanem ha az Isten tanította-meg őket.

Nabum.

Minek-utánna el-végezte volna az első *Caputban* az Assyriabélieknek romlások fe-lől való jövőhirdölését, így vigasztaltja az hi-veknek Anyaszentegyházát, az hetedik versben: *Jo az Ur, és a' szorongatásnak nap-ján erősiég: és nem badgya azokat a' kik ő ben-ne biznak.*

Cap. 18

Istenben kell hát bizni mindennek, nem maga érdemében.

Habacuc Propheta.

Világosan mondgya, hogy az igaz hitből el-

*Cap. 23
v. 49*

D 2

Sopho-

Sophoniás Prophéta.

Cap. 2. v. 3. *Keressétek az alázatosságot, és meg-oltalmaz az Ur. Az tudgya magát meg-alázni, a' ki magában érdemet nem elmér, hanem mindenben az Isten kegyelmére szorult.*

Aggeus,

Cap. 2.
v. 7.

Minden pogány népeknek kívánságának mondgya.

Zachariás Prophéta.

Cap. 10. 12. Azt mondgya, hogy az Ur erőssít meg az ő népet, és megtudnak az ő utai-ban járni. Ísmét Cap. 12. v. 10. *Es ki-öntöm Dávid házára a' kegyelemnek és könyörögésnek lelket.*

Itt is az mutatodik, hogy kegyelemből, és a' nagy Istennek könyörületességéből származik az igazulás.

Azt vallyák pedig a' Cálvinista Kereszt-tyének.

UJ TESTAMENTOM.

Látluk az Evangelisták, Apostolok, és minden Uj Testámentombéli hú emberek mit követtenek.

Sz. Máthé Evangelista.

Cap. 1. 21. Azt mondgya az Isten An-gyala: *Szűl Fia! (a' Szűz) és nevezed az ő ne-vét Jéfusnak. Mert ő szabadítja meg az ő né-pét az ő bűneiből.*

Ha

Ha a' Christus Jéfus szabadít meg a' bűn-ből, nem kívántatik az emberi érdemelesség.

Az harmadik Caputnak utolsó verleben és a' tizen-hetedik Caputnak ötödikben, így szoll az Isten az Ur Jéfus felől: *Ez az én szerelmes Fiam, kiből én meg-engeszteltetem, ötöt halgassatok.*

K. *Mit hallunk a' Jéfus Christustól?*

F. *Mindnyájan a' kik meg fáradtatok és meg-terheltettetek jöjjetek én hozzám, és meg-nyugotlak.*

Itt azt jelenti és mondgya az Atyának Sz. Fia, hogy a' ki a' bűn terhe alól fel akar menekedni, nem maga érdemével biztassa magát, hanem meg-ismérje bűneinek súlyos terhét, és lelki alázatossággal folyamodgyék az Atyának kegyelméhez, az az Christus érdeme által, és úgy talál nyugodalmat az ő Ielkének, v. 19.

Ugyan azon Szent Máthénál Cap. 15. v. 28. *Miért monda Idvezítőnk amaz Cananæa asziszonyi-állatnak:*

O asziszonyi-állat! nagy a' te hited, Légyen a' te kívánságod szerint tenéked!

Ez az asziszonyi állat Idvezítőnk előtt térdre esett, magát meg-alázta, buzgosággal kiáltot. De csak edgyikre sem tekintet Idvezítőnk, hanem csak hitire.

Hit által vagy on azért a' meg-igazulás Isten előtt.

D 3

Ezen

Miért mondá Idvezitőnk ama Centurionak, hogy olyan nagy hiti vagy, hogy Izraélben mássa nincsen? Ez sava után miért mondá hogy Nap-keletről és Nap nyugatról el-jönek a Pogányok és le-telepednek az Isten országában.

Resp. Nem az ő érdemekért és igazságokéért, mert pogányok, hanem azért, hogy a' Jésus Christusban fognak hinni.

Meg-tetfzik innét, mert:

A' Sidók elég jokat cselekefsznek vala ugyan, de ő rolok azt mondá, hogy ki-vet-
tetnek a' külső ferétségekre.

Miért valyon?

Ezért, mert nem hisznek vala ő benne. Csak ez országának fiaivalának, az az, olyan emberek, hogy csake' világ ítélleti szertartották idvezüléseket.

*Hozom elő a' Szent Máthé írásából im-
már ő magát Idvezitőnket.*

Valyon a' Sárán mikor Idvezitőnket meg-kiférté a' pusztában háromszor: *Miért igyekezzék olyan szorgalmasan mind csak azon a' Sárán, hogy Idvezitőnket az ő Szent Attyától el szakaszthassa, és az ő mennyei Szent Attyában való tökéletes bizodalmit belőle ki szakaszthassa?*

Ezért

Ezért igyekezett azon a' Sárán, hogy Idvezitőnk szívéből az erős bizodalmit ki-szakaszthassa. Ezért igyekezik ma-is más uton, az igaz hiten kívül keresetnie az igazulást. Mert jól tudgya az álnok Sárán, hogy ha az igaz hitet el-veheti az embertől, tehát akár mi bűnre-is a' gyarló embert ha-nyat-homlok reá-veheti.

Példa erre Saul:

Mihelt kétséget ejthete az Isten kegyelme felől, a' Saulnak szívében, tehát mindigárt minden gonofzságot meg-cselekedtete velle. A' Nob városában az Isten pap-jait le-vágatá. A' maga fiát is a' Jonathánt meg-öletni nem szánja vala. Az ördög-höz mene tanács-kérdeni. Magának-is gyilkosa nem szána lenni.

Ezekből meg-tetfzik, mely igazán val-lyák a' Cálvinisták, hogy csak az hitartya-meg az embert az idvefflegre, nem az maga érdeme.

Szent Márk

Ezen vallást tanította. Midőn azt írja. Cap. ult. v. ult. hogy az Apostolok nem munkálkodhattanak magoktól, hanem az Ur edgyárt munkálkodoi vélek

Az melyből az jó ki, hogy az ember bátor az Istentől reá bizattatott hitben igazán el-járjon-is, de nem lehet érdeme Isten

36 AZ IGAZ VALLASNAK
előtt, mert nem maga erejével cselekedzi,
hanem Isten segíti őtet arra.

Szent Lukács.

Luc. 1. v. 69. 70. 71. 72. Idvezitőnker id-
veliség szarvának: Ellenségünktől szabadi-
tónknak: irgalomság cselekedőnek neve-
zi azért hogy minden kételkedésnélkül, v.
74. szolgálnánk ő néki, az az, hittel.

Ebben az igaz Calvinista-vallásban volt
vén Simeon-is Luc. 2. v. 29. 30. 31. 32.

Luc. 8. v. 47. 48. Amaz vér-folyásban
gyótródó Ábfonyi-állatnak nem azt mon-
dá Idvezitőnk hogy az ő ruhájának peré-
mére illette s' azért menny-el, hané azt mon-
dá: bizzál leányom, a' te hited tégedet meg-
tartott meny-el békefességgel.

Erre azt szent vallásra, ugy mint az hit
által való igazuláfra tanítá ő maga-is Idve-
zitőnk amaz Emmausba menő két tanítvá-
nyokat-is, midőn az hitben való testsegek-
ért balgatagoknak mondá, és az íráfokat
magyarázá nékiek.

Szent János.

Szent Jánosnál-is ugyan ezent tanállyuk
cap 3. 15. 16. Az holot semmi jó cselekedé-
rei nem emleget, mellyel őrók életek lehetsé-
sen az embereknek hanem azt mondgya:
Midőn va'aki hiszen annak leszen őrók élete.

Ugyan azon harmadik részben az pus-
tában

VILAGOS TÜKÖR. 37

tában fel-emeltetett ércz kígyónak-is példá-
zatnyát ugy fejezi magára Idvezitőnk, hogy
abban-is azt mutattya hogy hittel igazu-
lunk. De erről bővebben fogok szólnai
az harmadik bizonyításban. Itt azért el-ha-
gyom. Hanem

Lászluk az Apostolokat - is mi-
csoda vallást követtenek?

Az cselekedetekről írt Könyvnek tizen-
ötödik részében közönséges Gyűlésekben
ilyen tudománt adának-ki: az tizen-ed-
gyedik versében:

Az Ur Jéhus Christusnak kegyelme által
hiszszük hogy meg-tartatunk mint szintén
azok-is.

Azok, ugy mint az ő Testámentombéli-
ek, miképpen tartattanak penig-meg azok,
meg-mondottam *Catalogus* szerént minde-
neket oda fel.

Hogy penig ők-is ugy mint az Apostolok
hit által igazultanak-meg, rendszerént meg-
bizonyítják Apostoli írott levelekkel vilá-
gosan.

Szent Pál Apostol.

Illyen hitben való létele, így bizonyít-
tya elsőben. Rom. 3. v. 20.

Az törvének cselekedetiből egy test-is
nem igazul-meg: Mond osz tán v. 2.

Mostan penig-meg jelent az Istennek
D_s igazsá-

*Confer
Samaritanum
leprosum
Luc. 17.
v. 19.*

38 AZ IGAZ VALLASNAK
 igazsága a' törvény nélkül, *vers. 22.* A'
 Jéhus Christusban való hitnek általa min-
 deneknek és mindeneknek, az kik hisznek.
 Ismét, *vers. 24.* Meg-igazulunk pedig in-
 gyen, Isten kegyelméből az Jéhus Christu-
 sban lótt váltságnak általa. Ismét *vers. 25.*
 Kit az Isten rendelt engesztelő áldozatul az
 ő véreben való hitnek általa, az elebbe-
 ni bűnőknek meg-bocsátásában való igaz-
 ságnak meg-mutatására.

Mind ezeket így fejezi bé az huszon-
 hetedik versben: Mostan annakokáért
 hol vagyon az dicsekedés? Ki-rekesztet-
 tett, Micsoda tudomány által rekesztetett-
 ki? a' cselekedetek tudománya által? Nem,
 hanem az hitnek tudománya által. Annak-
 okáért azt mondjuk bizonyosképpen,
 hogy ez ember igazul hitnek általa az tör-
 vénnek cselekedeti nélkül.

Ezek után az negyedik részben bé-hoz-
 za az Dávidnak szavait az 32-dik Soltár-
 bol. Ahol az Dávid boldognak mondgya
 az olyan embert, kit Isten igaznak tulaj-
 donit cselekedet-nélkül: Boldogok úgy
 mond az kiknek meg-bocsáttatának az ő
 hamisságok és a' kiknek el-fedettenek az ő
 bűnök. &c.

Ezt immárigy fejezi bé az szent Pál v.
 16. Azért az hitből vagyon az örökség
 hogy kegyelemből való legyen. Így'

VILAGOS TÜKÖR. 59
 Így tanította azért szent Pál az kevés
 számú Római halgatóit, az mint az igaz Cal-
 vinista vallás. Ebbé a' vallásbá és tudomány-
 ban igazgatta és oktatta a' Corinthusbelie-
 ke-is, az mint meg-tetstszik azokhoz kül-
 dött irásból.

Első levelének negyedik részében így szol
 Semmiben nem vádol az én lelkem, de az ál-
 tal nem igazulok meg.

Ismét 1 Cor. 10. v. 3. 4.

Minnyájá egy lelki eledelt öttek mi velünk
 és minnyájan egy lelki iralt ittanak. Itta-
 nak pedig a' lelki kő-sziklából, melly őket
 követti vala, a' kőszikla pedig Christus vala.

Ezek felől mondgya immár az tizenötö-
 dik résznek második és harmadik verseiben:
 Melynek általa ha meg-tartjátok az miné-
 mű, beszéddel én hirdettem idvezültök-is,
 hanem-ha hejében hittetek.

Erre tanítottalak pedig benneteket, mel-
 lyet én-is tanultam vala, hogy a' Christus
 meg-holt az mi bűnünkért az irások szerint

A' Galatiabélieknek-is ezen szent vallást
 mutatta, az mint meg-tetstszik, *cap. 3. v. 8.*
 9. Látván pedig az Irás, hogy az Isten az
 hit által idvezíti a' pogányokat, még annak
 előtte örvendetes izennel hirdette Abra-
 hámnak: Meg-áldatnak úgy mond te ben-
 ned minden pogányok. Azért az kik hit-
 ból

ból valók azok áldatnak-meg az hű Abra-
hámmal edgyű. Mert valakik a' törvének
cselekedetiből valók átok alatt vadnak.
Hogy penig a' törvény által senki nem iga-
zul meg Isten előtt, nyilván vagyon: Mert
az igaz ember hitből-él. *Conf. cap. 4. v. 4 s.*

Az Ephésusiak között is ezen szent vallást.
állatta fel, *Ephes. 1. v. 6. 7.* Az Isten minket
ingyen tölt magának kedvessékké amaz
szerelmesben kibén vagyon váltságunk az
ő vére által.

cap. 2. 8. Ismét kegyelemből tartattatok-meg hit-
nek általa, és ez nem titóletek vagyon; Isten
ajándéka. Nem az cselekedetekből, hogy
senki ne dicsekedgyék.

Philipp. 3. v. 9. Nincsen nékem igazságom,
melly a' törvényből volna, hanem mely az Chri-
stusban való hit által vagyon, az az; Istentől va-
ló igazságom hit által.

Coloss. 1. 14. Az Jésus Christusban va-
gyon váltságunk az ő vére által, az az, bűne-
inknek bocsánattya. Es *cap. 2. v. 12.* Az
Isten erejének általa támattunk fel &c.

Igy oktatta az Thessalonicabélieket is.
1 Thess. 5. v. 9. Az Isten az Jésus Christus-
ban vendélt minket az idvességnek el vételére.

Timotheust is az ő kedves tanítványát
igytanította. *1 Tim. 1. v. 15. 16.* Sic etiam
cap. 2. v. 5. Unus Deus &c.

Titul-

Titulnak-is azt parancsolta *cap. 1. 12.*
hogy azért fedgye-meg az hazugokat, hogy az
hiiben legyenek éppek.

Philomon felől is azért ad örömmel há-
lakat Istennek, hogy hallya az ő szeretetét
és hitit.

Sidokhoz írott levelében a' mi vagyon,
meg-mutogattam oda-fel az régi szent A-
tyákról. Szent Jakab írásából hasonlókép-
pen *Jacob. 2. v. 23.*

Péter Apostol sem volt Pápista.

Drága szegelet könyek mondgya Chri-
stust, és a' kik abban hisznek nem szégye-
nülnek-meg. *1 Petr. 2. v. 1. 7.* Tinktek
azért kik hisztek, risztességekre vagyon.

Szent János Apostol.

1 Johan. 2. v. 12. Vagyon egy sósolónk &c.

1 Johan. 1. v. 7. Sangvü Jésu Christi &c.

Ismét azon levélnek negyedik részében v.
10. Az Isten szeretet minket először, nem mi ötet
és el-bocsátotta az ő fiát, hogy lenne engesz telő
áldozat a' mi bűneinkért: Ha az Isten min-
ket ingyen szeretett, minékünk is egy-mást
szeretnünk-kell.

Szent Judás Apostol is ezzel rekeszti-bé
levelét mondván: Az ki titeket meg tartott
a' bűntől ártatlanul, és állat az ő dicsőségének
eleiben fegyhetetlenségben nagy örömmel. Az
mi meg-tartónknak dicsőség adalsék.

Igy

Igy vagyon az szent Írás szerént való rendes mutatása az igaz szent Vallásnak. Az Istentől kezdettetett és Adámnak adattatott rend szerént. Így jött-le az Pátriárkákrol az Uj Testamentomra. Ezen kezdettetett az Evangelisták írása.

Igy tanítottanak az Christusnak szent Apostoli, az mint a' maga szájából vőte szókkal bizonyította szent János Apostol alt: versibus 16. 17. 18.

Illyenkeppén.

En Jესus beszédottam az én Angyalomat hogy ezekről bizonságot tegyen a' Gyülekezetekben. En vagyok a' Dávidnak amaz gyűlere és Aga, mint fényes és hajnal csillag. Az Lélek is és az Menyasszony azt mondgyák Jővel. A' ki halálja is azt mondgya: Jőj el és a' ki komjáhozik jőjjön el, és az ki akarja vegye az életnek vizéért ingyen v. 18.

Bizonságot tések pedig mindennek, a' ki ennek az könyvnek Propbétálásának beszédét hallja hogy valaki ehhez hozzá téssen, a' könyvben meg íratott csapásokat veti Isten arra. Es ha valaki el vejend valamit e' könyvnek Propbétálásának beszédében az Isten annak részét el törli az életnek könyvéből, és az szent Városból, és azokból a' melyek ez könyvben meg íratottak. Azt mondgya a' ki ezekről bizonságot téssen

szent bizony hamar el-jővők. Amen, Jővel Uram Jესus.

A' mi Urunk Jესus Christusnak kegyelme légyen minnyáján ti veletek, Amen.

Ezt az első bizonyítást immár be-rekesztem Maxentiusnak e' beszédevel:

Quapropter nullum ab Adam hucusq; per natura vigorem credimus esse salvatum, nisi dono gratia Spiritus Sancti in fide Nominis Jesu. Quae non est aliud nomen sub caelo, in quo &c. Item. Credentes etiam Omnes ab Abel usque ad Christum. si qui salvati sunt, ex gratia, quae & nos, esse salvatos.

*****

Második Bizonyítás az régi

Paterek értelmes írások-

bol bőségesen

ITt az mi szent vallásunk felől, úgy mint Isten előtt való meg-igazulásunk felől, illyen Teshit részlek-le.

Thesis.

Sola fide coram tribunali Dei justificamur absq; operibus, seu meritis nostris.

Ezt a' Teshit elsőben meg-világosítom, az után az orthodoxus Doctoroknak edgyező értelmekkel meg-erősítem.

I. Mikor azt mondgyuk *Sola fide*, nos coram tribunali Dei justificari: Nem az az értelme minc

Polanus in Symphonica Carolica ad justificatione. Thess 1. fol. 286.

me mint ha mitellességgel ártatlan igazaknak állítsuk magunkat, mivel az igaz hit nem csak valami puszta velededés.

II. Sem nem úgy kel érteni (*sola fide*) mint ha csak csupán olyan magában való, egyedül lévő hittel igazulnánk, az melynek semmi jó gyümölcsözése, az az, jó cselekedetei nem volnának,

III. Im hármadszor, nem azt teszi az *sola fide*, mint ha, annak magában olly némi néműsége avagy méltósága volna, és érdemessége, hogy arra az Istennek oly tekintetének kellene lenni, hogy minket az által üdvözítene; Hanem *sola fide*, az az, oly ki valképpen való eszköz és erős, kézzel fogjuk és magunkhoz alkalmazzattuk az Ur Jéhus Christos igazságát; és tökéletes engedelmességet, az melyet mi éreztünk végben vitt az Ur Jéhus Christus, hogy az által megigazittatunk, az az, Isten előtt igazaknak állattatunk; igazaknak itiltetünk, tartatunk, *pronunci*altatunk, az az ártatlanoknak, kárhozzatul szabadultaknak és minden büntetéstől megmenekedetteknek hihettyük magunkat lenni. Olyan bizodalommal hogy az örök élethez immár egész jusunk és közzünk nagyon.

Az Isten ítélő székéi előtt mondgyuk pedig, az az, ollyan ítélő szék előtt igazittatunk,

tünk, az mely előtt semminémű igazság meg nem álhat, hanem csak az, az mely tökéletes és minden fogyatkozás nélkül való. Illyen igazság pedig több nincsen, hanem csak az egy Jéhus Christus ártatlan igazsága,

Igy tudhattuk megkülönböztetni az mi Isten előtt való megigazulásunkat, az emberek szeme előtt való megigazulástól, mely az emberek előtt az külső cselekedetek által lehet mert az hitet az emberek szeme nem láthattya.

Erről mondgya az szent Jacob: *Videte igitur ex operibus justificari h. e. coram hominibus ostendi declarari cognosci & comprobari hominem, non ex fide tantum h. e. ex sola presumptione & professione oris externa, quod credamus in Christum.* cap. 22. v. 24.

Sequitur jam Symphonia Catholica, seu Consensus Catholicus & Orthodoxus.

D. Augustinus Psal. 31.

Et quia totum gratia ejus imputatur non merito; Beati quorum remissa sunt iniquitates & quorum testis sunt peccata, non in quibus non sunt inventa peccata. sed quorum testis sunt peccata, cooperta sunt peccata. Si rexit peccata Deus noluit advertere; si noluit advertere, noluit animadvertere; si noluit animadvertere

vertere, noluit punire, noluit agnoscere, maluit agnoscere.

Idem Augustinus ad Petrum Diaconum ut dicitur in Jure Canonico de con-
servatione Distinct. 4.

Eramus & nos natura filii ira sicut & ceteri à qua ira nullus liberatur, nisi per fidem Mediatoris Dei & hominum, hominis Jesu Christi.

D. Hieronymus ad Galat. 4.

Christus pro omnibus mortuus est. Si autem pro omnibus, & pro Mose, & pro universis Prophetis à quibus nullus potuit delere chyrographum vetus, quod adversus nos scriptum erat omnes peccaverunt & indigent gloria Dei. Ecclesiasti quoque hanc firmante sententiam: Homo non est justus in terra, qui faciat bonum & non peccet.

Deniq; & inferius Apostoli dictum manifesti docet: nec Moysen, nec illustrem aliquem de antiquis virum apud Deum justificari potuisse per fidem.

Idem Comment. in Caput 5. ad Romanos.

Convertentem impium per solam fidem justificat Deus, non opera bona quae non habuit. Et mox. Proposuit scilicet Deus gratis per solam fidem peccata dimittere. Et aliquantò post, ut omnes qui ex gentibus credunt; filii sint Abrahae, dum ex illa sola fides ad justiciam reputatur.

Idem in Caput 7. Jeremiae.

Necessaria fuit Evangelii gratia, quae illos
non

non suo merito, sed Domini misericordia concesserunt.

D. Ambrosius ad Galat. 2.

Si enim per legem justitia, ergo Christus gratus mortuus est. Nihil tam apertum, quam si per Legem homo potuisset justificari, Christum non oportuisset mori. Sed quia lex dare remissionem peccatorum non poterat, idcirco Christus mortuus est, ut ea praeperaret, quae lex non poterat.

Idem Ambr. Libro 4. de Orat.

Non lex Ecclesiam congregavit, sed Fides Christi. Lex enim non est ex Fide. Justus autem ex fide vivit. Justum ergo fides, non lex facit, quia non est per legem justitia, sed per fidem Christi. Qui autem fidem repudiat, & legum jura praescribit, ipse se testatur injustum, quia justus ex fide vivit.

Justinus Martyr, Epist. ad Diognet.

pag. 38. sic sentit:

Ipse seipsum ostendit. O maga magát megá mutatta. Meg-mutatta penig csak az hitálal. Quae sola Deum videre concessum est.

Ísmét a' követkerendõ levelen: Cum convicti essemus, propriis operibus vitam esse indigni, nunc Dei benignitate eam digni reddimur.

Et mox:

In quo alio nos iniqui & impii pro justis haberi possumus, quam in Dei Filio?

E 2

Unde

Unde sequitur nos solâ fide in Christum justificari.

Clemens Alexandrinus, Pædag. lib. 1.
pag 402. Edit. Comm.

Una & universalis humani generis salus Fides est.

Origenes homil. 20. in numer.

Impossibile est sine Fide salvari Christianos, siue perfecti siue imbecilles fuerint.

Hilarius Pictavorum Episcopus, Comment.
in Matthæum, Canone Octavo, pag.

342. Editione Frobenianâ,
Anno 1535.

Fides sola justificat.

Chrysostomus, Tom. 5. Editione Latinâ
Frobeniana, Anno 1530. in Sermon.
de Fide & Lege.

*Latro credidit duntaxat & justificatus est à misericordissimo Deo. Atqui, ne sic mihi dix-
râ Defuisse ei tempus quo iustè viveret, & ho-
nesta faceret opera. Neq; enim de hoc conten-
derim ego, sed illud unum asseveraverim quod
sola fide per se, id est, absq; operibus saluum fe-
cerit.*

Bernhardus, Sermon. 22. super
Cantica.

*Quicumq; pro peccatâ compunctus esurit & si-
sit iusticiam, credit in te, qui justificas impium,
& solam justificatus per fidem, pacem habebit
ad Deum.*

Idem

Idem Bernhardus Sermon. 1. In An-
nunciat. B. Mariæ.

*Necesse est primo omnium credere, quod re-
missionem peccatorum habere non possis nisi per
indulgentiam Dei. Deinde, quod nihil prorsus
habeas operis boni, nisi & hoc dederit ipse. Po-
stremo, quod æternam vitam nullis potes operibus
promereri, nisi gratis detur & illa.*

Basilii, Concione de humili-
tate.

*Ea demum perfecta & omnimoda gloriatio in
Deo est, quando neq; propter suam ipsius quis ius-
titiam extolleretur, sed agnoscat se quidem verâ
destitui iustitiâ, verum sola in Christum Fide
esse justificatum.*

Ezeket azért immar, és több szent régi
Doctörök Irâsi-is meg-bizonyítják, hogy
Absq; nostris operibus seu meritis justificamur &
servamur.

Nem ohatom, hogy a' Szent Agoston
Doctornak egy erôsíté tudományát elő ne
hozzam.

Lib. 1. de Jacob, & vita beata,
Cap. 5.

*Illud mihi prodest, quod non justificamur ex
operibus legû. Non habeo igitur unde gloriari
in operibus meis possim, non habeo unde me ja-
ctem, & ideo gloriabor in Christo. Non gloria-
bor quia iustus sum, sed gloriabor quia redemptus*

E 3

sum:

sum : gloriorbor non quia vacuus sum peccati, sed quia mihi remissa sunt peccata. Non gloriorbor quia profui, neq; quia mihi profuit ququam, sed quia pro me advocatus apud Patrem Christus est : sed quia pro me Christi sanguis effusus est.

CONCLUSIO.

Unusquisq; verè fidelium, justificatum se esse apud Deum & certò servatum iri, certà & indubitata fide statuit & statuere debet : Et hoc non est praesumptionis superba.

K. Mi az oka, hogy az Isten az embereknek semmi jó cselekedeteket nem nézi, csak az ő erős hitüket?

F. 1. Mert az Isten senkit nem idézti, hanem csak azokat, a' kik ő véle meg-bé-kéltenek, és őtet tiszta sziból szeretik, az mint Szent Pál Rom. 8. 18. mondgya:

Tudjuk hogy azoknak a' kik az Istent szeretik mindenek javokra vadnak, &c.

Másként is Coronát kélsziter az őtet szeretőknék.

Immár pedig az hol hit nincsen, szeretet is nincsen ott. Az hol pedig szeretet nincs, nem kell ott az embernek egyéb jó cselekedeti is.

2. Mert a' Christus senkit nem kedvel, hanem

hanem csak azt, a' ki meg-ragadgya magát, fel-veszi az ő kereszti, követi ötet : meg-öldöklí az ő testét a' lélek által.

Ezek pedig az erős hit nélkül nem lehetnek.

K. Hogy ha az igaz hit nélkül semmi cselekedet Isten előtt kedves nem lehet, és a' nélkül senki nem idézülhet; Miből ismérhetem én meg, ha vagyon-e olyan hitem, a' mely által Isten előtt kedves lehetek?

F. 1. Első jegye annak ez: Valahol igaz hit vagyon, ott abban az emberben, avagy a' szívében olly titkos biztatás vagyon, az mellyet csak maga érez magában az ember. Az mellyel el-hiteti Isten mi velünk, hogy ő mi Istenünk, és mi ő népei vagyunk.

Ez az mit mond Apoc. 2. 17. az győzedelmesnek enni adok amaz el-rejtett Mannában és adok annak fejeér kövecskét, és a' kövecském új írott nevet, mellyet senki nem tud, hanem csak a' ki azt veszi.

Ennek értelme így vagyon:

Az Manna az a' titkos biztatás az embernek szívében, olly édes a' minémő édes volt az Manna a' Sidók szájában, mikor az pusztában éltenek véle. Es ollyan módon táplállya lelkében az embert az ő idveffége felől, valo jó reménséggel, a' miképpen táplálta a' Sidokat test szerint az Manna,

El-rejternek mondgya pedig a' szivben, mert senki nem érzi azt, hanem kiki csak maga az ember nem más. Es az embernek szivét titkon taplállyá, es ugyan hizlallja.

A' fejeér kövecské nem egyéb, hanem a' bűnnek meg-bocsánattya felől, és az Isten előtt való meg-igazulás felől való erős bizonyosság. Mint amaz uton-járonak mikor a' vámos baliútát ad, bátorlágosan mehet.

Az igaz hit azért az a' jegy, mellyet az Isten adott tenéked fejeér kövecskét, a' te magad nevedet reá irvan.

II. Második jegy: Valakinek igaz hiti vagyon meg-tisztittya az ő szivét.

Ezt nyilván bizonyittya Aetor. 15. v. 9. Semmi külömbséget nem tött a' pogányok között és mi közöttünk, meg-tisztittván azoknak sziveket hit által. Ilméc Aet. 16. vers. 10.

Hogy bűnnek bocsánattya, es a' megszentelték között részt vegyenek az én bennem való hitnek általa.

III. Harmadik jegy: Ha igaz hited vagyon, tehát beoned vagyon a' könyörgésnek buzgó lelke. Ezt így világosittya szent Pál, Rom. 8. v. 15, 16. A' fiuva fogadásnak lelke szerzi mi beonunk az igaz hitet: Így szoll az Apostol: *Nem vettétek a' szolgálatnak lelkét ismét félelemre, hanem a' fiaságnak*

nak lelkét vettétek, ki által kiáltjátok: Atyám, &c.

Es ez a' Szent Lélek téfszen bizonytságot a' mi lelkünkkel egyetemben, hogy mi Istennek fiai vagyunk

Senkinek pedig szivében nem téfszen a' Szent Lélek bizonytságot hogy Istennek fia, hanem ha arra meg-tanittya, hogy tudgya kiáltani: Edes Atyám, az az, meg-tanittya őtet kiáltani, avagy buzgón könyörgeni, mellyet egyéb-ként igen hidegen, és csak imigy-amugy cselekedett.

A' könyörgésre való tehetségéből veheted észvedben, ha vagyon-e kedve hit benned?

Ellenverés:

Akár-mely istentelen ember-n könyöröghet: Ez azért igen homályos jegye lehet az hitnek.

F. Az igaz könyörgés nem csak az éles elméből jó, hanem a' színek buzgóságából és az Istennek lelkétől. Am bátor annak-okaért, akar-mely ember: bátor mely itillettél és éles elmével, bátor ékes nyelvel ugy könyörögjön, hogy azt mások is jó könyörgésnek mondhasák, de ha tisztá szível, és a' szivnek buzgó tisztaságából nem származott, nem könyörgés.

Két-fele azért a' könyörgés:
Edgyik a' mi lelkünk könyörgése csak:
E 5 Másik

Másik, az Isten lelkétől tanitott könyörgés.

Avagy:

Edgyik az mi lelkünk szava.

Másik az Isten Lelkének szava.

Erről szoll Szent Pál, Rom. 8. v. 26. 27.

A' Lélek segélti a' mi erőtlenségünket, mert mit kellyen kérünk, és mint kellyen, nem tudjuk, de az Lélec esedezik mi érteünk megmondhatatlan sohászokodásokkal. A' ki pedig a' szívüket láttva, tudgya micsoda a' léleknek kívánsága, mert Isten szerént esedezik a' szentekérs.

A' Szent Leleknek szava azért mozgattya tanitja a' mi szívünket, hogy Istennek kívánsága szerént tudgyunk könyörgeni. Hol pedig a' Szent Lélek szava nem leljend, a' mi lelkünknek szavával, az Isten nem tudgya mi légyen értelme a' mi lelkünk szavának, az az, nem halgattya, és gondgya is nincsen rája.

IV. Negyedik jegy: Ha igaz hited vagy, igaz békefféged is vagy. Mert az igaz hit, nem csak meg-tisztittya a' szívet, hanem békeffégesse is téfzi.

Ez bizonyittya Rom. 5. v. 1.

Ez illyen békefféget pedig az Isten adgya. A' melly békeffé mindenértelmet fellyül hallad, azt mondgya Sz. Pál Philip. 4. v. 7.

Mul-

Multi habent pacem, qui fidem tamen non habent. *Objectio*

Az igaz békeffé, hartz és háboruság után szokott lenni. Szükség annak okáért ha igaz békeffé vagy benned, érezned kell a' te keléttetteddel való ellenkedétedet elsőben. A' melly vagy, avagy volt te közötted és Isten között, és innét következet osztán a' te Isteneddél való meg-békélésed.

Mert ha a' te bűneidért az Istennek elledél való haragját nem érzetted, ha szintén minden csendesfégedben voltál-is, úgy-hogy soha a' te bűneidnek emlékezetit nem érzetted-is, úgy-hogy az Istennek való meg-békélésed is szükségessé lenni nem ítéhetted, bátor ollyan békeffégedben voltál-is, de az a' te csendes békefféged, semmi nem egyéb, hanem csak a' te reád következő rettenetes veszedelemnek nem tudása.

Az ollyan veszedelem pedig, a' melyről a' bűnös ember nem tud gondolkodni, szintén ollyan bátorságos békeffégedben tartja az embernek szívet, mint a' ki veszedelemből szabadul, és osztán semmi bántódása nincsen sohonnat.

Illyen állapattya vagy a' hypocritának, kik az ő jo cselekedetekben, s' annak érdemében úgy biznak, mint-ha nem szől-

köl-

kölködnének az Istennek való meg-békélés nélkül, azt irélvén, hogy imez vagy amaz jó cselekedetekkel, mind el-kerülherik a veszedelmet. Azonban úgy járnak mint amaz Pharizaeus Luc. 18.

Jó hiti és békeffége vala Szent Pálnak.

Akar-mennyi lefeket hányyanak-is ő néki az ő ellenfégi: Akar-mennyi hirtet hozzanak-is ő néki, hogy itt-is amott-is Istenben vadnak és el-vesztik ötet, de olly jó bátoraságos biztatása vala az ő szívének, hogy meg nem tudá ijedni tőlök soha. Mivel az Isten meg-mondotta vala néki, hogy Romában kell ő néki menni, és a Császár előtt meg-kell jelenni. Ez az Istennek szava erős pais vala ő néki, mert meg-gondolta hogy bé kell ennek az Isten szavának telni, senki azt el nem fordíhattya, akar-mintigyekezzik-is.

Ezt forgatá elméjében mikor a tengeren veszedelmeskednek vala-is. Ezért tudá ollyan bizonyoson biztatni az hajóban lévőket. Nem-is csalá meg reménylege: *Spe-*

2 Cor. 1. *rabamus in Deo suscitante mortuos.*

9. 9.

Ismét:

Scio cui crediderim.

V. Ótódik j-gye a te igaz hitednek, az álhatatos végig meg-maradás. Az pedig három-képpen léfzen:

1. AZ

1. Az álhatatos végig meg-maradás, erőssen ragatzkodik a Christushoz. Mert mikor a te hitednek erőtlenségét érzed, az a te erőtlenséged, avagy származik az ollyan dolognak nem tudásból, az melyet szükséges-képpen tudnod kellett volna.

Hol pedig osztán vagy más valaki jutattya elzébe, vagy akar-mi módon tanulhasd meg azt, a mit az előtt nem tudál csak meg-is gondolni, ha hallod hogy meg-kell cselekedned azt, a mit az előtt tudatlanságból el-mulattál, akkor gyógyul-meg a te hited.

Példa erre Josiás Király. 2 Regum 22. & Cap. 23.

2. Másodszor az álhatatos végig meg-maradás állabban, hogy akadályokkal nem gondol.

Ezt így világosítom:

Az Isten nem közli az ő kegyelmét senkivel, úgy hogy valami proba azt ne követné.

Exempli gratia:

Ha ad tenéked békeffeges-tűreft, min gyárt bocsát valami nyavalyát uránna, hog meg-probállyó tégedet, ha ugya udé tűrni, vagy nem. Ha az ő hozzá való szereteté a szivedben önti, mindgyárt fordít elődben valami világi jokat, a melyeket természet-

szet-

Izeted szerént szoktál szeretni, hogy abban meg-probállya, ha őtet szereted-e inkábbhamaz világijoknál.

Szintén ezen-képpen ha hitet ád-istenneked, így viseli magát hozzád, mint-ha nem akarná meg-adni azt a' mit hitből kérsz ő tőle. Ezért cselekedzi penig hogy ugyan meg-küzködjél vele mint az jácob.

Példa Dániel:

Mely szorgalmason könyörög a' Babiloniából való szabaduláért, a' melly könyörgést meg-halgata mindgyárt az Isten.

Mind-azon-által nem mindgyárt-jelen-té-meg neki a' szabadulásnak napját; hanem azt akará az Isten, hogy könyörögjön tovább is a' Dániel, bujongjon magában a' szabadulás felől.

Ez illyen haladékban azért, ha a' te hited jól meg-áll, nyilván meg-tetűzik hogy igaz erős hit.

3. Harmadik jegye az álhatatos végig meg-maradásnak, hogy nem fárad-el, az Isten segítségé után való várakozásban hátra sem áll abban.

Ezt így világosítom:

Am bátor igiretet tegyen az Isten né-mely dolog felől, a' mellyet mi hittel kérünk ő Szent Késégétől; mind-azon-által

tal fok idő telik, és mulikaddig el míg be-teltyesüti Isten. Mind-az-által minékünk csak várnunk kell az Istennek igiretit.

Példának okáért:

Az Abrahámnak meg-igérte vala az Isten Iákot, s azt-is, hogy ő benne áldaná-meg az emberi nemzetséget: De míg az Isten meg-adá, fokot kelle addig az Abrahámnak várakozni. Az Iák-is fok ideig várá az ő két fiát. Így a' mi hitünknek-is bűk-fég az Isten igéreti után való várakozás a' be-kességes-rűréssel.

Ennek kivált-képpen való haszna meg-tetűzik:

I. A' meg-igazulásnak dolgában.

Hic fieri potest, ut Deus non loquatur pacem ad te, non ostendat seipsum. ne hilarem quidem vultum tibi exhibeat. Sed interim dabit tibi vim aliquam speratam, cuius beneficio continuo expectes & non abicias fidem in Christum, donec pacem tibi loquatur, & certificationem justificationis facta largiatur.

II. Vagyon másodszor haszna ennek a' meg szenteleésnek dolgában.

Hic fieri potest ut Deus relinquat aliquod pravam desiderium in te, quocum lucteris.

(Sicut Paulo contigit, Roman. 7. vers.

15. -- 17.)

Nec det tibi victoriam etiamsi petieris. In-
serim

So AZ IGAZ VALLASNAK
terim tamen, si fides tua bona est, absolutam
illam promissionem de accipiendo Spiritu Sancto
apprehendit, & in luctu perstat.

III. In negotio liberationis.

Hic subinde diu Crux & molestia in te re-
linquitur. Sed si fides tua bona est, non nimium
properabis, sed contentus eris expectare.

Vide Habac. 2. 3. & Jacob. 1.

Si tibi necessario cum quopiam loquendum
esset, & certus esses quod ille sit in hac vel illa
domo, usque expectares, donec egrederetur.

Sic si certus es Deum adesse suis promissioni-
bus usque expectabis donec exeat.

Hinc igitur multorum Fides ma-
nifestabitur, si tam citò cessant,
cum tempore Sacramenti, bonæ
concionis, morbi timoris, &c.
tam firmiter viderentur
credere.

Har-

*****

Harmadik bizonyítás a' Szem-
látomásból avagy az Experi-
entiából.

A' Szemlátomásból, avagy Experienciá-
ból talán nem is bizonyítanék, mi-
vel az Experienciát az Tudólok némelyek,
Stultorum magistrának mondgyák, az az, Go-
rombák avagy bolondok tanítójának.

Mivel ugyan is az Goromba ember, nem
tudgya elméjét tovább erősíteni, hanem csak
az mit szemével lát. Az mit penig szeméi-
vel nem lát, arról még gondolkodni sem
tud. Az hitnek penig nem olyan termés-
zete írja szent Pál, hanem az mit nem lát, azt
hiszi.

Sid. 11.
v. 1.

Mondom, hogy ezzel nem is bizonyí-
tánék, de mivel ő Kegyelmeik is az Romai Ta-
nító Uraim nem adnak vallások bizonyítá-
sára nagyobb erősséget a' deákralan kőlség-
nek kezében, mint az Experienciát: Ugy-
mint:

I. Valamig egész Magyar ország mind Papi-
ságban volt, jobban volt dolga az országnak.
De miután Calvinus vallását adta, az ősök kez-
dének romlani. Azért meg-terzik abból, hogy az
Papista vallás volt az igaz vallás, s most is az.

II. Többen vadnak az Papista valláson. Azért
Ec. F III A

III. A' fő Rendek, méltóságos emberek mind Pápisták, &c.

IV. Nem írta volna Szent Pál Rómába az ő szép üdvéstejes levelét, s' még pedig Isten szelvélmében való szenteknek nem írta volna az Rómaiakat ha igaz vallás nem volt volna ott, &c.

Ezekre rendel elsőben meg-felelek, és ezeknek alkalmatosságával én-is ugy bizonyítom merő igaznak lenni az Calvini-
sta vallást.

Az elsőre.

Resp. 1.

1. Nem helyes, hogy Calvinus idejéről fogva kezdet Magyar ország romlani az pogányság miatt. Mert sok elzúndóval születet Calvinus az után, hogy Várna alatt az Magyaroknak akkori Királyok el-ve-
sett (a' mint az Magyar Cronikák bizonyíttyák.) Sőt ha (zintén Calvinus akkor élt volna-is, a' Pápista vallás miatt veszett-el Lázlo K. Mert Eugenius Pápa ültette-fel hogy kőrése ellen-is támadgyon-fel az Törökre. Calvinus előtt vőtték-meg a' Törökök Landor fejér-Várát-is, a' mikor az egész ország (a' mint ő Kegyelmeik mondgyák) mind Pápista volt (ha volt) Akkor nyilatkozot kapu a' mi romlásunkra.

Resp. 2.

Miért pusztította hát-el Isten? Mert az Isten magára, és az ő Tiszteletire nem támadot Calvinusra való bossúságából, hogy Calvi-

Calvinus miatt az igaz vallást töröltte volna-el:

Meg felel erre Jeremiás cap. 44. v. 7. 8. *Resp. 2.*
Szintén ezen dolgot vetik vala a' Sídok Jeremiásnak. A' mely háládatlan a' Sídokhoz, minden ez világon való Nemzetségeknek leg hasonlább az Magyar, minden Circumstantiákra nézve.

Az másodikra hogy többen vadnak.

Ha mind e világon lévő nemzetségekre nézve mondgyák magokat többnek, nem tudom ha eské szavok helyén, avagy nem? Ha pedig csak a' Calvinistákra nézve mondgyák többnek, magokat nem tudom ha eské szavok, helyén avagy nem? Ha pedig csak az Calvinistákra nézve mondgyák többnek magokat, abból nem bizonyíthattyák valálóknek igazságát, mert mindékor kissébb és kevessebbel volt a' Christus Nyájja hogy sem mint az idegeneknek sok számu sere-
g?

Lnc. 120
v. 320

Mindenkor többen futnak, és járnak ma-is a' veszedelemre vivő féles uton, hogy sem mint az örök életre vezérő szoros kapu, Matth 7. v. 13. 14.

A' többség azért nem bizonyíthattya az vallásnak igazságát.

Példának okáért.

Egyedül vala Illyes az Carmel hegyén.

E 2

Sokan

Sokan egy néhány százan a' Báal Papjai ;
1 Reg. 17.

A' *Christus Jēsus csak az néhány Tanítványokkal vala, az egész Juida országa többire mind ellene vala.*

Pünkösd napján csak három ezren lőnek annyi sok ezer nép közzül kik az Apostoli szent tudományt vővők. De azért ugyan az Apostoli tudomány vala az igaz. Az sokasággal azért nem következik a' Pápiستا vallásnak igasága.

Az harmadikra felelet.

Resp. 1. Ez világi méltóság sem erősíti egy vallásnak is igaz voltát. Mint meg-tetzik *Job. 7. v. 41. 48. 49.*

Resp. 2. A' mi szent vallásunkon is, áldásék az Urnak szent Neve, voltanak akarmely időben is, ha nem sokan is fő rendek is, s' vadnak most is. Ugyan is azt mondgya szent Pál. 1. Cor. 1. v. 16. 27. *Non multi Nobiles &c.*

Az negyedik:

Nem irt volna Pál Romába olyan szép idvesség levelet, ha igaz vallás nem volt volna s' nem volna ma is.

Resp. Ezt vetette vala színtén én magamnak is előmben egy Catholicus Mester Somlyon, kinek neve vala Joseph Mathéfalvi. De én mindgyárt, csak a' Somlyai állapotot tévéim eleiben, ilyen szokai:

Hogy

Hogy-ha én valahol jártomban, az én Somlyai kedves halgatoimnak írnék es küldenék egy levelet ilyen szókkal: *Omnibus qui Somlyaini estis, dilectis Dei, vocatis Sanctis: Gratia sit vobis, &c.* Ezzel az én írásommal és levelemmel, nem tenném az egész Somlyon lako Népet Calvinistákká, holott az városnak nagyobb része Pápiستا: Így Pál Apostol is; Nem az egész Romai gyülekezetnek írta azt a' fép levelet, hanem csak az ő Néhány halgatoinak, a' kik immár az Evangeliomi szent vallást bé-vőttek vala. Kik akkor mikor fogva Romában vővők ötet, eleibe is jöttek vala az *Appius* piatzáig és az három tábernakig *Act. ult. v. 15.* Kiket midőn láta meg-vigasztalá magát azoknak látásával.

Az egész Romai Nép ezeken kívül mind idegen valláson volt, úgy-mint pogányok voltanak, mint maga meg-bizonyítja az Apostol, *Rom. 1. v. 5. 6.*

Ebből azért nem következik hogy az egész Roma keresztény volt volna. Mert szent Pál ott fogva nem tartották volna két esztendeig, hogy-ha velle egy valláson voltanak volna.

Ezek a' Pápiستا kölségnek fő fegyverei. Az mellyek ellen valo feleletemet el-végezén: En-is ezeknek alkalmatosságával bi-

F 3

zonyi-

zonyitoma' mi szent vallásunknak tökéletes igaságát a' semlátomás szerint való tapasztalhatósággal.

Első tapasztalhatóság ez:

Nyilván való dolog, hogy ó Kegyelmek az Pontificius Uraink minket, sem vallásunkat, nem azért gyűlölnék, és kárhoztatnak, hogy valósággal igaz nem volna vallásunk: Mert a' Teljes szent Háromság egy Isteni állapot.

Az Ur Jézus Christust személyében egynek de két természetűnek, úgy-mint Istennek és embernek lenni, úgy hiszszük mint ő Kegyelmek. Edgyetlen egy közben járónak hiszszük lenni.

Hanem az olyan dolgoknak nem *observálás*ért gyűlölnék és kárhoztatnak, a' melyeket csak csupán magoktól szent Irás kivül gondoltanak, és az igazvalláshoz úgy vágattanak és toldoztanak, hogy az igaz vallást azokkal ugyan el-borították, és ugyan többire el-temették.

Ezek pedig két-félék:

Némelyek ugyan derekas Religiojok.

Némelyek szokás szerint való Ceremoniajok, melyeket talám vallásoknak megbántódása-nélkül, el-is hagyhatnának, ha akarnának.

K. Micsodák ez ilyen szokás szerent valok?

F. 1. Ka-

F. 1. Karácsoni szalmázás, mellyel talám a' Christus jáfzlát ábrázolják, midőn a' házekban szalmát visznek Karácsonban.

2. Viz-kereszt napján egy hófészrudnak hegyében egy meg-gyújtott lámpást függesztvén, uczáknént hordozzák.

3. Böjt kezdetén a' kicsindeknek hammazása.

4. Virág-vasánapián barkocza ágaknak fel-vitele a' Templomban.

5. Nagy Pénteken az haragnak megállása. Ugyan akkor éjjel a' Templomban való éktelen csattagás.

6. Húsvét napján Zálzloval sereggel ki-mennek a' mezőre, és haza indulván éktelenül lövöldöznek.

7. Nagy Processioval az uczákon járnak, &c. De ezekről nem-is akarok bővebben emlekezni; Hanem azokról az melyeket derekason ugyan úgy *observálnak* ő Kegyelmek, hogy talám azok nélkül még Religiojok sem volna.

K. Melyek azok?

F. 1. Az Mária imádása.

2. Képek emelése.

3. Szenteknek való roméakodés.

4. Hét kőznapi inneplés.

5. Etel-válogatás szerint való böjtölés.

6. Papi nőtelenség.

F. 4

7. Oltá

7. Oltározás Misézés,
8. Purgatorium,
9. Idegen nyelven való befélés.

Ezek en kívül a' keresztségben való sok ceremoniakat, s' egyebeket elő sem hozom.

Ezeket hogy mi fel nem veszfűk, azért gyűlölnék ő Kegyelmeik. Nem vessűk penig fel mert mind egy cseppig a' derék bent iras ellen vadnak.

Meg-bizonyitom rendel.

I. Az Szűz Márit nem imádgjuk, mert ha imádnók is héjában volnán.

Canában örekedik vala Mária, de olly nehéz neven vővé Idvezitőnek, hogy ha ő fel-ségében az örök Isteniséget nem gondolnók, majd azt itélhetnók, hogy fiui tiszti kívül cselekedet, midőn illyen kemény szolval illette szent Annját: *Mi közöm nékem te veled szeszonyi állat?*

Melly szavára Idvezitőknek, annyira meg-tartózkodék a' törekedéstől, hogy még-másokat is, ugy-mint az Izoigákatarra inté, hogy csak a' Jésus Christustól halgassanak.

Csak a' Jésus Christus tehát, a' mi edgyetlen egy közben-járonk a' mint az szent Pál tanit. Hasonloképpen szent János is 1 Joh. 2. 1.

A képeket az Iste nyilván való paran-

solattal meg-tiltatta. Exod. 10. V. 4-5.

Ugy vagyón, hogy egy limitatiot gondoltanak ehhez ő Kegyelmeik tudni-illik: A' végre hog' imádgjad. De ez a' limitatio nintsen a' parancsolatban hanem csak *ne sculpas: Ne incurves.* Tudta azt az Isten, hogy-ha csinállyák az képet, tehát a' végre csinállyák hogy tisztellyék. Mint hogy tisztelik is igen igen.

Kele nem régen illyen exceptiojok is ő Kegyelmeiknek, mellyel most igen ének: Ha valamely Pápista embert olly házban rekesztenének (bátor a' Templomban) a' hol életét meg nem tarharná, semmiképpen tűz nélkül, hanem el-kellene életének fogyni. Azonban fát sohoñat né kaphatna, hogy tüzet tehetne: Minden kéméllés nélkül a' fa képet is fel-hasogatná, és tüzet csinálna, hogy sem mint halált szenvedne. Ezzel azt állittják, hogy nem imádgják és nem tisztelik a' képeket ugya' mint mi reájok fogjuk. Deazonban, ha valamely ember, kiválképen Calvinista, ha az fa képnek szemében pökne avagy valami egyéb mocsokkal gyalázná, szörnűbűn: terése lenne, &c.

Az ő Testamentomban is voltak képek:

Resp. Voltanak azoknál a' kik bálványt akartanak tisztelni. Dicsiretes emlékeztetéseket irate.

90 **AZ IGAZ VALLASNAK**
ket iratta meg az Isten, azoknak a' szent
Királyoknak, kik ki-törölték az Isten né-
pe közzül, &c.

Ellenben gyalázattal említettnek az ol-
lyanok a' kik fel állatrák. *Mint Manasses*
hogy az ő Isten-fő Atyától Ezechiás Királytól
el-vontatott bálványokat fel-állatta. 1. Paral.
33. Ad hozzá chez Judie. 10. v. 6.

III. Az holt Szenteket sem imádjuk.

Elsőben azért mert Szent Irás tiltja Psal. 146.

Az mit Isten meg-tilt, az nem kel cseleked-
ni: De meg-tilt az Isten minden teremtet ál-
latnak imáadását és segítségül hívását:
Azért nem kel cselekedni.

Meg-vagyon tiltva: Más Istenünk ne legyen.

Más idegen Isten pedig minden teremtet ál-
lat, valamely az egy Isten kívül imádatik és se-
gítségül hívatik. Idegen Isten minden teremtet
állat, melyről lelki avagy testi szükségünkben se-
gítséget oltalmaz, és nyavalyánkból való gyógyu-
lást kívánunk. Idegen Isteni tisztelet, a' mikor
az ember, olly dolognak ad imádat, tiszteletet
vagy segítségül hívást, a' mely nem Isteni.

Az kiből nízunk, az kell segítségül hinunk:

Az Szentekben nem bizunk,

Azért nem kell segítségül hinunk.

Ennek első része bizonyítatik, Rom. 10. v. 4.

Mi módon hibáztuk segítségül az kiből
nem hiszünk?

Melly

VILAGOS TÜKÖR. 91

Melly mondással azt bizonyította Szent
Pál, hogy az segítségül hívás, az hitnek saját
cselekedeti.

Hogy pedig a' Szentekben nem kell hin-
nunk, innét is meg-teszik, mert az Irás át-
kozotnak mondgya a' ki bizik az emberek-
ben, és reménségét helyezteti az restsben.
Aldotnak mondgya ugyan ott a' ki az Ur-
ban bizik.

Isak az edgy Istennek kell áldozni:

Az élőknek könyörgések áldozat:

Azért ne kell Istené kívül egyébnek áldozni.

Ezekre az erősségekre eleget mondanak
ő Kegyelemek; de mi az Szent Iráshoz tart-
ván magunkat, meg-állunk azon, hogy az
egy Igaz Istennek esedezünk csak az egy
közben-járó Jéhus Christus által.

Az Christus felől azt mondgya Szent Pál,
hogy azért lőtt affonyi-állattul az Törvény
alatt, hogy minket az Torvény alól fel-fa-
badítana. Nem akarjuk azért magunkat
ujjabb az átok alá ejteni, és mint egy
szánt-szándékkal adni, mert többé nem-
léfszen áldozat éretünk, azt mondgya az
Apostal, Sidokhoz 10. v. 26.

Ha szabad akarat szerént vétkeztünk az
igasságnak ismérétének utánna, nintsen az u-
sán a' mi bűneinkért áldozat.
Szabad akaratunk berént vétkeztünk pedig

sőt va-

Jeremi.

17. v. 34.

7.

Argum.

Galat. 3.

sőt vakmerőséggel, ha az holtakat hijjuk
segétségre, holott az Isten meg-titotta.

Szivünkkel sem akarunk el-távozni az Ur-
tól, mert valaki emberekben bizik az olyan
embernek szíve el-távozik az Ur Istentől,
azt mondgya Jeremiás Propheta.

Valaki pedig el-távozik az Urtól, az
Ur Isten-is el-távozik az olyan embertől:
A' kitől pedig az Ur Isten el-távozik, nem
semémlhet segítséget az Istentől.

IV. Az mi a' bűjtőt nézi: Nem tagadgyuk,
hogy a' szent Írásban emlekezet bővön
nem volna a' bűjtőről. De olyan bűjtőről so-
hula' szent Írásban nincsen emlekezet, hogy
az ember huft ne eg'ék, s' egyébbel jól lakják.

Mert ez ilyen étel válogatás szerént va-
lo bűjt, csak testi kényefség, nem testi la-
nyargatás. Néha az ember örömeit el-cse-
rélné a' huft az szép halon és csikon.

Az Szent írásbeli bűjtőknek napot sem ha-
tározot az Isten, hanem a' mikor az alkal-
matosság kívánta, akkor bűjtöltenek. Sem-
mit nem ötenek pedig, az mig el-fzenved-
hetrék, Mintra' Ninivébéliek.

Ezt nem vitatom, mert elég az Szent Pál
mondása erre. 1 Timor. 4. v. 1. 2.

V. A' Papi nőtelenség felől-is, ugyan
ott szel az Szent Pál. Arról egye-
bet nem mondek.

Mond-

Mondhatnám mindazáltal és kérdhet-
ném ó Kegyelemtől: Mi az oka hogy né-
mellyek meg-házasulnak, s' némellyek nem?
De talám e' kérdése csak azt mondgyuk:
hogy nem egeiz Papok az olyanok, nem
szabad Miséznick.

Avagy, magok gyalázattýára, monda-
nák az azt kit Somlyon mondott vala egy
Pápista Mester eg' éep öreg Páter felől, az ki
oda be a' Székely-földén lakot, majd ne-
gyed avag' ötöd napig mulatot valo a' Som-
lyai Páter bázánál. Kérdém a' mestertől: Mi-
oda Páter s' hol lakik? Monda a' Mester: A-
maz lato' János Pap. Mondék: Így kell-e
rendeteket mocskolni? Miért mondog la-
tornak? Monda: Azért mondom: mert az
szent szüzelségben élő nőtelen Pátereket
Carpallya, hogy meg nem házasulnak. Ó
pedig Isten törvénye szerént meg-házaso-
dot volt. Mellyért reá támadtanak a' nőte-
len Páterek, és Elpereftségéből degradálták
volt.

VI. Az oltározást is nem követtyük.

1. Elsőben ezért, mert noha az ó Testa-
mentomban igen is volt usufa az oltároka-
nak, de csak ábrázóloi voltak az Új Te-
stamentombeli oltárnak tudni-illik az Je-
sus Christulnak.

2. Más-

2. Másodszor, nem-is ilyen *ususa* volt, hogy vas közötsűl, és bélyegeztetett, lize langbol csinált valamilap is állatot vittének volna fel; hanem eleven oklatan allar vére-vel áldoztanak. Hogy így az Jézus Christusnak éretünk való vére ki-ontását és halálát világosan meg-mutathassák.

13. Igy adgya előnkben szent Pál Sido hi-
10. vekhez írott levelében.

3. Nem-is ilyen oltárokon áldozának az ő Testamentumbéliek; hanem olyan oltárokon, az minémőt Isten parancsolt volt hogy ő számára éppítsenek.

K. Másodás oltárok voltak azok?

F. Meg-írja Móses az második könyvének huszadik részében az utolsó két versékben:

Ennékem faragot kőből oltárt ne csinálj, &c.
Az én oltáromra garaditsen fel ne meny, &c.

Az ő Kegyelemek oltára faragot kő, Garadicsos. Nem olyan volt az Isten számára éppítettett oltár.

4. Papokat-is nem ilyeneket kívánt az Isten, hogy az ő oltárára járjanak.

K. Másodás Papoknak kellett hát az Isten oltárára járnok?

F. Meg-írja Móses az harmadik könyvének 11-dik részében, az ötödik versben. Nem kellett az fejeken kopasztságot csinálniuk.

5. Mi-is

Mi-is járunk oltárra most-is, de nem külön ez közökből éppítettett oltárra, hanem olyanra, tudni-illik lelki oltárra, az miné-
Psal. 49. mőre járt Dávid, ezt mondván: *Introibo ad altare Dei.*

Ez Dávid szaván kezdik ugyan ő Kegyelemek-is el Műveket: de nem úgy mint az Dávid.

Hogy pedig a' Dávid lelki oltárra, né ez illyé teltire, ebből tertzik mert nem Pap volt hanem király. Isten ellen járt volna, ha az Papi tisztben hagot volna, és bünteték-is vót volna Istentől, mint Saul és Uzias, 2 Paral. 26.

1 Sam. 13. v. 14.

VII. A hetköznap i Innepeket sem tartunk.

Ratio: Mert csak magok gondolták ő Kegyelemek. Az Isten pedig nem szereti az olyan gondolt Innepet sőt gyűlöli és utálja, ezt mondván Esaiásnál:

Esai. 66. 14.

A' ti magaroktól gondoltatott innepet gyűlöl az én lelkem, terhemre vadnak, &c.

A' mit pedig az Ur Isten gyűlöl és utál, nem illik azt Keresztyén embernek művelni.

VIII. Purgatoriumot sem hiszünk olyas lenni mint ő Kegyelemek.

Először ezért: Mert meg-mutatta Isten ő maga a' mi lelki purgatoriumokat Esaiásnál mondván:

En va-

Isa. 43. 25. En vagyok, En vagyok, ki el törölöm a' te álnokságodat én magamért, és a' te bűneidről meg nem emlékezem.

Meg-mutatta Idvezítőnk-is Szent Máthénál mondván:

Matth. 26. 8. Ki-ontatik az én vérem sokaknak bűnöknek bocsánatjára.

Meg-mutatta a' mi igaz Purgatoriumunkat a' Szent Lélek, a' Szent János Apostol által-is így szólván:

1. Joh. 1. 7. A' Jésus Christusnak, az Isten Fiának vére tisztít meg minket minden bűneinkből.

Másodszor, ezért sem hiszszük az ő Kegyelemek Purgatoriumát; mert magok-is ő Kegyelemek csak kinszeretésből hiszik, a-vagy tartják. Es valóban nem hihetik hogy legyen ilyen gondolt Purgatorium.

Ezt így *clarificálok*:

Egy Somlyai Tanács-béli emberféges Catholicus ember; ugyan Somlyon a' magam Parochialis udvaromon meg szólván, kérdé-tőlem:

Vagyon-e, Uram, Purgatorium?

Mondék: Vagyon Szent Irás szerént való; De olyan nincs a' minémót Kegyelemek vall.

Monda ilyen szóval a' Catholicus ember: Valamedgyünk, Uram, de bizony a' magunk Páterünk-is azt monda az Erős István *metéfe*

metéfe felelt való Prædicatiojában hogy nincsen.

Kérdém tőle: Micsoda alkalmatossággal kellett-e mondani hogy nincsen?

Felele:

Mikor a' Kegyelmed előtt való Prædicatornak teste fölött prædicálta a' Péczeni Prædicátor, a' Purgatoriumot igen tagada. Ott vala a' mi Páterünk-is a' temetésén. Sok Pápista halgatók-is valának. Hihető hogy azt akara ő-is a' Pater közönséges helyen csufolni, s' csufolá-is a' mint tőle lehete. De végre ezzel rekesztette-bé szavát, hogy ugyan nincsen Purgatorium.

Ehez képest;

Mivel czéllya a' volt, hogy refutállya a' Péczeni Prædicátor Prædicatioját, s' azonban még-is azt mondotta, hogy nincs Purgatorium, gyanulágban lók, hogy talám nem jól halgatta a' Catholicus ember a' *concio*; kérdém tőle, *formaliter* miképpen ejt-e szavát a' Páter? Így referáltá az ember a' Páter szavait:

Meg-kell vallanunk, *Atyámfiai*, hogy nincsen Purgatorium: de mivel a' Római Anyaszent-egyház parancsolja, minékünk bűnünk és *tanunk* kell.

Annak-utánna nem sok idővel, utunkban, ő maga-is a' Pater, (ugy-mint Szent-Tamási Gergely) kérdé-tőlem ilyen szóval:

Ugyan nem hiszi ám Kegyelmelek hogy ugyan Purgatorium?

Mondék ő Kegyelmenek: Hogy-hogy hidgyuk mi, ha még maga sem hiszi Kegyelmelek? Meg-mondám a' Catholicus ember, szavait néki, de csak azt mondá reá: Talám nem jól értette Menyhárt Péter.

A' Deákul való olvasás-is Szemé irás ellen nagyon.

Tekintsék-meg, (de tudom látták-is ő Kegyelmelek,) mit mond Szent Pál, 1 Cor. 14. v. 14. 15.

Objeccio Ti is mondotok néha Deák szót predicállások közben.

Resp. Mondunk, de csak azért, hogy némely dolgot hitelessebbé tsehsünk, midőn elsőben Magyarul ki-mondgyuk, ki-vált-képpen valamely Ecclesiasticus Doctorinak irását ha meg emlityük, ne látsunk csak magunktól mondani.

Nem mondunk penig egész Constructiót: egész Oratiót: egész Eneket, mint ő Kegyelmelek egész Misét. Mellyet senki a' deáktalan emberek között nem érthet-meg, és így semmi hasznát nem-is veheti.

Ez az első tapasztalhatóság.

Ezért gyűlölnék ő Kegyelmelek bennünket.

Nem Ecclesiánaknak s' Vallásunknak nem igaz voltáért,

Má-

Második tapasztalhatóság:
Avagy szemmel látott bizonyágunk
Szent Vallásunknak bizonyít-
ására.

Noha ő Kegyelmelek a' Pontificius Urak a' mi Szent Vallásunkat ilyen igen-kárhoztarttyák, de magok-is nem valhatták a' Pápistáságot a' mi szent vallásunk nélkül, hanem a' Cálvinista vallást kell gyakorlaniok.

Ezt így világosítom és bizonyítom:

Hogy elsőben, a' magunk Szent Religiónkat le-írom, hogy a' magokét inkább ezekben vehessék ő Kegyelmelek a' miénkhez képest.

A' mi Vallásunk ez:

*Hogy az menyben lakozo örökké való
Ártjának ingyen való irgalmas-
ságból a' Meg-valio Jéhus Christu-
sának érdemes áldozattában hely-
beztetett igaz hitünk által várjuk
Isten előtt való meg-igazulásunkat.
Mely hitet a' Szent Lélek plántál
mi belénk, mert ő szül ujjonnan ben-
nünk. Ijmet: a' helyes Szent*

Háromságna*k* igaz isméretiben hisz-
sük örök életünket, Joh. 17.

Ez a' mi Szent Vallásunk. Ezt gyakorol-
lyák ő Kegyelemek. Ez nélkül az ő Kegyel-
mek vallala nem lehet Religio.

Ezt így bizonyítom-meg ő
magokkal:

Mikor a' Litániát éneklék, a' Kyriét el-
mondván, így szólnak:

Pater de caelis Deus, Misereere nobis:

Fili Redemptor mundi Deus, Misereere nobis:

Spiritus Sancte Deus, Misereere nobis:

Sancta Trinitas unus Deus, Misereere nobis.

Ezt tekintse-meg immár minden jó lel-
ki ismétstű ember. *Pater de caelis:* A' meny-
ben lako örökké valo Atyának könyörög-
nek, hogy misereállyon. *Fili Redemptor mun-
di:* A' Jésus Christust mondgyák a' Cálvi-
nista szent vallás berént, ez egész világ me-
váltojának, és néki seménkednek hogy kö-
nyörüllyön és törekedgyék érettek. *Spiritus
Sancte Deus:* A' Szent Lélek Istent kérik,
mint szintén mi-is.

Ez azért mind a' Cálvinisták vallása. Ezt
exerceállyák ő Kegyelemek. Valamint a-
zért a' Cálvinisták ki-rekelztik minden-
magok érdemét a' meg-igazulásnak dolgá-
ból, és csak hírek által hiszik, így a' Ponti-
ficiusok-is.

Ratio:

Ratio: Mert az hol a' *Misereere* vagyon;
nincsen ott *Meritum*. Az hola' *Meritum* va-
gyon; nincsen ott *Misereere*.

Példa, Luc. 18.

Meritum vala a' Phariszusban: Nem kel-
le néki a' *misereere*: Ezért nem-is igazula-
meg.

Nem vala *Meritum* a' Publicánusban, és
azért nyere igazulást.

Sancta Trinitas unus Deus, &c.

Ez-is mi vallásunk. Mert mi-is a' Szent-
Háromság egy Istennek igaz isméretiben
hiszszük örök életünket. Ezen kívül nin-
csen örök élet. Joh. 17.

Ő Kegyelemek-is a' Szent Háromságtól
kérnek *misereere*t. Egy vallást követnek hát
velünk. Nem tudom hát micsoda lélekkel
káhozatták.

Mind ezekhez mondhatok immár ilyen
nyilván valo dolgokat-is, hogy egy-néhány
Pápista embertől hallottam, hogy a' mi
vallásunkat dicfirté, és a' Pápista vallásnál
fellyebb magasraltá. Avagy penig nemely
a' Pápista vallással egy-aránt valonak mon-
dotta.

Példák:

Ugyan a' Somlyai két becsületes Páte-
rekkel, úgy-mint Hufzti Pál Pater, és Koz-
ma Péter Uramékkal, valek Kemner nevő

faluban egy becsüle es Catholicus Nemes Pátronusnak, Bányai Sigmondnak asztalánál. A' tiltzseffes vacsora közben a' megemlített fő ember így szolla énnékem: *El az Isten Zilahi Uram, hogy én a' Regyelmetek vallásában semmi csak egy mák szemni ki-vessős sem találók.*

Elsőben vévé hirtelen, hogy az Pateréknek nem kedvek szerénttalálalacsnai mondása, hirtelenséggel így fordítá szavát: de még-is én nem szerethetem.

En erre a' bora könnyen azt mondhatom vala: *Pilátus sem találá vétket a' Christushan de ugyan halálra sententiazá: A' Phariseusok is magok mondgyák vala Christus Urunknak:*

Mester, tudgyuk hogy te igaz vagy; De ugyan nem hívének néki.

De mivel asztalánál valék az emberseges embernek, nem akarék szollani.

Somlyon-is egy Viz-kereszt napján szokások szerént nagy Processioval jó vala az Páter az uczában. Az én házam ellenéb en egy-néhány Pápiستا aszfzony-népek ülnek vala, látván a' Processiot és a' meg-gyujtot lámpást, melyet egy holtszu rud végében hoznak vala előrtök, mind fel-kelnek, és be-állának az ház elől. El-haladván a' Páter őket, ilmet helyekre jövének. Ki-állék én az ajtóim eleiben, s' mondek nekik: *Mi-*

ért

ért nem hívátok bá a' Páteret? Felelének: Hiszem mi magunk is bolondoskodhatunk mi ugy, ha akarunk. Illyen-képpen emlekeznek vallások felől.

Ugyan Somlyon a' mi Scholánkban az mi Deákink, éneklék vala a' kilentzedik Soltárt Magyarul. Egy Anyos István nevű öreg Catholicus a' kapuja félén ülven, figyelmerefen halgattya vala. Azonban jönek vala a' Pápiستا Scholából két ifiak: Edgyik ugyan a' maga fia vala az embernek kik halván a' mi Deákinknak énekléseket, mondanak az öreg-embernek: *Hiszem igen orditnak a' Calvinisták! Monda az öreg ember nekik: Hazudtok rossz fiak! mert az ok bizoy nem orditnak, hanem igen szépen énekelnek: En régen halgatom. De ti inkább tudgya K. Anyátok hogy-hogy énekeltek, talám még magatek sem értitek, &c.*

Igy becsüllik-meg magok-is vallásokat. Még-is a' mi Szent Vallásunkat kárhoztatják.

Harmadik tapasztalható bizonyág, Szent Vallásunknak erősítése.

Az miképpen a' Sidók között a' Christus idejébé egy-néhány vallások voltak: ugyan mint Saduceusok, Essenusok, &c. De a' Phariseusok és Papi Fejedelmek, edgyiket-is

Matth.
22. 16.

nem gyűlölik vala ugy, mint a' Christus Jé-
sus Sz. vallását és tudományát. Nem azért,
mint-ba igaz nem volt volna: (Mert ma-
gok-is vallást tesznek vala, hogy igaz) ha-
nem azért gyűlölik vala, hogy egyik val-
lás-is, az ő színes vallásokat inkább nem
mutattya vala és nem czáfollja vala, mint
Christus Urunk feddi vala. Ugyan-is nin-
csen a' seítésnek nagyobb ellenlége, mint
a' világosság. Mint Szent Pál mondása tar-
tya, 2 Cor. 6. v. 14.

Szintén ezen-képpen mostan-is sok val-
lások vadnak, de edgyiket-is a' Romai A-
tyafiak ugyl-oltani nem kívánnak, mint
a' Calvinista Szent Vallást. Nem azért,
mint-ba nem igaz volna, (mint fellyebb-is
említem, példákkal-is mutatom) hanem
azért gyűlölik, hogy egy vallás-is olyan
világosan meg nem mutattya az őKegyel-
mek sok találmányoknak haszontalóságát,
(az melyekről oda fellyebb az első Experi-
entiában bővön szoltottam.) Mert hogy-ha
azért kellene akár mely kérésztén em-
bernek-is utálni, hogy nem igaz: Sokkal
inkább kellene a' Sidokat gyűlölnie és u-
tálniok; holott a' Sidók voltak a' Chri-
stusnak hohéri, az Apostolek szent Tudo-
mányának ellenségi. De azokat nem
hogy bántanak, sőt inkább oltalmok alate
tar-

tartják. Semmi elő-meneteleket nem bán-
nyák ő Kegyelmeik.

Minket pedig Calvinista szent vallásua-
kat, ugy urálnak, hogy élünk sem hagy-
nak, jóvedelmünket el-vészik: Templo-
munkat el-foglallyák: Lako helyünk-ből
ki-nyomnak valahol szert-tehetik. Az mint
naponként láttya minden.

De ez ilyen cselekedetekkel ő Kegyel-
mek, magoknak tesznek több kárt; és mi-
nénkünk hasznot.

Magoknak így tesznek kárt: mert vallá-
sokat el-árullyák. Miénkünk hasznot így
tesznek: mert ő magok ezzel meg-bizonyít-
tyák felőlünk, hogy Christus tanítványi va-
gyunk. Mivel Christus Urunk meg-jöven-
dölte, hogy így téfzen sorfok és allapattyok
az ő Tanítványinak. Joh. 16. v. 2. 3. 23.
Ihmét Cap. 15. v. 18. 19.

Ugy vagy on penig hogy igen sanyaru ez
a' testnek, de a' mi lelkünknek igen örven-
detes és gyönyörűséges, mert ez illyetnek-
nek igéri Christus Urunk a' boldogságot
Matt. 5. v. 10. 11. Boldogok az kik háboru-
ságot szenvednek az igazságért, mert azoké az
mennyegek Országa. Boldogok lesztek mikor
síteket szidalmaznak háborgatnak és minden
házságot mondanak ti ellenetek, én érettem.
Örüljetekek és vigadgyatok mert az ti juszalmatok

bőteges mennyégben. Mert ekképpen haborgat-
sák az Prophétákat, kik ti előttek voltanak.

Mind ezekből az három rendbéli erős
bizonságokból, szemlátomásképpen min-
den jó lelki esmeretű ember észében veheti,
és által láthattya, melly mód-nélkül való
dolgokkal igyekezik ő Kegyelme az igaz
Anyaszentegyháznak meg rögzött sudo-
mányát hamisítani, és az Szent Írásnak i-
gaz értelme szerént való Szent Vallásnakat
el-nyomni.

Hasonlatos-képpen azt-is meg-láthattya
minden Isten-félő Keresztény ember, mely
méltatlan vádolnak, kárhoztatnak, csufol-
nak, gyaláznak és szidalmaznak ő Kegyel-
mek bennünket. Mellyeket nem ohatom,
hogy meg ne jelentsék.

I.

Elsőben mondanak Ujítóknak.

Mellyet ha úgy értenék, hogy Uj Hite-
csináltunk volna, azt illetlenül mondyák ő
Kegyelme. Mert a' mi-képpen a' Chri-
stus Urunk, az ő új pradicállásával nem-
bontá-el az ő Testamentombéli vallásokat
a' Sidoknak, a' mint maga mondgya: *Non
veni ut dissolvam Legem, &c.* Hanem a' Pha-
risaüsoknak sok dögleletes Traditiojokból
tisztítsa-ki ő Felsége, a' mint mondgya: *Ignem
veni mittere in mundum, &c.*

Szintén ezen-képpen Luther és Calvi-
nus,

nus, nem Uj Hite csinálának, hanem az
regi igaz hitet, és Istentől ki-adattatott igaz
vallást tisztították-ki a' sok találmányok-
ból.

Példának okáért:

Ha valami *metallumból*, aranyból, ezüst-
ból, rézből, avagy csak vasból csinál vala-
ki olyan eszközt, a' mely nélkül el nem-
lehetne gyakorta. Azonban az az, eszköz
olly helyen talál az embernek gond-visele-
lensége miatt heverni, az holott vagy a' ro-
da el-burítottja, vagy egyéb mocsk meg-
rúgottja. Mikor az az ember azt az eszközt
elő-vé(zi, és a' rosdát le-koholtya, vagy a'
rut mocskot le tisztítja róla; nem ujob-
ban csóáltya valóságában, állattyaiban azt
a' szerzámot, hanem csak a' rutságból tisz-
títja-meg. Így cselekedienek a' Szent
Vallással a' szent Reformatorok Isten után.

Ki-adta valá az Isten az igaz Szent Val-
lást, a' régi Szent Atyáknak, (mint az első
bizonyírásban meg-hallottuk) de az em-
bereknek sok hejábaq-valóságok miatt,
igen el-mocskoltatott vala, a' mint ezt csak
a' Romaiak példája is világoson meg-mu-
tattya.

Virágzik vala régen Romában-is, egy-
néhány Keresztény Püspökök idejében az
igaz vallás, a' mint *Ex actis Romanorum Pon-
tificum, à dispersione Christi Discipulorum,* &c.

Matth.
3. 17.

Luc. 12.
2. 49.

ad tempora Pauli Quarti, világosan meg-
teszik.

Christus születése után nyolctzvan-kettő-
dik esztendőben, *Linus Tuscus*, igaz Apostoli
erkölcsel, és az Evangéliomi Sz. tudomán-
nyal ékes férjü Püspök és Prædicátor lón
leső Romában az igaz Evangéliomi tuda-
mánynak Prædicátora.

Linusnak succedalla *Anacletus Atheniensis*. Ki
az Anyazszenegyháznak, az szent Lélekkel
edgyút munkálkodván plántálója és építő-
je lón. Elt mind amaz *Domitianus Tyran-*
nusnak idejéig. A'melly *Domitianusnak* pa-
ransolattyrából martíromságot szenvedé,
anno Christi 94.

Ennek succedalla *Clement Romanus*.

Ennek *Evaristus Græcus*.

Ennek *Alexander Romanus*.

Ez után rend-szerént:

Sixtus Romanus.

Telephorus Græcus.

Higinus Atheniensis.

Pius Aquilejensis.

Anicetus Syrus.

Soter Campanus.

Eleutorius Græcus.

Victor Africanus.

Zepherinus Romanus.

Calixtus Romanus.

Urbanus Romanus.

Pontianus Romanus.

Antherus Græcus.

Fabianus Romanus.

Cornelius Romanus.

Lucius Romanus.

Stephanus Romanus.

Sixtus Secundus.

Dionysius Græcus.

Felix Romanus.

Eutichianus Tuscus.

Gajus Dalmata.

Marcellinus Romanus.

Marcellus Romanus.

Eusebius Græcus.

Melchides afer.

és *Sylvester Romanus Primus*.

Ez a Persecutio miatt egy ideig a' hegyek
között bújdoglván, végre midőn egy kicsiny
idő alatt meg-csendesedett volna a' Persecu-
tio, haza jöve Romában, és ő benne fogya-
el a' Romai igaz vallásu Püspököknek száma,
és ő rajta fogya és állá még-is akkor egy
ideig, az Nagy *Constantinus* idejében a' Ro-
mai Püspököknek Persecutiojok.

Mind ezekről ír *Baptista Mansuanus*,

Lib. 12. Fastor ilyen módon:

Multa sub atroci vita discrimina passus
Tarquino prefecto Urbis successit: & alium

110 AZ IGAZ VALLASNAK
*Se in secreto tulit, sub quo d. labitur amnis
albula, & in tacito fugit mala tempora salu.*

Ez után kelének olztán nagyobrol nagyobra néző Püspökök és Ersekek.

Első, *Marcus Romanus.*

Második, *Julius Romanus.*

Ez a *Marcus Romanus* kezdé a' nagy méltoságot először-is kívánni, és magának vendicálni. Hogy tudni-illik a' Romai Püspök nagyobb legyen minden Püspököknél.

Mert a' Nap-keleti Egy-házi Rendeket igen kezdé dorgálni, hogy ő hüre nélkül Gyűlést töltenek volna.

Ezeknek *Seriefek* tartatott *Hormisda Campanig.*

Ez az *Hormisda* amaz *Anastasi* Császárt ki-átkozta vala, csak azért, hogy azt monddotta volt: *Imperatora proprium est imperare; non imperata Pontifici accipere.*

Ennek az *Hormisda*nak *succedála* *Johannes Primus.*

Ez olztán magát és *Successorit Pontifexnek*, avagy *Patriarchának* kezdé mondani.

Eñek ideitől fogva napról napra szaporodék a' *Traditio*. Tarta pedig ez a' második *Classi*, mindamaz gyilkos *Phocas*nak idejeig.

A' melly *Phocas* idejében olztán a' Pápaság mind nevezetiben, erejében és méltóságában annyira nevedék és meg-öröködék,

VILAGOS TÜKÖR. 111
kődék, hogy magát *Universali* *Episcopus*nak nevezé.

Attul fogva pedig immár annyira lóna a' *Religion*nak dolga, hogy valamit *successivé* a' Pápák végeztenek s' végeznek ma-is nem-kisebb ereje vagyon majd, mint a' derek szent írásnak.

Ezeket, nem kételkedem, hogy sokak még magok kozzúl-is mindeniket javallottanak volna némellyek. De el-szenvedték mind addig a' *Reformatorok*, úgy-mint *Luther* és *Calvinus*, valamig Tizedik *Leo* Pápa a' bűn bocsánattal való kufárságot nem inditá. Hiherő hogy lelkék fájdalmával szenvedték, de el-tűrték.

Ezt pedig lelkék-isméreti ellen nem-szenvedhetvén, noha *Regulás* emberek valának, de lelkék sérelme nélkül nem ízánnak el-hadni *Regulás Szerzettyeket*, ki-allának a' Barátok társaságából, és öleltek veszedelmével semmit sem gondolván, ellene mondanak a' *Leo* Pápa cselekedetinek. Tudni-illik, hogy a' bűn bocsánatért, nagy fizetést velzen vala.

A' ki fizethetett, annak függő pecsétet levelet ad vala. Mellyet hogy valóban el-hidgy, mindgyárt magam-is mutathatok egy afféle levelet. Somlyon finoron függ a' pecsét, mint akart-mely Királytól emanálta-

zott *Armalis* levelen. A' válto embernek neve Balasko volt. A' feleségének neve Anna. Három gyermekével öszve ötöd magára váltotta volt. Ennek olly haszna volt, hogy csak kicsiny idő alatt is fok ezer aranyat gyűjtött volt *Leonak* a' *Commissarius* Barát.

Ennek azért ellene mondván *Luther* és *Calvinus*, ugytisztították, kiaz igaz *Religiót* a' fok moeskokból.

Ha azért ezzel az okkal mondanak bennünket ő *Kegyelemek* Ujjetoknak, megengedgyük. Ha pedig ollyan érelemmel mondanak, hogy Uj hitet, új vallást csináltunk volna; tagadgyuk.

II. *Másodszor kárhozzatnak magunkat Tanítókat, és vádolnak azzal, hogy halgatoinknak igen nagy kárt teszünk, hogy azt hirdettük, hogy csak az his által igazul meg az ember Isten előtt.*

Elsőben így teszünk kárt, azt mondgyák:

Mert az jó cselekedetről idegenittyük őket. Mert azt gondolja magában az bűnös ember: Akar mint élyek más én, ha a' jó cselekedet által nem idvezülök, csak higgyek a' *Jesús Christban*, ugyan nem kárhozzom el, &c.

Má-

Másodszor, illyen kárt teszünk, azt mondgyák:

Mert nem minden embernek vagyonderekas erős hiti, hanem mindenkor fél, retteg, és így igé könnyen kétségben eshetik.

De ezekre így felelünk:

Elsőben az elsőre.

Nem idegenittyük a' jó cselekedetekből azzal, hogy hit által való igazulást prédicálunk, sőt inkább alkalmazzattuk halgatoinkat a' jó cselekedetekre. Mert azt hirdettük és prédikállyuk, hogy nem azért ajándékozta Isten az igaz idvezit: ő hitet akar kinek is, hogy csak vesztetg hevertesse azt az ő szívében; hanem azért adta Isten az Idvezitő hitet az hiveknek, hogy azzal néki gyümölcsözzenek mint *Szent Pál* tanit *Rom. 7. v. 4.* az *Christusé* lőretek, az ki halálból fel-támasztatott, hogy gyümölcsözt teremcsézünk Istennek.

Mi-is szinén úgy prédikállyuk hogy szükséges az jó cselekedet, mert az mint az *Apostol* mondgya: *Nemo sine sanctorum Deum videbit.* *Sid. 2. v. 14.*

Mi-is cselekedzünk jót: Isten Templomában járunk: Az Istennek igéjét halgattynk: Hála-adásban könyörgésben, magunkat gyakorollyuk: Szegényeknek alamlánálkodunk: Ut-on-jarokat házunk-

H

ban

bán fogadunk: Isten tisztességére nézendő dolgokban erőnket, költségünket tehetségünk szerént nem kéméllyük; De nem olyan véggel mint ő Kegyelmei a' Pontifici-
us Arányk-fiai.

Mert ha a' Pápista embertől kérde: *Miért cselekedzi a' jokat?*

Azt feleli, hogy azért cselekedzi, hogy idvezüllyön.

Ha pedig a' Cálvinista embertől kérde az feleli:

I. Mert az én teremő Istenem parancsolja.

II. Mert az én Istenem nem fertelmességre, hanem szent életre teremtet.

III. Mert nem azért váltott-meg az én Idvezítőm, hogy még-is abban a' bűnből éljek, a' melly bűnért örök halálba esté volt.

IV. Azért cselekedem jót, hogy az én jó cselekedetemmel hitemet bizonyítsam. Mert a' jó cselekedet nélkül az én hitem csak olyan volna mint az holt-szén.

V. Azért, hogy másoknak-is jó példát adgyak, hogy más ember-is lássa és dicsóitse az Istent.

VI. Azért, hogy az Istent gonosz cselekedetemmel haragra ne ingereljem, és az örök büntetést reám ne vonnyam.

Félsz

*Félsz hogy az Isten a' gonosz cselekedetért po-
koltva vét; hát a' jó cselekedetért idvezit.*

Felelet:

Nem következik. Mert a' gonosz cselekedet magában mérő, tellyes, egész, nem heányos. A' melly munkát egészben megcselekedzik az ember, méltán követheti a' jutalom. De a' jó cselekedet nem egész, hanem igen heányos, hibás. Az hibás munka pedig, egész jutalmat nem érdemel.

Mint látni a' melly szőlő-munkás egész napot nem tölthetett volt a' munkán, csak a' Gazda jó-akarattjára hadta volt a' fizetést. Sőt ha bintén egészben mind megcselekedhetnők-is azt, a' mi a' Törvény könyvében van, ugyan még-is haszontalan szolgák volnánk, mert a' mivel tartoztunk azt cselekedtük. Az haszontalan szolga érdemtelen.

A' tartozás-képpen való munka-is fel nem tehet adósa senkire, mivel még az előtte vette munkája bérét. Mi-is fel-vettük, mert meg-váltott a' Christus Jéhus.

Ezt ilyen hasonlatossággal is mutathatom:

Mikor valamely földes Ur, egy latot jobbágygát, a' mellett a' Magistratus halálra sententiázott, meg-váltya az haláltól; nem azért váltya, hogy még-is halált érdemlő

H 2

vét

*Jobb. 2.
v. 17.*

Mat. 5.

Mat. 20.

*Luc. 17.
v. 10.*

ket cselekedgyék; hanem azért hogy nékie jámborul szolgáljon. Ha szolgál is penig, ugyan nem adgya kő várát nékie az ő Ura. Köszönnye ha csak enni-valót adat is. De ha nem szolgál, szofogadatlan léfzen, bizony meg-bünteti.

Igy az Ur Jésus Christus is nem azért váltott meg-minket az örök haláltul, hogy még is a' bűnnel az ördögnek szolgáljunk, hanem azért, hogy az jó cselekedetekkel nékie kedveskedgyünk. Ugyan nem adgya az ő országát mi nekünk a' mi cseleketünkért. Köszönnyük hogy csak táplál is naponként. Irgalmasságából idvezit annak-okaért minket a' mi Istenünk, az ő szent Fiáok érdemes áldozattyáért: Mellyet hit-tel veszünk.

Az másikra, hogy kétségben esél-re adunk okot halgatoinknak,
azt mondgyák.

Igy felelünk. Nem ejyűk kétségben az gyenge hi-ű félelmes embert. Mert a' félelem nem az hitnek nemvoltát jelenti; hanem csak a' hitnek gyenge avagy kicsin voltát mutatya. *Gradus non variant naturam.* Akar micsoda állatnak is természetit a' kicsinség, vagy nagyobság nem bontya el; hanem csak az erejében különböz az nagyob a' kisebbtől. A' kicsiny hit szintén

olyan

olyan hit az ő természetiben mint a' nagy hit, csak erejekben különböznek.

Ilyen hasonlatossággal mutatom.

A' kis patak, természetiben, szintén olyan víz, mint a' Duna. De erejekben különböznek, mert a' nagy víz, három avagy négy kővű malmat is el-bir, sőt néhol még a' malom házat is hátán tartya: A' kicsiny patak csak egy követ is nehezen fordíthat el. Erős gáttal rekesztik és várják a' vizet őszve keskeny felipen bocsáttyák a' kerék-re: Mindazáltal szintén olyan fejeér lisztet őrolnek rajta, és olyan jó kenyeret sütnék belőle mint a' mellyet a' nagy erős vizen lévő malomban őrlöttének.

Igy az gyenge kicsiny hitecskével az ember azon Christus Jésus érdeméhez ragaszkodik, és az által ugyan azon Isten kegyelmében részesül, a' melyben a' nagy hitű ember.

Másodszor azt felellyük, hogy nem az Resp. 2.
hitnek erejével kell a' meg-igazulást és idvezülést mérfelelni, hanem az Istennek elfogyhatatlan kegyelmével.

Mert ha az hitnek erejének tulajdonitjuk az meg-igazulást, meg-homályosodik az Isten kegyelme az idvezülésben. Holott csak eszköz a' hit az Istennek kegyelmének

H 3

el-véte-

118 **AZ IGAZ VALLASNAK**
el-vételében, nem meg-ízerző okaa' meg-
igazulának.

Mint szintén az alamisnát a' Kuldusok
nem mind egy-aránt valo erős kézzel; ha-
nem némely reszkereges kézzel; némely
egészségesebb kézzel véfzi-el. De mindaz-
által szintén annyit használ az alamisna az
reszkereges kezű kuldusnak, mint szintén
az jó egészségesebbnek.

Miért? F. Ezért mert nem a' kézben
vagyona az alamisnának haszna, és tápláló
ereje, hanem az alamisnában.

Quesup. **Igy a' meg igazulás és az idvezülés.**

Hogy pedig edgyik nagyobb és erősebb hit-
tel; másik kisebb és gyengébbel veheti az
meg-igazulást: Az csak ugy elik: Mint a'
Király tömlöczében két halálra sententiáz-
tatot foglyoknak, ha ugy kegyelmezne-
meg, hogy edgyiket mindgyárt szabadon
bocsátsák-el, a' másikat pedig vigyék-ki el-
sőben a' közönséges büntető helyre, és ott
kiáltásák meg-véle, hogy ha a' Király ke-
gyelme nem járult volna, tehát ő néki
halált kellett volna szenvedni érdeme sze-
rént. Ennek nehezebbé eset volna a' Király
kegyelme által valo szabadulás: De azért
szintén annyit használt volna mint a' másik-
nak, mert ő néki-is élete adattatot volna-
meg, ha elsőben a' büntető helyen kellett-is
gyaláza-

VILAGOS TÜKÖR. 119
gyalázatoskodni. Így az gyenge hittel ha
szintén nehezebben juthatna-is az ember
az idveséghez: mindazáltal szintén an-
nyit használ néki-is az Isten kegyelme, mint
az nagy és erős hűtű embernek, mert ő-is az
az örök kárhozattal menekedik.

Ezt ennél-is szebb hasonlatossággal ma-
tattya az szent Irás.

Mikor az Isten az Sido Népet a' Pusztá-
ban kigyokkal mardostattya vala. Az Mo-
ses egy érczből csinált kigyot emele-fel az
tábor közepett ez végre, hogy a' mely em-
bert meg-mar vala a' mérges kigyó, ha az az
ember atra a' fel-emeltetett ércz kigyora
tekintett, mindgyárt meg-gyógyult. Ezt
a' mi Idvezítőnk magára fejezi, a' mint szent
János írja, így szólván a' Nicodemusnak: *Joh. 8.*

Miképpen a' Moses fel-emelte a' kigyot a' pusztában: az onképpen fel-kel az embernek fiának emeltetni, hogy minden valaki ére.

Ite az ércz kigyó között és a' Christus
között különbség-is vagyona: Egyenlőség-
is vagyona.

1. Első különbség ez, hogy a' Sidók lá-
tással gyógyulnak vala: Az hivek pedig
hittel igazulnak a' Christus által.

2. Másik különbség ez: hogy a' ki-
gyó ércz vala: A' Christus pedig Test.

I. Az egyenlőség cz. avagy a hasonlatosság.

Hogy a' miképpen a' kigyó, a' reá tekintéssel gyógyulást ad vala a' Sebes Sidoknak: Igy a' Christus az ő érdemében helyheztesett hitt által örök életer ad az hívőknek.

II. Másik hasonlatosság:

Hogy a' miképpen az ércz kigyóra, nem mindegyaránt való szemmel nézhetnek vala a' sebes Sidok; hanem annyi fők fáz ezer Nép között lehetet némely káncsal némely fájós szemű, némely homályos &c. Mindazáltal szintén ugy meg-gyógyult a' fájós káncsal és homályos szemű, mint az igen ép, és egészséges szemű. Szintén ezenképpen a' ki a' Jésus Christusban hiszen, akár kicsiny gyenge hittel, Szintén ugy meg-igazul és részesül az Isten kegyelmében, mint a' kinek nagy és erős hitl van. Ez az oka hogy, mikor Idvezitőnk azt mondá, hogy ugy szerette Isten e' világot &c. Isten tön külömbiséget a' hit között; hogy tudni-illik, az ki nagy vagy kicsiny hittel hiszen, hanem azt mondá: *A' ki hiszen, nem veszt el, hanem örök-élete lesz.*

III. Hasonlatosság.

Az miképpen a' Sidok (mint olyan nagy táborban) nem minnyájan lehettenek közel az ércz kigyóhoz; hanem némelyek köz-

közellyeb némelyek távullyabrol tekintette. Mindazáltal a' ki meszszébről tekintette-is szintén ugy meg-gyógyult mint az ki leg-közelebb volt.

Igy a' Jésus érdeme által nem csak azok igazulnak-meg a' kik közel látnak testi szemekkel hanem a' kik távolyab voltak-is és lelki szemekkel látnak mint Abrahám *Joh. 8. v. 56.*

Ad hozzá ehez a' mit Idvezitőnk mond Thamálnak, *Joh. 10. v. 29.*

Mondanád:

Hát miért feddette meg Christus Urunk némelyeket az gyenge kicsiny hitért?

Relp. Ugy vagyon hogy meg-feddette dorgálta a' Tánitványokat a' hajóban *Matth. 8. Bolondoknak mondta az Emmausba menőket Luc. 24.* Meg-pirongatá a' Királyi embert *Joh. 4.* De edgyik helyen sem látnyuk hogy meg-utálta és meg-verette volna azoknak gyenge hiteket, hanem inkább nevelte, az mintugyan azoknak példájokban meg-lát, czik világoson. Mint hogy az Istennek természetibéli kegyelmessége az, hogy a' töredezet Nád-szálat el nem tördeli &c. Völt- *Esa. 42.*

is haszna a' feddésnek, mert a' Tánitványok csudálkoznak és hívének. Az Emmausban menők gerjedezzenek. A' Királyi ember annál-is buzgobban esedezék és jó vá-

láfzt-is von könyörgésére Idvezitónktül.

Vigasztalásunkra vagyon azért nekünk is ez az dorgálásnak példája: Mert színtén így téfszen edes Idvezitónk mint a' melly ember tókélletes jo akarattjából igiri valamely felebaráttjának magát, hogy akar melly búkségében is bizvást folyamodgyék ő hozzája, mindenkor nyitva vagyon az ő ajtaja néki. Azonban az ember másvá folyamodván azt az ő jo akaróját hátra hagyja. Az olyan embert ha amaz megdorgálná, nem azért dorgálná, mint ha többé jo akarattját nem akarná hozzája mutatni; hanem azért, hogy ez után inkább ragaszkodnék az ő jo akarattjához. Így a' Christus Jépus &c.

III. Harmadszor csufolnak bennünket, Elsőben azzal, hogy színtén ugy teszünk, mint az mely ember mérő rühes avagy egész teste rút fekélyekkel rakva; örömeft menne valamely ember hivatalyára tisztességes lakodalomban: De nem lenne magának köntöse, mellyel undok testét fedezhessé, hogy rút nyavalyája ne láttathassék, mástul áltozó köntöst, és abban igyekezik az bücsületestebbek seregében menni. A'
 zonban

zonban a' mástul kért köntös alatt is, ugyan olyan rút rühes az ő teste.

Ezzel csufol Becanus Marthon Jesuita, Lib. 1. Contr. cap. 56. de Justificatione.

Resp. Esaiás így ír Christus Urúkról cap. 13. 5. Meg-sebesítettett a' mi álnokságinkért, meg-rontatott a' mi bú bűneinkért. a' mi békeségünknek veresége vagyon ő rajta, és az ő sebei vel gyogyított meg.

Immár hogy Beganus Uram azt mondgya, hogy mi a' bűnnek rutságától megundokittattunk, örömeft mennénk a' boldogult szenteknek társaságokban, de nincsen olyan köntösünk a' mellyel bűnünk rutságát takargathatnók; hanem a' Christusnak szentségéhez és igazságának ártatlan köntöséhez ragaszkodunk, hogy azzal fedezhetnők el bűnünk rutságát. Azonban mindazáltal a' bűnnek utálatosságában volnánk még is

Azt kérdem:

A' Christus Jépus miképpen vörte volt magát, a' mi rút vétkünket?

Resp. Imputative, non inhassive. Nem ugy mert ha mi rajtunk semmi mocsokja a' bűnnek nem maradt volna és tellyeséggel olyanokká tót volna, mert ha soha semmi bűnt nem törtünk volna; Hanem ugy *szertől*

zeit az ő szent testének meg-áldoztat-
tásával mi képünkben, mint ha mi magunk
holtunk volna meg a keresztfán: Ellen-
ben szintén így, az ő ártatlanságát úgy tu-
lajdonította mint ha tulajdon mi cseleked-
tük volna mind azt valamit a Christus cse-
lekedet mi érettünk.

Ezt meg-mutatom és bizonyítom a Já-
cob Patriárcha példájával. Mikor a Jacob
az ő Atyától az Isáktól áldást akara venni:
Nem mérészelhete a maga köntösében bé-
menni az Isákhoz; hanem az ő bátyjának
az Esau-nak szép köntösében öltözék. Mi-
vel Esau kedvesebb fia vala Isáknak, és úgy
mene-bé Jacob. Meg-ítméré pedig mind-
gyárást az Isák a szaváról Jákobot De hoz-
zája szoltván és meg-tapogatván, és az Esau
köntösének jó illatját érezvén, reá mon-
dá az áldást Jacobra, szintén úgy, mint ha
Esau mondotta volna,

Szintén ezenképpen, a Jésus Christusnak
ártatlanságára, s annak szép köntösére, úgy
néz az az, mi kegyelmes édes Atyánk, a
mindenhato Isten, s úgy ongsztlódik mi
hozzánk, mint ha tulajdon mi cselekedtük
volna mind azt, a mit az ártatlan Jésus Chri-
stus cselekedet mi érettünk.

Innét mondották a Teologusok:

*Quicquid in est nobis inhaesivè id Christo tri-
buitur imputativè.*

Quic-

*Quicquid inest Christo inhaesivè, id nobis tri-
buitur imputativè.*

A bűn mi bennünk örökös képpen va-
gyon Christusnak mi képünkben tu-
lajdonittatik.

Az Christusban az igazság természet be-
rét örökös képpen vagyon; miné-
künk tulajdonittatik kegyelemből hit
által.

*De még is Bekanul Uramnak így propo-
nának:*

Szent Lukács emlékezik két emberekről,
ugy mint a Phariseusrol és Publicanusrol,
cap. 18.

Ezek mind ketten azért mentenek vala
a Templomban, hogy imádkoznának és
igazulást vennének. A Phariseusnak olly
szép köntöse vala hogy e világon senkinek
ollyan szép nem vala. A mint maga mond-
gya: *Non sum sicut ceteri.*

Ehez a szép köntöshez tisztában jól be-
ment vala a Templomban.

K. Mi vala az ő szép köntöse?

F. Az ő tiszta szentlete, jó cselekedet-
béli bizodalma.

De az ő szép köntösében nem igazit-
tának meg.

X. Miért?

F. Mert nem kért vala mástul, úgy mint
a Christustól köntöst.

Csak

Csak úgy tön úgy-is jára a' meg-igazulással mint Cræsus Király a' boldogsággal; ki az ő meg-mondhatatlan nagy kéncsétiez képest, és királyi nagy méltóságához-képest tellyességgel boldognak állítya vala magát. Azonban a' Solont soha nem veheté arra; hogy magát véle boldognak mondathatná volna. Mivel a' Cræsus szintén arról nem gondolkodot vala, a' miről leginkább kellett volna gondolkodni tudni-illik; hogy halando, romlando, hertelen változó: azt sem tudgya, Ma holnap meg-hal.

Ehez képest Solon ezt adá eleiben Cræsusnak:

*Ante obitum nemo supernaque funera debet
Dici beatus.*

Igy ez Phariseus soha nem veheté az Istent arra hogy őtet meg-igazítsa, mert nem vőtte vala észében azokat a' moc.kokat, a' mellyek azt az ő érdemes köntőjét, (mellyet igen szépnek állit vala) igen meg-rontottak, és Isten előtt utálatossá tőttek vala,

R. Micsoda mocskok voltak azok?

F. 1. Fel-fualkodot kevélység.

2. Maga hitségből származot kérkedéskenség.

3. Felebaráttjának meg-utálása.

A' Publikanusnak nem vala olyan szép köntőse mint az Phariseusnak, a' még-is meg-igazittaték.

Kérhető.

Kérhetné: Miért igazittatot hát meg?

F. Mert kért vala ő mástól köntőt; ha magának nem volt, úgy mint a' Christustól.

Reá vette vala ő a' Christus köntőjét; imez szoval: *Miserere mei Domine.*

Ennél szebb köntőt senki magára nem vehet, a' ki Isten eleiben akar menni hogy idvességet nyerhessen. Sem szebb könyörgést Isten eleiben nem bocsáthat mert ebben ilyen három dolgok vadaak, a' mellyek az igaz könyörgésben meg-kévántatnak, úgy hogy ezeknélkül senki igazán nem könyöröghet.

I. Ki legyen czélya az igaz könyörgésnek?
Az Isten.

II. Miképpen jó Istentől az irgalmaság?
Kegyelemből.

III. Kikre jó a' kegyelemből valo igazulás?
A' bűnösökre.

IV. Micsodás bűnösökre?

F. Az olyan bűnösökre, a' kik magokat úgy ismerik bűnösöknek lenni, hogy semmiképpen nem idvezülhernek különben, hanem csak az Istennek ingyen valo irgalmaságából az egy Közben járo Jéhus Christusnak érdemes áldozattya által: Ez azért az *Sola Fide*:

*Valljon mit mondhat immár ilyen nyilván
valo*

való bizonyítás ellen *Bekanus Marthon Jesuita*
Aryámfi?

Másodszor csufolnak azzal:

Hogy mi nem Papok vagyunk, hanem csak
Prædicatorok.

Resp. Ugyan-is nem Papságra küldötte
Idvezítőnk, a' Tanítványokat, hanem præ-
dicatorságra. Nem Mises-mondani; hanem
Evangelium prædicállani.

Ezzel azért magokat csufolják inkább-
meg, és minékünk tisztességet téfsznek.
Mert minket Christus Tanítványivá téfsz-
nek a' Prædicatori nevezettel, magokat pe-
nig, elméjeken kiról, ki-rekelttik a' Chri-
stus Tanítványi közzül, midőn Papságok-
kal dicsekednék.

Harmadszor csufolnak azzal-is:

Hogy igen dicsekedünk hitünkkel, ma-
ga nincsen egy csep hitünk-is.

Ratio: Mert arra kérjük az Istent hogy
hitet adgyon: midőn az *Invocationban* prædi-
cationk előtt azt énekellyük:

Adgy ur Isten szent Lelket.

Adgy igaz hitet.

F. Hát ő Kegyelme a' Pápiſta Atyafi-
ak, miért hívják a' szent Lelket, a' Hymnus-
ban, mindönigy énekelnék: *Veni Creator*
Spiritus, mentes tuorum visita &c.

Nem jót hat még-el hozzájuk az Szent
Lélek

Lélek. Nem világosította-meg őket elmé-
jekben. Mert ha el-jött volna, nem hinák.
Ha meg-világosította volna, nem kérnék
hogy meg-világosítsa.

Kenyerek elég vagyon, még-is minden-
nap mondgyák *Panum nostrum quotidianum*
da nobis &c.

Meg-felel azért erre szent Agoston
Doctor:

*Etiam qui habet, & etiam qui non habet, pe-
tat. Qui non habet ut habeat. Qui vero non
habet petat ut amplius habeat.*

Vala a' Tanítványoknak hitek, a'
még-is azt mondgyák *Ad auge.*

Igy csufolnak ő Kegyelme benn-
ünket.

De ezek nem olly keservelek, mint az
őzítőkbeli rettenetes égek. A' mellyek a-
maz utálatos Cigányokhoz-is alig illené-
nek. Nem hogy Egy-házi rendnek kelle-
ne azt mivelni.

Nevezet-szerént amaz nagy emlekeze-
tű Néhai Pázman Cárdirál. A' kinek né-
mely munkájában, kiváltképpen Gyarmathi
Miklos ellen való írásában, majd alig va-
gyon annyi tisztességes szava felebaráttya-
hoz mint szitka és hazuttolása, és egyéb il-
lelen szavai.

A' Calauzban ha csak százat mondanék
ezek

csak semmi volna a' számtalansághoz ké-
pest. Alvenci Péternek minden rutságot
fejéhez vér. Nem csak a' Calauzban, hanem
az után való apólek munkácskájában is.

(Maga úgy gondolom, hogy ifjú álla-
pattokban, edgyút tanultanak a' Colof-
vári Collegiumban, s' edgyút bujdosának
volt ki is, a' veszedelmes idő következvén.)

Calvinus Jánost közönséges *Postillájában*
a' nyolczadik levélnek második oldalán ör-
dög Tanítványának mondgya. Luthert
hasonlo-képpen.

Calvinust ezért hogy azt mondgya. *Lib.*

3. *cap. 19. Sect. 6. Legi regula opera non e-*
namiantur.

Azonban nem nézi-meg Cardinal Uram
micsoda értelemmel és alkalmatossággal
mondotta hogy a' törvének regulája sze-
rént a' cselekedetek nem vizsgáltnak.

Rom. 12.

R. 1. 2 3.

A' szent Pál Apostallal inti őket, hogy
magokat e' világhoz ne szabják hanem az ő
Törököt az élő Istennek kedves áldozatul
állásák.

Azok azt mondhatták volna, hogy még
az ő testekben igea' érzik a' bünt az gonosz
kévanságot &c. Akarja azért Calvinus,
az Törvényből való ki-menekedésnek sza-
badságával vizálgatni az embereket s' azt
mondgya: Ha Izzintén meg-érzitek is
hogy.

hogy a' bűn bennetek vagyon, és még tö-
kéletes igazság bennetek ninesen: Ne es-
setek kétségbe; ne csüggedjétek el bűn-
tök, mint ha még-is az Iste meg-nem békél-
tet volna és hozzátok még né engestelődöt
volna a' ti bűneiteknek bennetek való se-
predéki miatt. Mert midőn immár a' Tör-
vény alól fel-szabadultatok; a' Törvének
regulája avagy keménysége szerént, a' ti cse-
lekedetek nem mégyen számadásra.

Igy értvén az Calvinus. irásának rendie
akar-ki által láhattya, hogy nem érdemes
Calvinus arra, hogy ördög tanítványának
mondassék.

Kiváltképpen ha meg-ismérvén ma-
gunkban a' mi bennünk való sok cseleket,
és meg-érljük magunk magunka, nem
ítéltenünk-meg, azt mondgya szent Pál I-
vezitőnk is azt mondgya:

A' ki hisz en annak, a' ki engemet el bocsá-
tott örök élete vagyon, és a' karhozatra nem
mégyen; hanem által ment a' halálból az életre.

Ha Pázmány Uram, ezeket a' szép locu-
sokat először meg-nézte volna: nem két-
lem hogy meg nem tartozatra volna nyel-
vét Calvinus ellen való mérges szá-
múl.

Ti is színtén úgy résztok mi velünk.
Magunkban sem j-avalljuk sőt dehortalljuk
az olyan atyáknak fiait, hogy az olyanul
meg-

1 Cor.
11. 31
Joh 5.
24

Olis.
Respo

meg-fzúnnyenek a' mint Deák Inas körömszememmel láttam vala, hogy az Zemléni Aba-Ujvári, és Borfod-Vármegye *Pradicatorok*; ugy mint Zemlén-Vármegyéből Tihemeri Máhé Titzes ösz öreg ember Ujhelyi *Pradicator*? Aba-Ujvármegyéből Talli György Szántai *Pradicator*: Borfod-Vármegyéből Nagy Thállyai Thamás Szikszai Lelki páfztor. Egyegynéhány magokkal Seniorok lévén gyülekezetnek vala Tarczakra akkori *Primarius Pastornak* Szántai Pálnak házához, és közönséges akarattal megtiltották vala idvezült Alvinczi Pétert Kassa *Pradicator*t, hogy ne mocskolodgyék, és magát se motskoltaffa *Pázmány* akkori Ersekkal.

Meg is tartozkodot vala hogy az után nem irt semmit. Csak ez volt penig Alvinczi Pétertől az mocskolás, hogy kis munkákájában melyet *Pázmány* Uram ellen irt vola azt írta volt: *Soha olyan könyvet nem láttam kinek az margoján annyi sok vide infir, vide supras irtanak volna mint az Calauban. Ezt így Concludalta vala Alvinczi: De talám ditsiretet akart volt vadászni, hogy tenyészésének szőri szálát medve modra ugy megnyalogathattya' Ilmét (az mi illetlenb volt) Igen meg-tanulta rapogatni mind az *Infra*ját s' mind az *Supra*ját*

Ez

Ez illyen illetlenségekért (mondom) igen meg irtettek vala a' meg-említett be-tsúlletes Seniorok vélek lévőkkal edgyütt Alvinczi Pétert.

Igy ma-is nem javallyuk az kik azt cselekszik.

Azonban mindazáltal, akarmellyik részről-is, ha ártatlan fővedi gyalázattyát *adversarius*ától, semmi okot nem adva rá hogy gyalázza; ha az ő gyarlosága téteti velle, hogy maga ártatlanságának meg-mutatását vizsgálja fanton fantozza mit teherünk rola. De én ugy sem javallom.

El-hiszem én azt hogy énnékem-is lehet valamely eretlen avagy értetlen elméjű felebarátomtól azért az én jószándékom-ból írott munkámért nevem (meg penig vénségemhez képest vala.) De azzal igen kevesfét, avagy semmit sem gondolok. Nem vagyok fellyebb vala, méltatlan edgyűgyű Tanítvány lévén, az én idvezítő Mesteremnél és Uramnál. Ha ő Felsőge csendessentűre és szenvedte én érettem: En is a' mennyire gyarloságomat győz herem, az ő jora igazgató ajándéka által, az én meg-váltonak szent Nevéért el-szenvedem békével. Szent Pál-is nem szókék szemben *Falsus*al, hogy bolondnak mondá. Sem a' Corintusiakkal, hogy *pradicator*ását bolondságnak mondá.

13

monda

18. 261
v. 242

134 AZ IGAZ VALLASNAK
mondgyák vala. Sem el nem állok senni val-
lásom mellől senkinek szidalmára nézve,
mert szent Pál hogy annál inkább commendál-
lya vala az *Evangeliumot* minél inkább az
Corintusiak gyalázzak vala.

1. Cor. 1.

21.

Rom.

31. 19.

En-is azért nézek inkább arra, a' mit
szent Pál mond.

Magatokért bocsászat ne álljatok. Etc.

Meg-emlekezem arról-is, az mit ifjú
koromban az Albana *disputatio*ba olvastam
mikor hallanám a' boldog emlékeztető Me-
lius Péter, akkori Debreczeni Lelki Pász-
tor, hogy edgy *Stephanus Basilii* nevű *Arria-
nus Praedicator* Colofvári *Párochus*, a' szent
Háromság tudománya felől illetlenül szol-
lana: csak azt mondotta volt néki: *Dolen-
dum profecto Te tam splendida Ecclesia Docto-
rem, tam stupidum esse in Sacris Literis! Sed
ego Te, & tui similes iusto Dei iudicio relinquo.*

En-is az én Istenemre hagyom, akar mit
mondgyanak (ha mondanak ő Kegyelmeik
akarkit) Sőt inkább ha még életben volna
testszerént *Pázmány* Uram kérném az én
meg-válto Jésus Christusom Nevében az ör-
ökké való Istenről, minden egyéb gyar-
lóságból esett vétkeimmal edgyütt, az ml
ellenünk való illetlen szitkait ő Nágának
hogy meg- bocsássa.

De mivel immár testi Sátorából ki költö-
zött

zött holt ember után nem könyörgök, mert
nem Pápista vagyok, hanem csak jó iudiciummal
és emlékezettel akarok lenni minden e' vi-
lágban ki multak felől. El-híszem azért ő
Nága felől teljes hittel, hogy ha ebben az
szent vallásban mult ki az mélyben az én
meg-válto Uramhoz én el-kézültem, s'
májd má holnap el-is nődulok és a' szent An-
gyalok szép *comitívajokkal* edgyütt el-mé-
gyek, ha mondom ebben a' vallásban, és
nem az maga érdemében való bizodalma-
ban mult ki ez árnyék életből. Meg-fogom
látni, minden idvezült hűvekkel edgyütt az
örökké való boldogságban.

Mellyet mindeneknek személy külö-
böztetés nélkül engedgyen és adgyon-meg
az mennyei örökké-való Atya Isten.

az ő szerelmes Fia érdemében
helyheztetett igaz hit
által Amen.

Halálom oráján valo
IGAZ VALLASOMNAK
F E N T E S
C Z I M E R E.

A Szent Háromság egy igaz
I S T E N H E Z,
Az Atyához: A Fiúhoz: és az
Szent Lélek Istenhez.

A Z A T Y A H O Z.

NAgy adótságomat,
Végetlen Summámat
En kegyelmes Istenem,
Várjad szent Fiadtól
A Jésus Christustól,

Mert

- Mert ő kezes érettem.
Mert én elégtelen
Vagyok, s' erőtelen
Hogy azt meg-fizethessem.
2. Ne idézd törvényre,
Nevettesd tomlócze
Bűneimért lelkemet.
Irgalmad ízékre;
Szent kegyeségedre
Apellálom ügyemet.
Ne nézd én Istenem
Hogy gyakran meg-fszegtem
Veled kötött frigyemet.
3. Te szent igaságod
Meg nem tagadhatod
Bűneim ellen tudom;
De te jóvóltodhoz;
Irgalmafságodhoz
Vénségemben folyamom.
Szent Fiadért nékem,
Tölled én Istenem,
Légyen kedves válaszom.

15

4. Nem

4. Nem voltál mostoha
Edes Atyám sóha,
Hozzád térő hűvekhez:
Valaki hozzád tért,
Irgalmafságot kért
Juttatadd Kegyelmedhez.
Hiszem engemet-is,
El-sorvatt bűnőst-is

Terhemtől könnyebbítesz.
5. Semmi kétségem nincs,
Mert velem amaz kéncs
A' kit zálogul adtál,
Nékünk bűnösöknek
Te hozzád térőknek
Örömünkre ajánlál,
Kik meg-terheltettünk
Bűn alatt fáradtunk
Edesden hozzád hittál!

A. FIUHOZ.

Zöldellő mennyei szép ékes rosa
szál.

Ki

Ki Szent Atyád előtt vérrel virá-
gozál,
Nékünk bűnösöknek nagy ke-
gyelmet hozál
Szomorú szivünkben minket il-
latozál.

Isten szép kertének Te vagy élő
Fája;

Fényes menyországnak dicsőüle
kapuja,

Szegény bűnösöknek kegyes
Szószóloja,

Hallyad, Imé szivem néked bű-
nét vallya.

Látod el-borított a' bűnnek rút
szennye.

Es meg-undokított dögös kele-
vénye

Lelkemet testemet el-folyá özö-
nye

Segély azért engem, Dicsőöség-
nek Fénye

Az

Az én fájdalmimnak légy meg-or-
vosloja.

Erőtlenységemnek meg-gyámo-
litoja,

Büntől meg-rémúltnek légy bá-
toritoja.

Né fogjon-meg engem az Sátán
háloja.

Halálomnak iméutára credtem,
El-költözésfemnek idejét majd
értem

A' te szent igédből a' mit én érter-
tem

Felségedet arra most emlekez-
terem,

Igérted igédben hogy senkit el-
nem hadcz,

Jo Pœnitentiát valakiben lát-
hadcz,

Tőredelmes szivet kibá tapaszta-
lacz

Fogad

Fogadrad, hogy annak szép bol-
dagságot adcz.

Imé bűneimet En-is meg-ismér-
tem,

Tőredelmes szivet Te elődben
vittem,

Irgalmatat kérészegény bűnös
Lelkem,

Légy kegyelmes nekem édes Id-
velségem.

A' te országodban kívánkozom
menni,

Nem kívánom immár e' világ
ban élni,

Bűnös társaságot éretted el-
hadni,

Földi javaimtól nem szánom
meg-válni

Ne kétsél hát jövel oh Edes Chri-
stusom

Ki értem meg-holtál szerelme-
Jesufom,

Lelke-

Lelkemet ezentúl kezdedben ajánlom,

Mert bádgyatt testemben tovább nem tarthatom.

Oh mely szép boldogság Uram az hol te vagy,

A te dicsőfséged meg-mondhatatlan nagy,

Idvezült hivek közt nékem-is ott helytadgy,

Kárhozatra esnem édes Uram ne hadgy.

Sok ezer Angyalok néked ott szolgálnak,

Szentnek, Felségesnek szüntelen kiáltnak,

Fényes Mártýromok ékes udvartálnak

Sok szent Pátriárhák benned vigadoznak.

Etiám veni Domine Jesu!

AZ

A SZENT LELEKHEZ

Venség terhe alatt már el-fárattá,
Világ igáját hordozni meg-útam,

Eletemnek végét régen kívántam,
Melynek határában immár jutottam.

Vénségem miatt szemem homályosult

Minden érzékenség bennem meg-avult

Régi kedvem szomoruságra fordult
Testi álapatom merő nyorult.

Kérlek azért téged Lélek,
Eg' nap két nap ha bélek,

Erősíts hogy addig ednek,
Jo illatu áldozatot ek.!

F I J I S

This image shows the front cover of an old book. The cover is made of a light brown, textured material, possibly leather or a similar synthetic material, which is heavily worn and discolored. There are numerous dark spots, stains, and areas of discoloration across the surface, particularly along the edges and in the center. The texture appears rough and uneven. There is no text, title, or any other markings visible on the cover. The overall appearance is that of a well-used, antique volume.

2.1.1

Den: 40.

